39. 4. 39
39
6
40
39
6
40
13. 6. 6. 47

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

13-8-A-19

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 A
19

13·8-7-13 I

M.X.

Ioannis Fucherij

ALTISSIODOREN. IVRISdici præſulatuum G[illegible]orum, præfecturarúmque Ritu[illegible], in negotiis Ciuilibus exper[illegible] [illegible]ibus etiã practici vtũtur i[illegible] [illegible]us Galliæ curiis, ſecun[illegible] [illegible]ouiſsimas conſtitution[illegible] [illegible]ciſci primi, Ga[illegible] [illegible] Regis, nouiſsimè editi.

PARISIIS,

Apud Viuantium Gaultherot, ſub interſignio S. Martini, in via Iacobæa.

1548.

13. 8 A. 13

REVERENDO, ILLVſtriſſimóque Domino, Domino Franciſco à Dintauilla Altiſsiodoren. Præſuli meritiſſim[illegible] [illegible]nnes Fucherus, Altiſsiodorenſis [illegible] S.

QV[illegible] annos plus minus decẽ & q[illegible] recens ex legum Academiis, Se[illegible]que Pariſienſi, ad lares tandem p[illegible]s remigraſſemus (Præſul integerrime) æditum eſt à nobis ac temerè forſan, magiſque ætatis præcipitatione, quàm iudicio emiſſum in lucem opuſculum quoddam, de experiundis cauſarum ciuilium formulis. Quodquidẽ quum iam inde ſæpius à calcographis, tum Lutetiæ, tum Lugduni, tum Antuerpiæ recuſſum eſſet, paſſímque euulgatum, nouiſsimè denuò efflagitarunt à me nonnulli, vt libellum ipſum de integro recognoſcerem, & ad eos iterum auctario aliquo locupletatum tranſmitterem, vt recuſare omnino, aut eiuſmodi laborem repudiare, haudquaquam ſanè potuerim. Cæterum quum recognito operi, & vtcunque renato aliquem ſuccurriſſet, quo hactenus caruit quærere patronum: cuius nimirum vmbra, ac nominis dignitate tanquam clipeo propugnatum exiſtimauimus ab effrenata inuidentum rabie, ac denticulis (quibus contemptus ac inconcinnus fœtus iſte carere non potuit) quaſi verò ſint qui trepidè vereantur,

ne literæ noſtræ (ſi quæ ſint) in lucem prodeant: & voluptatem quam maledicendo ceperint, de noſtris quantumuis tenuioribus literis, eam de nobis bene audiendo amittant. Tametſi quum multæ aliæ cauſſæ, tum verò potiſsimum materiæ lenitatis, ſtylíque καὶ τῆς φράσεως ruditas valde abſterrerent, ne te tandem, tuíque nominis ſplendorem (vt vehemens mihi dudum cupio inceſſerat) ex omnibus eligerem. Sic tamen tandem apud me ſtatui non decere me aliunde fautorem accerſere. Cui præſto ad manum, & in oculis eſſet, tam omni in re conſpicuus, ſeu generis decus antiquiſsimum, ſeu animi præſtantiam ac magnitudinem, ſeu eruditionis vbertatem, ſeu denique officii, rerúmque præclarè geſtarum excellentiam contemplari libeat. Hæc ſiquidem omnia quàm in te eximiè luceant, ſatis norunt omnes. Prætermitto cæteras illas ingenii tui ſplendidiſſimi dotes, ac multiplicem variarum rerum, atque artium cognitionem, qua hauddubiè ita excellis & abundas, vt inter cæteros totius Galliæ Præſules, vnum te merito ἐγκυκλοπαιδίαν abſoluiſſe palam inconfeſſo ſit. Clariſsimum nanque horum omniū ſpecimen, & das quotidie variis rebus, & iam olim dediſti, cum honorificentiſsimo legati Regii munere apud Clementem ſeptimum Pontificem maximum Romæ functus es, vt ibidem connubium Reginæ noſtræ Helizabeth, tam eximiæ vxoris Chriſtianiſsimi noſtri Regis Henrici Valeſii (cuius virtutes ampliſsimas iamdudum, Deus opt. max. in immenſum augeat) procuraſti (Optime Præſul) quod

committi non aſſolet, niſi & in fide orthodoxâ, & & arduis in negotiis expertiſsimis, cõſultiſsimíſque. Quare obſecratum te velim (Præſul illuſtriſsime) vt pro tua in nos gratia, ſummáque, quam iam crebrò ſum expertus humanitate, & beneuolentia hunc noſtrum, licet rudem ac impollitum libellum tuo fauore proſequaris, benignéque ſuſcipias. Non permittit epiſtolæ ratio, vt ſic tecum pluribus agam: & iam vereor non parum ne ſermonis noſtri ruſticitas. Haud aliter quàm (vt Græci aiunt) τὰ καρικὰ αὐλήματα, tibi illico nauſeam pariat. Prodidit fortaſſe ante paucos menſes ex eadem quantulacunque officina noſtra, quidpiam grauius maturiúſque hæc enim adoleſcentiæ rudimenta fuerunt. Intereà bene vale. Ex ædibus noſtris Altiſsiodoren. 18. Calend. Maii. 1548

IN HAS DOMINI IO. FVCHErii Ritus Iudiciales. Io.antermi à Mornyeu bellicenſis, ad R. in Chriſto patrem, ac dominum Petrum à Mornyeu Abbatem S. Sulpitii apud Alloberges fratrem ſuum obſeruandiſsimum, Epigramma commendatorium.

Bartholus ambiguos diuino examine caſus
Excutit, & variis liberat ambiguis.
Hunc imitans iuriſprudentum maxima turba
Gloſſarum numeris, vtraque iura replet.
Sed numeroſa animos terrent gloſsemata multos,
Queis euoluendis nemo ſat eſſe queat.
Tradita prolixis fuerat ſpeculatio verbis,
Quæ venit expanſo conſpicienda ſinu.
Quæ venit ex ſummo non eſt peregrina ſenatu
Dictio, quæ ſummis eſt ſpeculanda viris.
Nam nonnulla putes non reſpondere nitori.
Romano, melius non potuere dari.

IACOBVS MAVRVS AQVIlinus Iuriſdicus, ad Lectorem.

Quiſquis appollineas ſtudiis amplecteris arteis,
Atque cupis leges pectore noſce ſacras.
Quiſquis amas legum quæ ſit veneranda poteſtas
Scrutari: hoc ipſo limine ſiſte pedem.
Fertilis en, grauidos dat hæc tibi lectio fœtus,
Qua duce, tu multas præcumulabis opes.
Si modo tu menti, mandes hæc ipſe tenaci,
Præſentémque librum, nocte diéque legas.

IOANNIS PORTII Altiſsiod. iuriſdici. Ad libellum hexaſticon.

Carbaſa præräpidis audebat credere ventis
Hic liber, & vario mittere vela freto.
Mens ſolet audaces, bene conſcia reddere cunctos
Omnibus illa palam conſpicienda venit.
I liber & doctos, ſic dixi, inuiſe patronos,
Nam feret aduentus gaudia multa tuus.

LAVRENTII CHRISTIAni electi Altiſsiodoren. Ad Panthaleonem Pium aduocatum, Tetraſticon.

Qui fuit exiguus, longè locupletior erit,
Et ſummam nomicæs iſte libellus habet.
Multiplici poterat nonnunquam nomine tolli,
Sordeſcunt multis munera nominibus.

ANTHONII CHEVALerii, in actionum huiuſce authoris arborem, ad Lectorem diſtichon.

Orbibus arboream monſtrantem cerne tabellam
Abdita, quæ multo iura labore docent.

IOANNIS DVRCEI VENVSI-
ni, in duos Ioan. Fucherii libros, videlicet in librum experiundæ actionis ciuilis: & in librum probitatis nōdum emiſſum in lucē, Epigrāma.

Quæ dea contracta ſuſpendens lumina fronte,
  Torua oculos, ſancta, ſeuera, grauis.
Aſtream ſic me veteres finxere poetæ,
  Aſtrei & Themidis filia iuſta vocor.
Cōuenit hoc, quod frōte minax, oculóque ſeuera es.
  Quódque interruptæ virginis ora geris.
Verum vbi ſunt tibi, quæ quondam velamina pinxit
  Artificum ante oculos ingenioſa manus.
Abſtulit hæc noſter Fucherus, cæcúmque recluſit:
  Iuris iter, qua ſit nos via recta docens.
Iámque vident prius obducta caligine leges,
  Clamoſique videt turba diſerta fori.
Quæ tulit hunc tellus? generoſæ fertilis vuæ,
  Doctorúmque ferax, Altiodora virum.

PETRVS BRIOSIVS
Elect. Altiſsiodoren.

Cæca fuit, ſed nunc oculos aſtrea recepit,
  Hoc illi Fucherus præſtit obſequium.

V. GALTHEROTIVS LECTORI.

Quàm bene ſit Fucherus, iuris verſatus in aula,
  Quàm dare ſuppetias nouerit ille reis
Indicat hæc praxis, dubiis quæ prouida rebus,
  Iura docet, mira dexteritate, fori.

EORVM QVAE SPARSIM in opere ſequenti tractantur, Index Alphabeto digeſtus, ſequitur.

AB exequutore modo nou appella. fo.109.
Abolitio iniuriæ. 65
Actor ſeu accuſator. 1
Actio quid. 2
ctiones quibus vtimur in AGallia. 2
Actio in perſonam. ibidē.
Actio in rem. ibid.
Actio ex pactis. ibid.
Acceptatio prę nominationem. 72
Actoris electio in hipotheca conueniendi reū. 49
Actor petat reum comdennari poſt ea cōpelli. 79
Acquiſitio poſſeſſionis. 20
Actoris electio in reivendicatione. 81
Actio qualiter fienda. 111
Actuarii officium. 24
Actio obligationis duobus defectibus cōſumenda. 24
Actio à nomine creditorum incohandæ. 108
Accuſator temerarius. 28
Actionum fundementū. 30
Actio perſonalis. 33
Acta à Iudice preſpicienda. 34
Accuſantes probare debēt. 35
Adiuncti, 85
A decadentia non releuatur. 183
Ad actionem facti quomodo proceditur. 40
Aedilitium editum. 11
Affirmatiue poſſeſſiōes. 50
Agnitio poſſeſſionis 17
Aminate tres quæ ſint. 50
Antynomia Fucherii. 24
Apud acta tranſactio. 92
Appreciatio. 110
Apella: nō recipiendæ. 23
Appellatio quid ſit. 95
Apellatio duplex. 98
appellās quotat articulos 98
Apellatio proceſſuū ſcript. 98
Arbitrorum iudiciū. 99
Arbitrariæ actiones. 85
Arcta dilatio. 27
Arreragiorū proſecutio. 53
Arre matrimonii. 13
Arreſtū ſuper mancipio. 76
Attenta quæ ſunt 110
Author laudandus. 78

B

Baptizare proſſeſſiones. 59
Babras authoris liber. 64
Beneficiorū poſſeſſiones. 67
Beneficialium dilationes caſuum. 68

Beneficium quid ſit. 68
Beneficium quibus dandũ perſonis. 69
Beneficiatus ſuper reparationem eccleſiæ corã laico Iudice. 48
Bona debitoris excutienda. 82
Bonæ fidei actiones. 85

C

Calumnioſarũ poſitionum emendæ. 36
Cauſſa momentanea. 23
Caſus ſummarii, & de plano. 26
Cauſarum duplex appellatio. 26
Cautiones inquiſitionibus. 105.
Caſus qui mittuntur executioni non obſtante opoſitione vel appellat. 10
Cedentes bonis, 23
Ceſſio bonorum. 108
Certæ debent eſſe ſententiæ. 62
Citatio quomodo fit. 25
Citationes libellantur. 25
Criminalis actio iniuriarũ. 64
Citatio perſonaliter facienda. 31
Citatio ad domum. 31
Citatio corã ſuo Iudice. 31
Citatio quibus modis non valet. 31
Cõfeſſorie,& negatorie. 76
Cõpulſoriũ exhibere rẽ. 77
Contra reum abſentem contumaciter non agitur eui ctione. 83
Conceptio actionum. 84
Congedia. 96
Conſignatio erroris proponend. 101
Cõmendamenti actio. 104
Communitas cauſſe. 33
Condemnatio fit in quibuſcunque par tibus cauſſæ. 27
Contradicta literarum. 39
Cõtumelia. 64
Commentia exceptio. 43
Contra negantem cedulam currit hipotheca 44
Contumacia quo pacto abſoluitur. 49
Contumacia duplex. 49
Contumax non culpabilis. ibidẽ
Contra contumacem actor debet probare petitionẽ. 51
Cõtumax coram Iudice cõdẽnatur in expenſis. 52
Communicatio titulorũ. 55
Communicãdæ productiones in triduo. ibidem
Concluſio ad oẽs fines in ſaiſinam. 59
Contraria rei poſſeſſio. 61
Commenda quid. 71
Conſenſus facit iuriſditionem. 5
Collatio beneficiorũ. 72

Colluſio detegend. 20
Comminationis epiſtolas programatæ cõfeſſus. 22

D

Data collationis inſpicienda. 72
Datur petitorium aduerſus eũ qui rẽ poſſidet. 78
Deuolutum. 75
Defectio appellatiõſs. 97
Duæ ſignificationes in appellatione. 98
Decidentia ſeu excluſionis remedium. 98
Denegatio Iuſtitiæ. 91
Defectus ſolennitatis teſtamenti. 17
Defectus. 27
De iure Regaliarum 57
Defectus ſecundi virtus. 50
Decem teſtes examinantur. 36
Declinatoria exceptio. 40
Diſpoſitio ad epiſcopũ. 73
Dies termini cõputetur in termino remiſſiue. 55
Dilatione quondam vtebantur ad protela proceſſum. 41
Dilationes ſublatæ. 42
Diſpenſatio. 72
Didicita teſtificata. 81
Dimiſio non eſt in hipothe ca. 82
Diſcordiæ partium. 62
Diſcordiæ ratio. 62
Diſſimulationẽ tollitur iniuria. 65
Differre inqueſtam. 65
Diuortium. 15
Dilatio ad ſumendum garendum. 33
Domicilium eligendũ. 29
Dos vxoris. 13
Donatio. ibidem
Duo beneficia. 71
Domini præpoſitio. 61
Dominus terræ citatur in appell. 96
Dominium probandum remiſſiue. 79
Duo defectus cõtra garẽdũ. 59.

E

Eccleſiaſticæ materiæ 65
Edicta prætorum annalia. 108
Epiſcopus capitulum. 72
Electiones in gallia ſublatarum 73
Electiones debent reſtitui in Gallia. ibidem
Epitaphiũ auorum authoris 77
Emendæ appellationis. 99
Error proponendus. 100
Erroris propoſitio. 101
Ex tranſactionibus. 4
Emphiteoſis. 10
Exceptiones. 11
Excuſatio tutorum. 15
Expectatio. 26

Excuſationes à non comparando in Iudicio quas exonias vocant. 27
Expleta rite facta ſint. 34
Exceptiones ante conteſtationem. 40
Exonii materia. 50
Excuſatio à non comparatione. 50
Expenſæ duplices. 51
Expenſæ ratione victoriæ ibidem.
Expenſæ ratione retardati proceſſus. ibid.
Excuſatio quo pacto ĩchoanda. 102
Excutio rei iudicatæ. 102
Excutio nonobſtante oppoſitione. 107
Exequutoris nudum miniſterium. 109
Executor areſti non recuſatur. 109
Excuſatio authoris. 112
Expectatio in caſu nouitatis reportat manu tenuta. 53
Excommunicatus. 75
Exhibere rem. 77

F

Falſum reſcriptũ. 101
Falſum inſtrumentum. 105
Falſi rationes. 30
Falſitatis exceptio. 42
Fideiuſſiones. 8
Filii & liberi poteſtati patrum ſubditi. 13
Fideiuſſores præſentes. 23
Formalis garendus. 58
Fines nõ receptionis. 97
Forma agẽdi apud Romanos. 3

G

Garendus promptè reſpõdet. 81
Garendus vocandus ante deffenſam. 83
Garendia 84
Grauamina appellationis. 95
Grauamina extra proceſſum. ibid.
Garentigionata inſtrumenta. 107
Garniſio manus. 110

H

Hipothecaria actio. 81
Hipotheca. 10
Hodie publice ĩqueſtæ publicantur. 81
Hippotheca petitio. 82
Hippothecæ dilationes. 83
Hæredum defuncti litigãtis remedium. 72

I

Idoneus vir ad ſequeſtrum 56
Induciæ ſaiſinæ. 62

Illico appellandum. 94
Iniuriç verbales. 63
Iniuriæ ex effectu. 64
Induciæ rei vendicatiouis. 78
Intimationum ſolẽnitates. 96
Iudicio cõtradictorio quæ perſonnæ quærantur iudex ſuus. 1
In ius vocati eant. 2
Ignorantia iuris & facti. 12
In Gallia repudiũ fit cauſa fornicationis. 14
Interdicta quæ ſint. 86
Inqueſtæ confectio. 35
Inquiſitorũ officium. 53
Inquiſitio ad quid fiat. 35
Inqueſta publicatur partibus. 37
Inuentarium quid ſit 39
Iudicium recuſationes. 41
Inhibitio in iudicibus ne conſedant ſaluasgardias. 46
In materia nouitatis patrocinantur ad omnes fines. 54
Interdictum ſeruitutis. 77
In poſſeſſoriis vnica dilatio 56
Interdictorũ diffinitio. ibi.
Inſtrumentum falſum. 105
Inſtrumenta raturata. 106
Interdicta quæ ſint 85
Interruptio perpetuat actionem, 15
Interruptio perpetuat actionem. 21.
Interloquutoria. ibid
Innouandum nihil eſt. 22
Interpellationis citatio. 29
Iuſte contumax 49
Iudex iuducat an bene vel male. 101
Iudicare reſpicit officium iudicis. 52
Iuſta ignorantia releuat reũ ab expenſis. 52
Iudicis indagatio ob dilationes. 26
Iuramẽtum calumniæ forma. 29
Iuramenium non ſemper acceptandum. 35
Ius accreſcendi. 16
Iudicium auarorum proplexitas. 91
Iudex in valuis ſenten. 89
Iudicium auororum perplexitas. 91
Iudicis partes. 92
Iudex citandus. 96

L

Ligitimatio 15
Libellus porrigendus qualiter. 34
Libellus quæ continere debeat. 34
Litis pendentia quomodo fiat. 41
Laicus litigans ſponte corã eccleſiaſtico iudice. 45
Libellatæ citatio ſtatĩ reus tenetur reſpondere. 14

Libellata citationi ſtatim reus tenetur reſpondere 54
Litigantes beneficium ante iudicem Eccleſiaſticũ remittantur 56
Laici decimas poſſidẽt. 66
Legatus cardinalis ſancti georgii. 69
Literæ regiæ de debitis. 107
Licitator bonorum. 111

M

Mandatarius. 72
Matrimonium. 13
Mandatum generale. 29
Mandatũ ſpeciale. ibidẽ
Merum imper. 3
Miſtum imperium. ibidẽ
Mercenarius turbantis. 56
Minor habens curatorẽ ꝓcedit. 80
Minores cõparare tenẽtur per tutionem & curationem. 80
Miſtæ actiones 84
Mobilia bona. 102
Mutatio ſententiæ diffinitiuæ. 21
Mos Gallorum in proceſſibus. 24
Mutatio libelli nõ fit poſt conteſtationem. 34
Moratoria exceptio. 43
Mutatio libelli. 63

N

Negatiuæ poſſeſſiones. 59
Nuptiæ. 13
Noua inſtrumenta. 22
Nullitatis exceptio. 42
Notoriæ incapax. 67
Notitia dominii regis. 80
Nouæ productiones. 88
Notificatur parti venditio bonorum eius 112

O

Officia Romana. 3
Obſoleti iura. 20
Obligationes quibus vtimur. 102
Obligatoria inſtrumenta. 104
Opponẽtium calũnioſe pena. 101

P

Perẽptio inſtãtiæ 108
Permutatio. 8
Petitio poſſeſſionis. 16
Pecunia bonorum venditorum inter manus creditorum. 107
Petens Ventam conſentit in iudicem. 58
Partes faciunt interogari ſuper articulos. 36
Perceptiõis propoſitio. 61
Pedanei iudices 49
Primi gradus in capita ſuccedunt ſecundi in ſtirpes 19

Primus defectus quid operatur. 50
Prouocans ad iudicium habetur loco actoris. 52
Pignoraticia actio. 53
Poſſeſſoria actio. 53
Poſſeſſorium beneficiorũ. 53
Poſt annum non fit quærimonia. 55
Poſſeſſorii tuitio. 56
Poſſeſſoris vis non facienda. 57
Pro qualitatibus iudicatur in iniuriis. 62
Præſentatur beneficiũ. 68
Prouiſio beneficii. ibidem
Præſcriptio beneficii. 70
Permutatio. 74
Præſentatio. ibidẽ
Publiciana actio. 77
Præſidatus galliæ. 97
Priuilegiatæ inſtru. Brixiæ & Campaniæ. 106
Præuentiones quomodo fiunt. 45
Præſidium iuriſdictio. 46
Præpoſitorũ notitia. ibid.
Præſidium cognitio. ibid.
Præpoſitorũ cognitio. 47
Præpoſitis politica notitia committitur. ibid.
Preſbyter de portu armorũ reſpondet coram laico iudice. ibid.
Preſbyter cogitur per expletationem ſuæ temporatatis. 44
Præſidatus & præfecturæ Galliæ. 1
Præſcriptiones. 20
Præſcriptio. 21
Pro balliuiis. 46
Probationes tria genera. 1
Poſtulatur ab aduocatis. 4
Portiones. 19
Poſitiones quomodo faciendæ. 36
Proceſſuum pro te lationes ſublatæ 26
Procuratorium ſub ſigillo authentico. 28
Procurator generalis. 29
Probatio per teſtes inſtrumenta confeſsionem. 37
Proteſtatio nocet. 42
Perẽptoria exceptio. ibid.
Prohibitio ingreſſu prohibentur, quæ intra ſunt. 34
Probationis ſola dilatio. ibidem.
Præfici termini executio. 107

R

Reus, non à reatu, ſed à re. fol. 1
Reſcindenda venditio. 9
Reuocatio donationis. 14
Repudium. ibid.
Repudiatio hæreditatis. 17
Reliquiæ arreragiæ. 31
Reliquiæ mobiles. ibid.
Reus quando reſponden-

do habeat dilationem. 33
Reus quibus ſe tueatur. 34
Reprobationes teſtium. 38
Recuſationes friuolæ. 41
Revniones iuriſdictionum 48
Reſignantes faciant comparere reſignatorios. 56
Regaliarum caſibus non opus eſt ſequeſtro. 57
Reducere querelam. 58
Remiſſio iniuriæ. 65
Redintegranda. 67
Renunciatio. 73
Reſignatio quid. 74
Regulare beneficium. 75
Reivendicatio realis, & perſonalis. 76
Reivendicationis actio. 76
Reivendicatio vtilis & directa. 77
Reivendicatio realis. 78
Reo ſaiſina adiudicatur. 79
Reſciſionis materia. 80
Reliquiarum caſu poſſeſſores conueniuntur. 82
Reſcriptũ principis quid continet. 101
Reſcriptum quomodo prodeſt impetranti. ibidem
Reſignatio. 74
Reſciſionis reſcriptum. 105
Reſcriptum minorum. 1
Repreſſaliarum ritus. 103

S

Seculare beneficium. 75
Simplex beneficium. 75
Surreptio beneficii. 76
Serniana & quaſi ſeruiana ibidem.
Saiſina per annum & diem acquiritur. 80
Solẽnitatibus plurimis nõ vtimur in gallia. 87
Sententia in ſcriptis. 93
Sententia continere debet abſolutionem vel condãnationem. 93
Sententia appellationis cõfirmat vel infirmat. 94
Sententia validatur in vna parte & in altera nõ. ibi.
Sportulæ quæ ſunt. ibid.

T

Tranſlatio petendæ. 40
Taxatio expenſarum. 92
Teſtes quid ſignent. 12
Tutela. 15
Tota dies non cedit in citatione. 26
Teneritas multa. 28
Teneritas hodierne vſus. ibidem.
Teſtium depoſitiones. 36
Tetium notitia. 37
Turba quomodo ꝓbatur. ibidem.
Teſtes præmeditati. 38
Teſtes infames. ibid.
Teſtes reprobatorii reprobatoriorum. 39

Titulus allegādus in prophanis. 60
Tempus poſſeſsionis. 61
Turbatio poſſeſsionis. ibidem.
Turbationis forma. ibid.
Tituli exhibendi in beneficialibus. 67
Titulus coloratus. ibid.
Titulus cum poſſeſsione. 69
Triennium cum titulo colorato. 70

V

Vacatio beneficii ad epiſcopum ſpectat. 73
Vacatio per aſſecutionem. ibidem.
Veuta quid operatur. 81
Vnica dilatio garendi. 83
Verbalis appellatto. 98
Veuta ſeu garendia. 33
Vacatio teſtium. 32
Veuta quando opus eſt. 58
Vnica dilatio ſummādi garendum. 58
Veuta quare ſit. ibid.
Verba iniurioſa. 63
Veuta in eccleſiaſticis. 66
Vacatio beneficii ad epiſcopum ſpectat. 73
Vacatio per aſſecutionem. ibidem.

Indicis finis.

13-8-A-18-

Ioannis Fuſcherii

ALTISSIODORENSIS IVridici, *præſidatuum Gallicorum, præfecturarúmque Ritus Iudiciales in negociis ciuilibus experiundis.*

Caput primum.

IN nomine Sanctæ Trinitatis, Amen. Scribit Iſidorus lib. ethimologiarum 18. c. 15. Lectores beneuoli, Quodque in noſtra præſertim Gallia conducere poterit, quæ penè tota (quoad iudicii ſaltem ordinem attinet) vtitur practice, in quibuſcũque præſidatuum præfecturarumque prætoriis, (quę ſedes bailliuatuum, ſeu pręfecturarum curias appellamus) vt in omnibus actionibus ciuilibus iudiciorum contradictoriorũ, omni quoque negotio (quod cauſſam, litem, ſeu proceſſum vulgus vocitat) hæ perſonæ quęrantur, Iudex, accuſator, reus, & tres teſtes. Iudex ſcilicet ſuus & ordinarius. l. rem nouam. C. de iud. necnon competens. l. i. C. de iuriſdict. omni. iudi. Qui etiam dicitur vir bonus, atque æquus. Bart. in. l. ſed vnus. §. prætor ait. ff. de iniur. † Tum demũ iudicem (qui iuſticię antiſtes eſt) oportet eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptibilem, inadulabilem, vt refert Aulus Gellius noct. Attica. lib. xiiii. c. iiii.

Præſidatus & præfecturæ Galliæ

Iudicio contradictorio quæ perſonæ quærantur.

Iudex ſuus.

Actor ſeu accuſator. Accuſator verò (quem actorem nō minùs theoricè, quàm practicè, quemadmodum hunc etiam vulgò, non minùs quàm iure, petitorem nuncupamus. l. ex quacūque. §. item. ff. ſi quis in ius vocat non ier. & in. §. i. l. i. ff. de eo per quem factum aderit quominus quis in iud. ſiſt. §. petitor. & l. ex diuerſo. ff. de rei vend.) dictus eſt quaſi adcauſator. Iſidorus vbi ſup. vel cauſator ex. c. forus. ver ſic. accuſator. de verbo. ſigni. ext. Quoniam is ad cauſam vocat eum quem appellat. Reus autem, quem defenſorem Gallicè, † atque etiam fortaſſe non omnino malè iure dicimus, arg. l. i. C. quib. ex cauſ. maior. l. i. ff. de tutel. *Reus nō à reatu, ſed à re.* Quíque à re quæ petitur nuncupatur, & non à reatu. c. fin. xv. q. iii. & c. non eſt. iii. q. xi. *Teſtes quot eſſe debeant.* Tres verò teſtes debent intelligi, vel ſaltem duo interueniāt in probando negotio. c. licet vniuerſis. de teſta. in antiq. vbi dicitur, in ore duorum vel trium ſtat omne verbū, id eſt, veritas facti, ſuper quo inquiritur. tex. in. l. vbi numerus. C. de teſtib. Inde eſt quòd extraordinarius numerus ſublatus eſt per cōſtit. regias. vt infrà latiùs dicemus. Poteſt intelligi etiam, per triplicem probandi modum, ſcilicet per teſtes, *Probatiōis tria genera.* inſtrumenta, & argumentum, ſeu cōfeſſionem. tex. in. c. ad ſedem. extra de reſtit. ſpoliat. in fi. glo. vel tres. in. d. c. forus. Iſta quoque omnia prædeclarata debent eſſe in foro, in quo contenditur cōtradictoriè. *Forus quibus conſtat.* Qui conſtat lege, cauſa, & iudicio, vt latiùs in præallega. c. forus. † & ſecūdum iuris diſpoſitionē,

poſitionẽ, ſtilus loci iudicii debet ſpectari quantum ad ordinem iudiciarium. not. Cy.in.l. cum clericis.C.de epiſ.& cler.& in.l.Labeo.verſi.mo rem agẽtiũ ſequi debemus.&c. ff.de ſtat.lib.not. in.c.quã graui.ext.de crim.falſi.& inde dicit.ſingulariter Angelus,quòd excuſatur à contumacia citatus,qui non cõparuit. quando citatio nõ erat ſecundum cõſuetum ſtilum citandi.not. ſingul. Angel.in.l.fi.C.de cano.pręſtat.lib.x.& ſequitur Fel. in.c. quoniam. vii.col. de probat. Duplicia ſiquidem in Gallia ſunt iudicia:ciuilia, videlicet, atque criminalia,tertium eſt ex Vtroque miſtum iudicium.Criminale verò,atque miſtum prætermittemus.Ciuile verò dũtaxat explicabimus. Et præmittendum eſt, omnem actionem incipere debere ab in ius vocando, vt eſt text.in.l.i.C. de in ius vocand & in.§.i.inſtit.de pœ.teme.litigã. & ibi doctores. Eſt autem actio,quo proceſſum vocitamus,ius proſequendi in iudicio, quod ſibi debetur. Omnium verò actionũ,quibus inter ali quos apud iudices arbitrósve,de quacũq; re quęritur,ſumma diuiſio ĩ duo genera deducitur. Aut enim in rem ſunt, aut in perſonam: Nanque agit vnuſquiſq;,aut cum eo qui ei obligatus eſt, vel ex cõtractu,vel ex maleficio. Quo caſu proditę ſunt actiones in perſonam: per quas intendit aduerſarium ei dare,aut facere oportere,& aliis quibuſdã modis:aut cum eo agit, qui nullo iure ei obligatus eſt:mouet tamen alicui de aliqua re cõtrouer-

Actio quid.

Actiones quibus utimur ĩ Gallia.

Actio in perſonã.

Actio in rem. ſiam. Quo caſu proditæ ſunt actiones in rem,veluti ſi rem corporalem poſſideat quis, quam Titius ſuam eſſe affirmet, poſſeſſor autē dominum eius ſe eſſe dicat:nam ſi Titius ſuam eſſe intēdat, in rem actio eſt.not.in.§.i.& in.§.omniū.inſtit. de actio.æquè ſi quis ius ſibi eſſe in fundo,vel ædibus vtēdi fruendi, vel per fundum vicini eundi,agendi,vel ex fundo vicini aquam ducēdi, in rem actio eſt:& id genus actionum,quæ notātur in.§.æquè ſi agat.inſtit.de actio.&.§.ſequentib. quæ actiones(vt diximus)incipiunt ab in ius vocando,& ſi iuriſdictiones ſint patrimoniales: tamen ſi quis ex aliena iuriſdictione in ius vocetur, debet ire,allegaturus ſua priuilegia.l. ſi quis ex aliena.ff.de iud.nec recipitur appellans priuata perſona: in quam exequutio aut citatio facta eſt:ſed duntaxat procurator regius recipitur, cuius intereſt ordinationem publicorum munerum non confundi, & adminiſtrationem, & ſuam vnicuique iuriſdictionem cōſeruari, vt arreſtis parlamenti Pariſienſ. deciſum eſt plerunque, maximè vbi dominus terræ aut eius officiales citatos ſeu vocatos in ius,& (vt corrupto vocabulo vulgò dicunt) adiournatos diſtrahere nolunt. Citatis igitur reis per apparitores (quos ſeruientes vocitant) ad inſtantiam actorum, tenentur domeſticis, ſeu vicinis exemplum (quod relationem vocitant) relinquere: imò potiùs hæc in valuis in ius vocatorum figere. vt not.in nouiſ. conſtit.

In ius uocati cāt.

cõſtitut. Franc, Gallorum regis , articul.xxii.
Quum ſint quidem (Lectores beneuoli) qui ex-
tremam manum huic operi imponere adeò me
inſtigarint , vt à me impetrarint . Operæpre-
cium tamen eſſe duxi , quàm formas actionum
Gallicarum , priùs iureconſultorum iura Ro-
manorum deducere , Proprium enim ius Ro-
manorum erat ius ciuile , quod in ſola pruden-
tum interpretatione conſiſtebat : legis autem a-
ctiones erant, quæ formam agendi continebant, *Forma a-*
vt eſt text. in.l. neceſſarium.ff.de orig. iur. quas *gendi a-*
formulas Galli vocitant . Prætermiſſis igitur ti- *pud Ro-*
tulis , ac eorum effectibus , ſcilicet originis iu- *manos.*
ris , legúmque, ſenatuſconſultorum , ac longæ
conſuetudinis : necnon principum conſtitutio-
nibus , ſtatúque hominum , iiſque qui ſunt ſui
vel alieni iuris, adoptionibus, itaq; & emancipa-
tionibus , rerumque diuiſionibus . Prætermiſſis *Officia*
etiã officiis ſenatorũ, cõſulum, præfectorũ præto *Romana*
rio, præfecti vrbis, quæſtoris, prætoris, præfecti
vigilum, proconſulis, & legati, præfecti auguſta-
lis, præſidis , procuratoris Cæſaris, iuridici Ale-
xandriæ, ac eius cui eſt mandata iuriſdictio, & aſ-
ſeſſorum. Omiſsis denique titulis iuriſdictionum
omnium iud. dũtaxat eorum complectemur in-
tentiones ex imperio dependentes, breuitatis gra
tia. Eſt enim merum, quod habet gladii poteſta- *Merum*
tem, quod iuriſdictionẽ criminalem vocitamus, *imper.*
vt not. in.l. iubemus.§. latrunculator.ff. de iud,

Miſtum imperiũ. Miſtum verò,cui iuriſdictio ineſt dandi bonorũ poſſeſſionem, vt ait Vlpianus. in.l. imperium.ff. de iuriſd.omni.iudi. quod ciuilem iuriſdictionẽ appellitamus. Videndum eſt igitur quod quiſque iuris in alium ſtatuerit,ipſe eodẽ iure vtatur. Sed & ſi quis ius dicenti nõ obtẽperauerit, paruus puniatur in paruis, magnus in magnus mulctis. Et quia omnes tituli iuris continuantur à titulo in titulum,omnem quoque actionem videmus incipere ab in ius vocando,vt not.in.§.vii. inſtit.de pœ.temer.litigan.quod eſt iuris experiundi cauſſa vocare. Si quis autem vocatus nõ ierit,ex cauſa à competenti iudice mulcta pro iuriſdictione iudicis dãnabitur,Ruſticitati enim hominis parcendum erit.tex.in.l.i.ff.de in ius vocã. Igitur in ius vocati,aut eant,aut ſatis cautum dẽt: nec quis eum qui in ius vocatus eſt vi eximat: in factum enim iudicium datur: & condẽnandus is eſt ſecundum rei æſtimationem ab actore.l.ſi per aliũ. §.eum qui.ff. eodem,ne quis eum qui.&c. deinde fideiuſſor olim in iudicio ſiſtendi cauſa locuples iubebatur dari, non tantùm ex facultatibus: ſed etiam ex conueniendi facilitate.l. fideiuſſor. ff.qui ſatiſdar.cog.quod exoleuit in Gallia. Sed alio iure vtimur: nam ex præcedentibus cauſis noxæ deditus non liberatur, perinde enim noxa ſequitur, acſi veniſſet.l.ſed alio.ff. ex noxal. cauſ.in eumque cuius dolum factum eſt, quominus quis in iudicio ſiſtat,dabatur actio ad intereſſe: ſed im

putetur

putetur ei qui credulus fuit.l.i. ff. de eo per quem. Si quis tamen cautionibus iudicio ſiſtendi cauſſa factis nō obtemperauerit, doli exceptio opponi debet, vt quis pœnam promiſſam in trāſactione luat.l. non exigimus.ff. ſi quis caut. alio tamen in Gallia ritu vtimur, non tamen à iure diſſimili. Sed & ſi quis meſſium vindemiarūque tempore aduerſarium cogat ad iudicium venire, non poteſt: niſi res tempore ſit peritura. Ad hoc duntaxat cogi æquum eſt, vt lis conteſtetur.l.i. §. ſed excipiuntur.ff.de fer. & dilat. qua deinde quiſque actione agere vult, priùs eam edere debet: nam æquiſſimum videtur eum qui acturus eſt edere actionem, vt perinde ſciat reus vtrum cedere, an cōtendere vltrà debeat. Edere enim eſt copiam deſcribendi facere, vel in libello complecti, & dare, vel dictare.l.qua quiſque.ff.de ed. vtpote ſi partes ſimul pactæ ſint: nam tunc nihil eſt tam congruum fidei humanæ, quàm ea quæ placuerunt inter eas ſeruare.l.i.ff. de pact. aut fortaſſe tranſegerunt partes de re dubia, & re incerta. Paciſci autem circa indubitatum.l.i. tranſactio autem non porrigitur ad codicillos poſteà reperto s.l.transactum.§. cum tranſacto.ff. de tranſac. Itaque omnia poſtulantur coram prætore: poſtulare autem eſt deſiderium ſuum, vel amici ſui in iure apud eum, qui iuriſdictioni præeſt, exponere: vel alterius deſiderio contradicere. Vlpianus in.l.i.ff.de poſtuland.procuratoribúſque, necnon

Edere actionem.

Actio ex pactis.

Ex trāſactionibus.

Poſtulatur ab aduocatis.

defenſotibus egent negotia.Is eſt enim qui man dato domini ea adminiſtrat.l.i.ff. de procurat. ſiue ſit collegium, ſeu vniuerſitas,indiget ſindico, non enim intelligitur pro ſingulis.l. ſi municeps.ff. quod cuiuſque vniuer.Igitur ne indefenſi rerum poſſeſsionem, aut venditionem patiantur, vel iniuria rem ſuam amittant: negotiorum geſtorum actio introducta eſt, vt tradit in titul. ff.de neg.geſt.In eum verò,qui vt calũniæ cauſſa negocium faceret,vel nõ faceret, pecuniam accepiſſe dicitur:intra annum in quadruplum eius pecuniæ,quam accepiſſe dicitur poſt annũ ſimpli, in factum actio competit,& id genus,vtpote qui corrumpit iudicem vel aduerſariũ,litem perdere debet.Secus ſi bona fide trãſegit.neq; enim trãſactionibus eſt interdictũ,ſed ſordidis concuſſionibus.l.i.§.ſed & conſtit.ff.de calum. Proptereà enim prętor olim hominibus vel lapſis,vel circũſcriptis ſubueniebat,ſiue metu,ſiue calliditate,ſiue ætate,ſiue abſentia incidiſſent in captionẽ. Vlpian.in.l.i.ff.de reſtit.in integ.ſed hodie in Gallia ſublata ſunt. & attributa ſoli principi diplomata,ac progrãmata regia,quib⁹ capti ſubleuãtur,vt not.cõſtit. Frãciſ.mil.v.c.xxxix.vtpote tranſacta metus cauſſa.Vlpia.in.l.i.ff.eo.itẽ dolo malo. idẽ Vlpia.l.i.ff.eo.minoritate deniq;.xxv.annorum. idẽ Vlpia. minor quippe natus anno biſſextili,& intercalari die.i. ſexto Calen.Martii, qui dies eſt 24.Feb.cenſetur maior.xxv.annorũ,eodẽ die & momento:

momēto:quippe ſextus dies Cal.pro vno die cedit.ita intell.§.minorem.in.l.deniq; ff. de mino. ſicq; declarat Budęus.i. poſterior dies bidui pro ſexto die Cal.cedit,intercalatur,inſeritúrq;,& ſic cum priore in vnum diem cōfunditur:nec impedit capitis diminutio, quatenus cōtra diminutos ciuiliter experiatur. Vlpia.in.l. pertinet.§. hi qui capite ff. de cap.diminut. Quibus autem cauſſis maiores.xxv.annis in integ.reſtituantur,vid.pleniùs in tit.eo.ff.ſed ſi ex cōpromiſſo actū eſt, placet Vlpia. exceptionē non naſci,ſed pœnæ petitionem.l.ex cōpromiſſo.ff.de recep.arbit.nautæ enim,caupones, ſtabularii recepta reſtituere debent corā iudicibus.Siquidē ſi ſe ſubiiciāt alicui iuriſdictioni,& cōſentiant inter cōſentientes cuiuſuis iudicis,qui tribunali præeſt,vel aliā iuriſdictionē habet,eſt iuriſdictio.Vlpia. i.l.i.ff.de iud. corā iudicib⁹ quippe mouētur actiones de inoff. teſt.de petitiōe hęreditatis:aut ſi pars hæreditatis petitur,aut experitur de poſſeſſoria hęreditatis petitione,deniq; de fideicōmiſſaria hæreditatis petitione:tum quidē de rei vēdicatione, vt alibi explicabim⁹:tum demū de Publiciana in rē actione, itē ſi ager vectigalis vel emphiteotecarius petatur: item de vſuſfructu,& queadmodū quis vtatur & fruatur. Idē ſequuntur actiones de vſusfructu accreſcēdo,ſcilicet cōiūctio realis inducit ius accreſcēdi in vſusfructu,& proprietate.in.l. quotiēſ.§. interdum.ff.de. vſusfruct. accreſ. quando autem

Cōſenſus facit iuriſdictionem.

dies vſusfructus legati cedat, ac quibus modis amittatur, déque vſusfructu earum rerum, quę vſu conſumuntur, & ſi vſusfructus petatur, vel ad alium pertinere negetur, eſt videre in lib. ff. vii. tit. 3. q. 5. 6. ſubſequuntur deinde actiones de operis ſeruorum, déque vſu & habitatione, & quemadmodum caueat vſusfructuarius, qui & cuſtodiã præſtare debet. Quibus autẽ caſibus vſusfructus amittatur, continentur hi in. l. omnes. ff. vſusfructu. quemad. ca. Seruitutum autem actiones lib. viii. ff. continentur, vtpote perſonarum, aut rerũ, aut miſtarum: quæ ſunt diuiduæ, aut indiuiduæ, ſed ſola vſusfructus eſt diuidua, cæteræ ſunt indiuiduæ. Vſus iterum eſt alienis rebus vtendi ſalua rerum ſubſtantia. Martianus in. l. i. ff. de ſeruitut. habitatio. Sunt & aliæ continuæ, aut quaſi continuæ, aut diſcontinuæ, ſunt præſertim ſeruitores vrbanæ, quæ prædio vrbano debentur, quod eſt omne ædificium gratia habitandi factum, ſiue in rure, ſiue in ciuitate ſit poſitum. Affirmatiuæ ſint altiùs ædes tollendi. l. i. ff. de ſeruit. vrb. prædio, ſtillicidium admittendi ſuper tectum, vel aream vicini. Cepola in tract. de ſeruit. Vrb. præd. c. xxviii. tignum immittẽdi. l. i. ff. de ſeruit. Vrb. præd. aquã proiiciendi. not. Floria. in eand. l. protegendi: vt ſuprà. Cepola. proſpectus luminum. l. luminum. ff. de ſeruit. Vrb. præd. oneris ferendi. cepola. vt ſuprà itineris ſeu aditus. l. ſeruitutes. §. ſi domo. ff. de ſeruit. vrb. Negatiuæ autem è cõtrario,

ſeruitutũ actiones.

vtpote

vtpote altiùs ædes non tollendi, ſtillicidium non immittendi, & id genus. Ruſtica verò quæ debetur prædio ruſtico.l.i. ff. de ſeruitut. ruſti. præd. Eſt enim ruſtic.præd.omne illud quod fit gratia percipiendorum vel colligēdorum fructuum, vt iter, via, actus, aquæductus, arenæ fodiendæ, calcis coquendæ, aquæ hauſtus, pecoris ad aquam appulſus, ius paſcendi.l.i.§.fi.ff.de ſeruit.ruſt.præd. Communia deinde ſunt tam vrbanorum, quàm ruſticorum præd. quemadmodum ſeruitutes admittantur, ſi idem vtriuſque prædii dominus eſſe cœperit.l.i.ff.quemadmod. nunc ad actionem, vtpote ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur, dominus tantùm debet æſtimationis offerre, quantum animal noxiam commiſit.l.i.ff.eo.Legis autem Aquiliæ actio aduerſus inficiantem conceditur in duplum. not.in.l.lege.ff.ad.l.Aquiliam. Item actio de iis qui deiecerunt, vel effuderunt, in duplum damni dati actio eſt: noxalium autem actionum proſequutiones intelliguntur in ſeruos, qui noxam dederunt. Finium item regundorum iudicium permittitur, vt vbi iudex non poteſt dirimere fines, adiudicatione controuerſiam dirimat. Vlpianus in.c.hæc actio.ff.de iud. fini.reg.familiæ ſiquidem Herciſcundæ actio cō petit hæredibus à communione diſcedere volentibus.communi diuidundo. Actio pro ſocio ad perſonales inuicem actiones pertinet ad exhibendum. Prætereà actio propter vendicationes in-

ducta eſt. Interrogationis actionibus hodie non vtimur: ideóque in diſſuetudinem abierunt: ſed tantummodo ad probationes litigatoribus ſuffi-ciunt ea quæ ab aduerſa parte expreſſa fuerint apud iudices, vt in hęreditatibus, vel in aliis rebus, quæ in cauſis vertuntur.l.i.§. interrogatoriis.ff. de interrog.actio. De quibus autē rebus ad eundem iudicem eatur, vtpote in connexis cauſis, plures diuerſi fori coguntur apud eundem iudicem litigare. In communi diuidund.famil. Herciſcun.fini.reg.in ſocietate.tex.l.i.ff.de quib.reb. de ſeruo autem corrupto actio in duplicem datur.l.i.ff. de ſer. corrup. Cæterùm is, qui fugitiuum celauit ſeruum, fur eſt.l.i.ff. de ſerui. fugit. Actio prætereà de aleæ luſu, & aleatoribus.ff. vtpote ſi rapinam fecerint colluſores. vi bonorum raptor. non denegabitur actio. Item ſi menſor falſum modum dixerit, careat honorario: quod & maximé cauſſarum patronis, & iniurium profeſſoribus intelligitur. Vlpian. in.l.i.ff. ſi menſ. fal. mod.dix. & ibi glo. qui propter funus aliquid impedit cum defuncto cōtrahere creditur, nō cum hærede, vt eſt tex.in.l.i.ff. de relig. & ſumpt.funer. habere vid. actionem de mortuo inferendo. De rebus autem creditis, & ſi certum petatur, de certíque conditione, vtpote mutuum damus recepturi non eandem ſpeciem quam dedimus (alioquin aut commodatum erat, aut depoſitum.) ſed idem genus. Cōſiſtit autem in his rebus, quæ

conſtāt

conſtāt pondere,numero, & menſura. creditum verò à mutuo eo differt,quo genus à ſpecie: con ſiſtit verò extra eas res, quæ pondere,numero,& menſura conſtant. Paul.in.l. mutuum.§.i. &.§. creditũ.ff.de reb.cred.Et circa ea iudicanda maximum remedium expediendarũ litium in vſum venit iuriſiurandi religio: qua vel ex pactione ipſorum litigatorum, vel ex authoritate iudicis deciduntur controuerſiæ.Gaius in.l.i.ff.de iureiur.Si verò ſit dolus apparẽs,aut contumacia nõ reſtituentis, vel nõ exhibentis, punitur quanti in litem iurauerit actor. Paul. in.l. ſiue actor.ff. de iureiur.ſi verò dati ob cauſſam,cauſſa ſequuta ceſ ſat repetitio,ſecus ſi cauſſa nõ ſit ſequuta,ſiue fuerit intellecta,ſiue vtraq; parte expreſſa.Vlpi.in.l.i. ff.de cõd.cauſ.dat.cauſ.nõ ſequut.ob turpẽ cauſſam autem cõditio fuerit, etiam ſi res ſequuta ſit repeti poteſt.Paul.in.l.i.ff.de cõd.ob turp. cauſ. deinde certũ eſt,ſi quis indebitum ignorãs ſoluit cõditiones per actionẽ indebiti cõdicere poteſt. Sed ſi ſciẽs ſe nõ debere ſoluit:ceſſat repetitio.Vlpia.l.i.ff.de condi.indeb.in furtiua autẽ re ſoli domino condictio competit.Vlpia.de cond.furt. Si autẽ obligatio lege noua introducta ſit, nec cautum quoque actionis experiamur,ex lege agendũ eſt.Paul.de cõd.ex lege : qui autem alias res petit, per triticariam conditionem petat præter pecuniam numeratam,vt vult Vlpia.in.l.i.ff.de cond. tritic.qui autem promiſit dare certo loco:ſi in eo

non reperiatur, poteſt vbique cōueniri: Gaius, de eo quod certo loco. Fides eſt enim vbiq; ſeruanda, & graue eſt eam fallere: quoniam frangenti fidem fides frangatur eidem. l.i.ff. de loc. publ. fru. qui enim pecuniam debitam conſtituerit, de conſtituta tenetur. Vlpia. in. l.i.ff. de cōſt. pecu. vel aliàs commodauerit, actione cōmodati experitur, ſiue in pignus dederit, quod contrahitur non ſolùm traditione, ſed etiam nuda conuentione, & ſi non traditum eſt. Vlpia. de pignora actio. posteà ſciendum eſt domini teneri ex facto magiſtri per eũ præpoſiti exercitoria actione. Lege verò Rhodia cauetur, vt ſi leuandæ nauis gratia iactus mercium factus eſt, omnium contributio ſarciatur, quod pro omnibus datum eſt, ex actione legis Rhodiæ de iactu. Siquidẽ dominus ex teſtamento inſtitoris obligatur actione inſtitoria, vt placet Vlpiano. De eo autẽ quod cōtractũ eſt in merce peculiari, cum eo qui eſt in alterius poteſtate, eo ſciẽte cōpetit tributoria actio. l.i.ff. de tribut. act. Si tamen in rem illius qui eſt in aliena poteſtate fuerit verſum, eatenus introducta eſt actio, quatenus in rem eius verſum eſt. ex. l.i.ff. quod cum eo. Exprimuntur autem caſus, quibus filiusfamiliàs ſui iuris effectus tenetur inquãtum facere poteſt: in. l. ait prætor. ff. quod cum eo ex. vt autem omnes ſcirent, qui peſſimo exemplo Macedonis fœnerarent, nullius poſſe filiifamil. bonum nomen

expectata

expectata patris ſui morte fieri. Vlpia.in.c.i.ff. ad Maced. Verba autē edicti talia ſunt. Quod cum eo, qui in aliena poteſtate eſt, negotium geſtum erit, triplex oritur actio. Aut enim de peculio: aut de in rem verſo, aut quod iuſſu, vtpote, ſi cū impubere filiofamil. vel ſeruo contractum ſit: ita dabitur in dominum, vel in patrem de pecul. actio, ſi locupletius eorum peculium factum eſt. Vlpia. in.l.1.§.ſi cum impubere.ff. de pecul. Quouſque enī filius vel ſeruus eſt in poteſtate domini, actio de peculio eſt perpetua: ſed poſtquàm exiuerint morte filii vel ſerui, ſeu emācipatione, vel alienatione, ſerui efficitur annalis.ff. quando de pecul. act.annal. Si tamen his qui ſunt in poteſtate aliena nihil in peculio habent, in ſolidum tamen tenentur, qui eos habent in poteſtate, ſi in rem eorum quod acceptum eſt, cōuerſum ſit, quaſi cum ipſis potiùs contractum ſit. Vlpia. in.l.i.ff. de in rem verſ. ſicque Velleiano iuuantur mulieres, cuius ſenatuſconſulti verba ſunt. Marco Syllam, & Velleio conſulibus authoribus, quod ad fideiuſſiones & mutui dationes pro aliis, pro quibus interceſſerint fœminæ, pertinet: tametſi antè videtur ita ius dictum eſſe, ne eo nomine ab iis petitio, néve in eas actio detur, &c. quæ continentur in edicto Velleiano.l. & primo.ff. ad Velleia. Et ſciendum eſt. Vnumquenque creditorem ſuum eundémque debitorem petentem ſummouere, ſi paratus eſt compenſare, Iulia.in.l.vnuſquiſque.ff. *Fideiuſſiones.*

de cōpenſat. Actio autem depoſiti datur in ſimplum, niſi factnm fuerit cauſſa incendii, ruinæ, vel naufragii: quia tunc in duplum̄ contra depoſitarium datur. Vlpia. in. l. i. §. depoſitum. ff. depo ſit. vt in mandato: quippe quod purè, & in diem, ex ſub conditione fit. Et ideò obligatio mandati conſenſu contrahentium conſiſtit, nō autem ex conſilio. l. mandatum. in fi. ff. mandat. ſic & obligatio vltro citróq; naſcitur ex ſocietate, quæ poteſt coiri vel in perpetuū, id eſt, dum viuunt, vel ad tempus, vel ex tempore. vel ſub cōditione. In

Societas. ſocietate autem omnium bonorum, omnes res, quę coëuntium ſunt, continuò communicantur. Paul. in. l. i. ff. pro ſoc. & idē, Origo, inquit, emen

Permutatio. di vendendíq; à permutationibus cœpit. Olim non ita erat nummus: neque aliud merx, aliud precium vocabatur: ſed vnuſquiſque ſecundum neceſſitatem temporum ac rerū vtilibus inutilia permutabat: quoniam plerunque euenit, vt quod alteri ſupereſt, alteri deſit. Sed quia non ſemper, nec facilè concurrebat, vt cùm tu haberes quod ego deſiderarem, inuicem haberem quod tu accipere velles: electa materia eſt, cuius publica ac ꝑpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubueniret: eáque materia forma publica percuſſa vſum dominiūmque nō tam ex ſubſtantia præbet, quàm ex quātitate: nec vltrà merx vtrunque, ſed alterum precium vocatur. Paul. in. l. i. ff. de cōtrah. empt. fitque aliquando inter

do inter cõtrahendum addictio in diem, puta ille fundus.c. eſto tibi emptus, niſi quis intra Calendas Ianuarias proximas meliorem conditionẽ fecerit,quò res à domino abeat.Paul. de in diem addictio. idem de lege commiſſoria, cùm venditor fundi in lege ita cauit.Si ad diem pecunia ſoluta non ſit,vt fundus inemptus ſit: ita accipitur inemptus fundus eſſe, ſi vẽditor inemptum eum eſſe velit:quia id venditoris cauſſa cauetur.Pompo.in.l.cum venditor.ff.de leg.commiſſo.Si verò hæreditas væneat eius qui viuit, aut nullus ſit, nihil actum eſt: quia in rerũ natura non ſit quod vænierit.de hæred.& act. vend. Emptio autẽ & venditio ſicut conſenſu contrahitur, ita cõtrario cõſenſu reſoluitur antequàm res fuerit ſequuta.l. emptio.Rem quoq; maioris precii ſi tu vel pater tuus minoris precii diſtraxerit, humanum eſt, vt vel te precium reſtituente emptoribus fundũ vænundatũ recipias authoritate iudicis intercedente: vel ſi emptor elegerit,quod deeſt iuſto precio recipies. Minus autẽ precium eſſe videtur, ſi nec dimidia pars iuſti precii ſoluta ſit.l. rem maioris. C.de reſcind.vendit.quod intelligitur de immobibus:aliàs in mobilibus,vtpote,ſi vinum venditum acuerit, vel quid aliud vitii ſuſtinuerit, emptoris erit damnum,quemadmodũ ſi vinum eſſet effuſum, vel vaſis contuſis,vel qua alia ex cauſſa. Sed ſi venditor ſe periculo ſubiecerit: in id tẽpus periculum ſuſtinebit, quo ad ſe ſubiecit.l.i. Nam

Cõmiſſoria lex.

Reſcindẽda uẽditio.

perfecta emptione periculum ad emptorem reſpicit:& ſi id quod venierit appareat,quid,quale, quantúmque ſit:& precium,& purè venit,perfecta eſt emptio.l.neceſſario.ff.de pericul.& commod.rei vendit.De ſeruis autem exportandis titulus ſublatus eſt in Gallia:ſed vnum eſt vt diſpoſitio limitata limitatum producat effectum.l.exportandis.ff.de ſeru.export.Si autem res vendita nō tradatur,in id quod intereſt emptoris agitur. Vlpia.in.l.i.ff.de act.emp.& vendit.Non poteſt tamen ab emptore res tradita vendicari:ſed ad precium agendū eſt.C,eo. emptor tamē rei alienæ tenetur reſtituere domino: niſi probet quo iure emit:vel niſi præſcripſerit:nō tamen vſucapit. l.i.C.de reb.alien.non alien.Venditor autem rei communis non præiudicat conſorti:rem tamen alienam gerentibus non interdicitur rerum ſuarum alienatio.Si verò ea lege prędium vendidiſti,vt niſi intra certū tempus precium fuiſſet exolutum,emptrix arras perderet, & dominium ad te pertineret:fides contractus ſeruanda eſt.l.i.C. de pact.inter empt.& vendit.Illicitæ autem pactiones prohibentur:vt de monopoliis,& cōuentu negociatorū illicito,Temporibus autem nundinarum negociatores, & alii ad nundinas concurrentes non poſſunt ibi ex antegeſto conueniri.C.de nund. & mercat.dicamus permutationē eſſe ſimilem venditioni:& eſt actio bonæ fidei.l. permutationem.C.de re.permut.Contractus autem

Negociatores.

tem locationis ſimilis eſt emptioni.l. locatio.ff. *Locatio.*
locat.& conduct.æſtimatio autem periculum fa
cit eius qui ſuſcepit. Aut igitur ipſam rem debe-
bit incorruptã reddere: aut æſtimationẽ de qua
cõuenit,agitur act.præſcrip.verb. Vlpia.in.l.i.§.
æſtimatio.ff.de æſtimatio.act. Vbi autẽ deficiũt
vulgaria atque vſitata actionum nomine: præſcri
ptis verbis agendum eſt.Natura enim rerum in-
ductum eſt,vt plura ſint negotia quàm vocabula.
Verbi gratia,Oritur actio pręſcriptis verbis ex cõ *Præſcri-*
tractu,facio vt facias.Sed ſi faciã vt des, & poſt- *ptis uer-*
eà quã feci,ceſſas dare,nulla erit ciuilis actio.tex. *bis actio.*
in.l.naturalis.§.ꝙ ſi faciam.ff.de præſcrip. verb.
Dominus Alciat. ſiquidẽ exiſtimat ex cõtractu,
facio,vt des,actionẽ de dolo dari: non autẽ præ-
ſcrip.verb.ciuilem: quoniã ibi non verſatur mu-
tuum factum,vt in contractu, Do vt des, Do vt
facias. Ibi enim alius dat, alius recipit. & ſic ſy-
nalagma eſt. vt in.l.iuriſgentium.ff. de pact.in.l.
Labeo.de verb.ſigni. quod interpretatur Alciat.
mutuum factum.& in contractu, facio vt facias,
quoniã mandatũ quodãmodo interuenire vide-
tur huiuſmodi quaſi act. mand. actio præſcriptis
verbis ſubrogatur. Nempe vbi ſunt iſta, Do vt
facias,aut des:oritur actio præſcrip.verb.Papi.in
l.ſi dominus.ff.de præſcrip. verb. de pignor.autẽ
& hypothecis,& qualiter ea contrahantur,& de
pactis eorũ,Pote contrahitur hypotheca ꝑ pactũ *Hypo-*
cõuentũ,cùm quis paciſcatur, vt res eius propter *theca.*

aliquam obligationem ſint hypothecæ nomine obligatæ. Nec requiruntur ſolennitates verborũ ſine ſcriptura:magis enim fit ſcriptura ad conſeruationem & probationẽ, quàm ad obligationẽ.l. cõtrahitur.ff.de pigno. nec ſolùm pro penſionibus,ſed & ſi deteriorem habitationem fecerit culpa ſua inquilinus. Quo nomine ex locato cum eo

Emphiteoſis.

erit actio. Si autem locator ſuſceperit emphiteomata.i. meliorationes facere cõtractu emphiteotico,ſi ceſſet per triẽnium ſoluere penſionem, repellitur vtiq;. Tamen in Gallia vtimur præcedenti ſummatione penſionis, vt pluribus arreſtis decretũ eſt. De hoc iure emphit.not. ſcribent. in.l. in emphiteoticarii. C.de iur.emphi.ĩuecta ſiquidem & illata pignori erũt obligata.tex.l.Pomponius.ff.in quib. cauſ.pig.hypoth. tacitè contrah. fructúſque intelliguntur tacitè obligati pro penſione.l.in prædiis.ff.eo. Si verò pupillus ſine tu-

Hypotheca.

toris authoritate hypothecam dare nõ poteſt: ſic nec filiusfamil.nec ſeruus:quia non habent liberã adminiſtrationem.l.pupillus.ff.quę res pig.obli. non poſſunt. Generaliter qui bona debitoris pignori accepit, eo potior eſt, cui poſteà prædium ex his bonis pignori datur.l.qui generaliter.ff.qui potior.in pigno.habeant.Secundus creditor autem in hypotheca non poteſt pignus vẽdere,niſi præcedente dimiſſo:ſed ſi vendidit,à præcedente creditore conueniri non poteſt:ſed emptor poterit hypotheca conueniri.Papinia.in.l.creditor.

ff.de

ff.de diſtract. pig. Sed ſi in venditione pignoris conſenſerit creditor, vel vt debitor hãc rem permutet,vel donet,vel in dotem det: dicẽdum erit pignus liberari: niſi ſalua cauſſa (quam proteſtationem dicunt)pignoris ſui conſentiret.l.ſi debitor.§.ſi in vẽditione.ff.quib.mod.pig.vel hypo. ſol. quia ſubſequutũ eſt edictũ ædilitium, vt occurratur fallaciis vendentium: & emptoribus ſuccurratur,quicunque decepti à venditoribus fuerint:dummodo ſciamus venditorẽ,etiam ſi ignorauit ea quæ ædiles præſtari iubent, tamen teneri debere.Nec eſt hoc iniquũ:potuit enim ea nota habere venditor:neque enim intereſt emptoris cur fallatur,an ignorantia venditoris,an calliditate.l.Labeo.§.cauſſa edicti.ff.de ædil.edic.Et generaliter dicendũ eſt, quicquid extra rem emptoris per eum ſeruum acquiſitum eſt, id iuſtum videri oportere reddi. Gaius in.l.generaliter.ff. de ædil.edict. Siquidem ſiue tota res euincatur, ſiue eius pars, habet regreſſum emptor in venditorem:ſed cum pars euincitur,ſiquidem pro indiuiſo euincatur,regreſſum habet pro quantitate euictæ partis. Quòd ſi certus locus ſit euictus, nõ pro indiuiſo portio fundi,ſed & pro bonitate loci erit regreſſus. Quid enim ſi quod fuerit ĩ agro precioſiſſimum hoc euictũ eſt? aut quod fuit in agro viliſſimum? æſtimabitur loci qualitas,& ſic erit egreſſus. Vlpia.in.l.ſiue tota.ff. de euictio. Si alienum fundum vendideris, & tuum poſteà fa-

Aedilitium edictum.

ctum petas, te exceptione rectè repellēdum. Sed ſi quis rem meā vendiderit minoris, quàm ei mādaui, non videtur alienata: & ſi petam eam, non obſtabit mihi exceptio rei venditæ & traditæ. l. Marcellus. ff. de except. rei vendit. Qui verò pecuniam alienam conuertit in vſus ſuos, hoc ipſo videtur in mora: & qui poteſt petere ſibi caueri de vſuris futuris, ſi ſors non ſoluetur. l. cum in iudicio. §. ſocius. ff. de vſur. & fructib. & cauſ. & omnibus acceſſ. & mora. In actionibus quidem ſtricti iuris veniunt vſuræ à tempore litis conteſtatæ. l. vulgo. ff. eo. incumbit autem ei probatio qui dicit, non ei qui negat. l. & incumbit. negatiua autem prægnans, quæ affirmationem gignit, debet à reo probari. vtpote ab ea parte, quę dicit aduerſarium ſuū ab aliquo iure prohibitum eſſe, ſpecialiter lege vel cōſtitutione, id probari oportere. Idem ſi quis negat emancipationem rectè factam, ipſum præſtare debere probationem. text. in. l. ab ea parte. ff. de ꝓbat. & prǽſumptio. quippe qui vult probare memoriam extare, nō habet ſed probare diem vel cōſulem: ſed ſufficit teſtimoniū de auditu. l. ſi arbiter. Nam olim apud Romanos cottabant (ſi phas ſit dici) tēpora, tali & tali Conſulibus, quemadmodum modo dicimus, tali anno domini milleſimo &c. Sed & ſi quis probare vult memoriā nō extare, probare debet ꝙ hæc eſt omnium opinio. l. ſi arbiter. ff. de probat. aut aliàs probatio fit ex inſtrumentis. inſtrumentorum

Exceptiones.

rum

rum quippe nomine ea omnia accipienda ſunt, quibus cauſa inſtrui poteſt. Et ideo tam teſtimonia, quàm perſonæ inſtrumentorum loco habentur. Paul. in l. inſtrumentorum. ff. de fid. inſtrumēto. Teſtimoniorū vſus maximè eſt exigendus ab his, quorum fides nō vacillat. In teſtibus autem fides, dignitas, mores, grauitas examinanda eſt. Vtrum quis decurio, an plebeius: & an honeſtæ & inculpatæ vitæ: an verò quis notatus & reprehenſibilis: & an locuples vel egens ſit, vt lucri cauſſa quid facilè admittat: vel an ei inimicus ſit, aduerſus quem teſtimonium fert: vel amicus ei ſit, pro quo teſtimonium dat. Nam ſi careat ſuſpicione teſtimonium, propter perſonam à qua fertur, quòd honeſta ſit: vel propter cauſſam, quod neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ cauſſa ſit: admittendus eſt. l. teſtium. ff. de teſtibus. Et quia iniquiſſimum videtur cuiquam ſcientiam alterius quàm ſuā nocere magis: vel ignorantiam alterius alii profuturam. Ideóque iureconſulti iuris factíque ignorantiam introduxerunt. Ergo reg. eſt, iuris quidem ignorantiam cuique nocere: facti verò ignorantiam non nocere, demptis fœminis, minoribus, filiiſfamiliàs, Paulus in l. regula. ff. de iuris & facti ignorant. nec ſupina ignorantia ferenda eſt factū ignorātis: nec ſcrupuloſa inquiſitio exigenda eſt: ſcientia enim hoc modo æſtimanda venit, vt neque negligentia craſſa, aut nimia ſecuritas,

Teſtes.

Ignorantia iuris & facti

ſatis expedita ſit: neq; delatoria curioſitas exigatur. Vlpia.in.l.nec ſupina.ff.de iur. & fact.igno.

Caput ſecundum.

SVperiore Ritu patet Romanos vſos fuiſſe in experiundis negotiis ciuilibus forenſibus: negotia autē priuata & domeſtica, ne dicam publica, ſic exercebant, vtpote iura patriæ poteſtatis, quod propriū eſt ciuium Romanorū. Nulli enim alii ſunt homines, qui talem in liberos habeant poteſtatem. Qui igitur ex te & vxore tua naſcitur, in tua poteſtate eſt. Item qui ex filio tuo & vxore eius naſcitur, id eſt, nepos tuus & neptis æquè in tua ſunt poteſtate. Et pronepos & proneptis, & deinceps cæteri omnes, qui tamen ex filia tua naſcuntur, in poteſtate tua non ſunt, ſed in patris eorum. Aliud eſt ex natis ex cōcubina vel inceſto coitu, ſed ex iuſtis nuptiis. Iuſtas autē nuptias inter ſe ciues Roma. contrahunt: qui ſecundum præcepta legis coëunt: nec vltrà habent patres vitæ necíſque poteſtatem ergá filios, vt olim lex erat Romæ: ſed correctionem ciuilem & modeſtā. Nā nuptiæ conſiſtere nō poſſunt, niſi conſentiant omnes, id eſt, qui coëunt, quorúmque in poteſtate ſunt. Paulus in.l.nuptiæ.ff. de rit.nupt.

Filii & liberi poteſtati patrū ſubditi.

Nuptiæ.

Maſculi quidem puberes, fœminę autem viri potentes

tentes minorem annis nuptam.xii.tunc legitimã vxorem fore Pompo.ait.l.minorẽ. puberem autem cum xiiii. annum atrigerit. Tametſi de iure cano.pubertas non cognoſcatur ex annorum numero,ſed ex poteſtate coeũdi.c.puberes.extra.de ſponſal.& matri.in antiq.inter eas tamẽ perſonas, quæ parentum liberorúmve intra ſe locum obtinent,cõtrahi nuptiæ non poſſunt:veluti inter patrem & filiam, vel auum & neptem, vel matrem & filium,vel auiam & nepotem,& vſque in infinitum.Nam nepharium atq; inceſtum eſt. Ideóque nec vir,nec vxor,nec nuptiæ, nec matrimonium intelligitur. no. in.§. ſi aduerſus. inſtit. de nupt. Ante nuptias autem fiebant ſponſalia: quæ ſunt mentio,& repromiſſio futurarum nuptiarũ: quæ contrahebantur inter pręſentes & abſentes voluntate parentum. Tunc autem ſolùm diſſentiendi à patre filiæ facultas cõceditur: ſi indignũ moribus,vel turpem ſponſum pater ei eligat. Vlpia.in.l.ſed ea.ff.de ſponſal.tamen ſi renunciauerint partes ſponſalibus, non prohibentur alii nubere:& tenetur ſponſa biennium expectare. Sed ſi ſponſus deceſſerit, arræ ſponſaliorum nomine datæ reſtituẽtur.l.arris.C.de ſponſal.& arr.& ſic poſt ſponſalia contrahũtur nuptiæ. Semper tamen in coniunctionibus,non ſolùm quod liceat conſiderandum eſt:ſed & quod honeſtum ſit. Si ſenatoris filia, neptis, proneptis libertino,vel ei, qui artẽ ludicrã exercuit: cuiúsve pater matérve

Matrimonium.

Arræ matrimoni.

id fecerit,nupſerit:nuptiæ nõ erũt. Modeſti.in.l. ſemper.ff.de rit.nup. tamen de iur.cano. hoc eſt modificatum.tit.de cõuerſat.coniug.extra.Si autẽ legitimæ ſunt nuptiæ,reipublicæ intereſt mulieres dotes ſuas ſaluas habere: propter quas nubere poſſint.l.i.ff.ſolut.matri.ſemper tamen dos manet apud maritum, cùm ipſe onera matrimonii ſubeat.l.dotis fructus.ff.de iur.dot. pactũ tamen factum, quòd maritus non lucretur fructus dotis,ſed reſtituat, non valet: niſi propter ipſum ſit maiorem dotem cõſequutus.l. ſi conuenerit. ff.de pact.dotal.imò prohibitio alienationis à lege facta non habet locum in alienatione neceſſaria,vtpote de fundo dotali.l.i.ff.de fũd.dot. multum tamen intereſt,ſi ea quæ donat vir futurus tradiderit vxori, & poſteà in dotem acceperit: an verò donandi animo auxerit dotẽ, vt videatur accepiſſe quod non accepit. Priore enim caſu donatio non impeditur: & res quæ in ea ſunt dotis effectę iudicio de dote peti poſſunt. Poſteriore autem caſu nihil actum eſt donatione: & quod in dotem datum nõ eſt, repeti nõ poteſt.l. multum.C.de donat.ante nupt.oratio Antonini eſt: Maiores noſtri inter virum & vxorem donationes prohibuerunt,&c.quæ cõtinentur in.l. hæc oratio.ff.de donat.inter.virum & vxorem, tamen mutua donatio fieri poteſt inter coniuges, modò nulli ſint liberi: ſintque & bonis & ætate pares, vt eſt conſuetud. art.i. de mut. donat.

Dos uxoris.

Donatio

nat.in conſuetud. Altiſſ. ſuper qua commentatus ſum. & hodie ſtat in manibus amici noſtri, Panthaleonis Pii: ſuper qua mutua donatione fuſiùs hic ſcripſi. Superiùs diximus de nuptiis: dicamus neminem poſſe habere duas vxores, aliàs eſt infamis, aliàs inceſtæ ſunt & inutiles nuptiæ: nec iudex hoc inultum debet pati. l. neminem. C. de inceſt. nupt. Sed quid dicemus, ſi ipſimet iudices binas habeant? quæſo eas dimittant. Plus enim exemplo nocent, quàm peccato. Sed vnde digreſſi ſumus, ſciendum eſt, donationes tacitas in ſe habere conditiones. Etenim ſi vnquam libertis patronus filios non habens bona omnia, vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus, & poſteà ſuſceperit liberos, totum quicquid largitus fuerat, reuertatur, in eiuſdem donatoris arbitrio, ac ditione manſurum. text. l. ſi vnquam. C. de reuocand. donat. Super qua ſingulariter ſcripſit dominus Andr. Tyraquellus. Reuocantur etiam ex ingratitudine donationes. Prima, ſi vitæ donantis inſidiatur. Item ſi manus impias in donantem intulerit. Tertia, ſi totius ſubſtantiæ molitus eſt iacturam ac deuaſtationem. text. in authentic. quod mater. C. de reuocand. donationum. Poteſt tamen cauſſa mortis donari: nec fratris ſui mortis cauſſa rectè factam donationem ſorori reſcindere licet. l. nec fratris.

Reuocatio donationis.

C.de donat.cauſ. mort. Siquidem matrimoniũ deportatione,vel aquę,vel ignis interdictione nõ ſoluitur, ſi caſus in quem maritus incidit non mutet vxoris affectionem. Ideóque dotis exactio ipſo iure non competit: ſed indotatam eam eſſe: (cuius laudandum propoſitũ eſt) nec ratio æquitatis,nec exempla permittunt.tex.l.matrimoniũ. C.de repud. Vir quoque pari fine claudetur:nec licebit ei ſine cauſis apertiùs deſignatis,propriam repudiare iugalem. Nec vllo modo expellat,niſi adulteram,vel veneficam:(vt Domicellam quandam vidi veneficio mariti accuſatam in carcere periiſſe)homicidam,denique plagiariã,aut ſepulchrorum diſſolutricem, aut ex ſacris ædibus aliquid ſubtrahentem, aut latronum fautricem, aut extraneorum virorum(ſe ignorante vel nolente) conuiuia appetentem, aut ipſo inuito ſine iuſta, ac probabili cauſa foris ſcilicet pernoctãtem: niſi circenſibus, vel theatralibus ludis: vel arenarum ſpectaculis(quod exercitium buffonum ſuſpicor eſſe) ipſis locis, in quibus hæc aſſolent celebrari, ſe prohibente gaudentẽ:vel alio ſimili modo inſidiatricem. Tunc enim neceſſariam ei diſcedendi permittimus facultatem:& cauſſas diſſidii legib⁹ cõprobare: Et ſi hoc fecerit mulier, ſuam dotem & ante nuptias donationẽ amittet,& viro acquiretur.tex.in authen.Sed nouo iure.§. vir quoq;. C.de repud.quanuis Chriſtus Ieſus conſtituerit repudium duntaxat fornicationis cauſſa, vt not. apud

Repudiũ

In Gallia repudiũ fit cauſſa fornicationis.

apud Math.5.Soluto verò legitimè matrimonio vtpote per obitum filiæ, dos data à patre reuertitur ad patrẽ.tex.in.l.dos.C.ſolut. matri. Nec datur fideiuſſor à marito vxori pro dote conſeruanda.tex.l.generaliter.C.ne fideiuſſor.vel mandat. dot.maritúſq; cõuentus actione de dote ꝑ rebus amotis poteſt compenſationem obiicere.l.cõpenſationis.C.rer.amot.Conſtante enĩ matrimonio neutri eorum,neque pœnalis,neque famoſa actio competit,ſed de damno in factũ datur actio. tex. in.l.diuortii.C.re.amot.nec pro dote mulieris bona mariti abdicantur. Diuortio ſiquidem facto, eſt in arbitrio iudicis apud quem alantur liberi: tum parentum neceſſitatibus liberos ſuccurrere iuſtum eſt,& ſic iudex iudicabit.l. competẽs.C. de alend.lib. nec licet hodie vti cõcubinis.C.eo. aliàs nati ex eis ſunt ſpurii, & non naturales:quibus tantùm pater vnciã,& concubinę(ſi ſit ſola) ſemiunciam bonorũ ſuorum dimittere cogetur tex.l. matre.C. de nat.lib. per ſubſequens tamen matrimonium legitimati habentur omnino pro legitimis.c.tanta.qui fil.ſint legit.in antiq.Et habet Rex Franciæ poteſtatẽ legitimandi in Gallia, quemadmodum & Papa, vt ſcrib. in cap. per venerabilem.extra.qui fil.ſint legit.Patribus itaq; defunctis rectè datur tutor in teſtamento,non curator:licèt confirmetur.l.tutelæ.C.de teſta.tutel. qui ſolennitate habita debet per iudicem confirmari.l.neque.de confir.tut. aliàs non agitur con-

Diuortiũ

Legitimatio.

tra eum, niſi actione negotioru̅ geſtorum.l. que̅ dicis. C. de teſta. tutel. Sicut eni̅ hæreditas agnatione no̅ inſpecta defertur proximis: ſic onus tutelę comitatur emolume̅tum. Igitur plures eiuſd. gradus apud iudice̅ conuenientes, vnum aut plures eligant idoneos tutores. in authen. ſicut. C. de legit. tut. Diſcretis itaq; omnibus, vel datiui, vel legitimi fia̅t tutores vel curatores hi, qui talis ætatis ſunt, quibus rerum ſuarum adminiſtratio committitur. l. nemo. C. de legi. tut. creditor petit in ſubſidium tutorem pupillo debitoris ſui. l. ſi filiis. qui. pet. tut. ſcilicet in loco originis vel domicilii. Et ſi ſit clariſſima perſona, tutor debet nominari per decem ex ſenatoribus. Tutori igitur aut curatori confirmato à prætore decernitur adminiſtratio. l. illuſtribus. C. de tuto. illuſtr. Excuſantur autem minores. Item qui ſunt alienæ iuriſdictionis. l. neque. Item militiæ armatæ occupati: Item in ſeruili co̅di. poſiti. Item duobus luminibus capti. l. luminibus. Item maritus pro rebus vxoris, tex in. l. vxoris. C. qui dar. tut. Item ſexagenarii. Item habentes tria onera. inſtit. de excuſ. tut. Matrique & auiæ ſecu̅dum ordinem, tutelam ſubiri etiam ante agnatos permiſſum eſt. in authentic. matri. C. quando mulier. ignorans tamen ſe tutorem datum non tenetur. l. & ſi ſciſſos. C. de adminiſtrat. tuto. Si tamen probatum ſit eum interfuiſſe teſtamento, vel ad domum ſuam fuiſſe nunciatum, non poteſt ſe ignorantia tueri. l.

Tutela.

Excuſatio tutorum.

nec

nec ſupina.ff. de iur. & fact.ignor. Sed ſi iuſtæ ignorationis ratione non didicit: ídque liquidis probationibus oſtenderit: periculo eius temporis quod eo ignorante tranſmiſſum eſt non tenetur.tex.in.l.ſi tutor.C.de pericul.tuto.Et ſi adminiſtratio eſt diuiſa à teſtatore,vel à iudice:periculum vnius, qui eſt alterius prouinciæ, non ad alium ſpectat.l.ad eos.C.de peri.tut.l. ſi diuiſum. ſi ex plur.tuto. Nam tutores curatoréſque finito officio non conueniendos eſſe ex adminiſtratione pupillorum adoleſcentúmque,ſæpe decretum eſt:ideóque ſententia contra eos lata nomine tuto.in bona egreſſi.xxv. ætatis annum exercenda erit.l.Iuliana.C.quando ex facto tut. quippe qui tutores,& etiam curatores ſatiſdare à minoribus cogentur.Periculum tum demum curę neglectę ſpectat ad curatores ceſſātes gerere fraude vel dolo:& remouentur vt ſuſpecti. Paupertas tamē nō eſt iuſta cauſa,vt remoueatur curator tāquā ſuſpectus,ſed vt alius adiungatur.l.pietatis.de ſuſpect. tut.C.Cōtra matris voluntatē tamē liberis tutor dari nō poteſt,qui educari debēt apud eā,niſi ad ſecūda vota trāſierit.In diuiſionē aūt adminiſtratione deducta,vnūquēq; pro ſua adminiſtratione cōuenire poteſt adoleſcēs:aut vnū, aut plures inſolidū.l.ſi diuiſio.C. de diuid. tutel.& contra hæredem tutoris ob dolum, vel latam culpam, inſtrumenta non reſtituentem adoleſcens iurat. in litem.l. aduerſus.C. de in lit. iur. Siquidē per viam ſecundi decreti poſſunt res adulti alienari:

Suſpicio curatorū

tamen ex falſa cauſſa factum decretũ eſt ipſo iure nullum.l.& ſi præſes.C.de prędi.& ali.reb.minores in ſubſidium habent regreſſum contra magiſtratũ,à quo eis tutores vel curatores dati ſunt: & contra fideiuſſores: tamen hæredes magiſtratus non tenentur, niſi ex lata culpa.l. in hæredes. de magiſt.conueni. Et quia de ciuilibus dũtaxat actionibus curauimus ſcribendum, prætermittemus pœnas ſeruorum fugitiuorum, furtorum,& eorum corruptorum,opera denique libertorum, bonáque eorum & iura patronatus: & ſi in fraudem eius alienatio facta ſit,obſequiiſque eis præſtandis, déque libertis, & eorum liberis, iuréque aureorum annulorũ, quaſi vix vtamur noſtris ſeculis: ſed eos qui admitti ad poſſeſſionẽ poſſunt, vtpote emancipati,qui debẽt infra annum agnoſcere : aliàs ſunt excluſi.l. emancipata. Si tamen cõpetit proximitatis nomine,habẽt ſpacium centum dierum vtilium,quo ſcierint defunctũ.Item negligentia filii in petenda bo. poſſ. præiudicat patri.l.bonorum.&.l. ſi bonorum.C. qui admit. Portiones nanque non petentium petentibus accreſcunt.l.vnic.C. quando non pet.part. pet.accreſ. prætermitto bonor.poſſ.ſecundum tabulas, ac contra tabulas, ac liberti.Sed ſi auus tuus relictis tribus emãcipatis filiis deceſſit : híq; bonorũ poſſeſſionẽ vnde liberi acceperunt, pro rata portione eos hęredes extitiſſe, palàm eſt ex teſtamento,vel ab inteſtato exiſtẽte filio vel nepote ſuo hęrede,

Petitio poſſeſſionis.

Ius accreſcendi.

rede, nemo poteſt ab inteſtato hæres exiſtere. tex. in. l. ex teſtamento. C. vnd. lib. Cognati denique per lineam tranſuerſalem, vt ſunt conſobrini: ſiue per lineam deſcendẽtium, vt ſunt nepotes ex filia, ſuccedunt cognatis tã tranſuerſalibus, quàm aſcendentibus, de iure prætorio, per bono poſſeſ. vnde cognati. l. i. ii. & iii. C. vnd. cognat. Quòd ſi primus non agnouit bonorum poſſeſſionem: vel admittitur per ſucceſſoriũ edictum. l. ſi auiæ. C. de ſucceſſo. edict. Sed ſi ſit filius impubes: & de ſtatu illius moueatur quæſtio: aut etiam ſeruitutis quæſtio, debet queſtio differri in tempus pubertatis, Carboniano edicto. l. ſi tibi & l. Carbonianum. C. de Carb. edic. ſiquidem maritus & vxor ab inteſtato inuicem ſibi in ſolidum ſuccedunt, quoties deficit omnis parentum, vel liberorum, ſeu propinquorum legitima vel naturalis ſucceſſio, fiſco excluſo. l. maritus. C. vnde vir & vxor. tamen poterit quis ſucceſſionem repudiare. l. emãcipatus. de repud. bon. poſ. vel tamen cautiùs, vt fit de generali Franciæ conſuetudine, ſi quis nolit repudiare, ſe gerat ſucceſſorẽ beneficio inuẽtarii (quod aiũt.) Et tũc ſi nouerit debita paſſiua excedere actiua, à ſuccẽſſiõe abſtineat. iux. l. ſcim⁹. § . donec. § . ſin verò. C. de iur. delib. Poſteà verò perſpiciant hæredes, quis eorum præhabuerit bona, vt collata diuidãt, ſaltem præhabentes minus accipiant in ſucceſſione, vt eſt conſuet. general. regni Galliæ. Ex teſtamento etenim

Agnitio bono. poſſeſſ.

Repudiatio hæreditatis.

& ab inteſtato ceſſat dotis, & aliorum datorum collatio, ita demum, ſi parens hoc deſignauit expreſſim.tex.authen.ex teſtamento. Tamen emancipatus tenetur cōferre ea dūtaxat, quæ habuit tēpore mortis illius, de cuius hæreditate tractatur, ære alieno deducto. Et ſi emancipati inuicem nō cōferunt, ſuis autē conferunt, ſi ab inteſtato ſuccedunt.l.ſi emancipati. Nec conferunt peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe: profectitium verò peculium tanquam res hæreditaria diuiditur.l.ſiliæ.C. de collat. Inſtitutus autem hæres à milite ſpecificè in paganicis, non habet ius accreſcendi in caſtrenſibus, nec econuerſo.l.frater.C.de teſt. milit. Et ſic inſpiciendū eſt defuncti teſtamētū: cuius verba enunciatiua nō inducunt diſpoſitionem in præiudicium eorum, quos grauare non poterāt.l.verba. Olim decebat ſeptem teſtes, ſed hodie correctum eſt: de his tamen quæ interleta, ſiue ſupraſcripta, ſiue raſura, ſiue interlineatura, ſiue cancellatio: quæ non attinent ad iuris ſolennitatem: ſed ad fidei pertinent quæſtionem: vt appareat vtrum teſtatoris voluntate emendationem meruerint: vel ab altero inconſultè delata ſint: an ab aliquo falſo hæc fuerint commiſſa.

Defectus ſolennitatis teſtamenti. Defectus tamen ſolēnitatis facit totum teſtamentum deficere.tex.in.l.ſi vnus.C. de teſta. Verborum ſiquidem ambiguitas, vel ordinis peruerſio, ſi à tabellionis errore procedant, nō vitiant.l.ambiguitates.

biguitates. Præpoſteratio itaque neque tranſpoſitio viciat.l.præpoſteri.C.de teſta. minimè prædicatur,præſertim ſunt in Gallia mores hæredũ inſtituendorum. Ideóque titulos præteribimus. C. de hæred.inſtit.de inſtit.& ſubſtit. de neceſſar.ſer. hæred.inſti.de liberis præterit. vel exhæredatis. Nam non licet parenti aliquem ex liberis exhęredare,vel pręterire:niſi is probetur ingrat⁹; & ingratitudinis cauſſas nominatim inſerat teſtamento. Cauſſæ autem ingratitudinis noua conſtitutione expreſſæ ſunt quatuordecim. tex.in authentic. non licet.C.de lib.præter. Sunt autem quatuordecim cauſſæ in authentic. de ap.cog.§. aliud. cum ſequentib.§. coll. viii. prætereà per natiuitatem poſthumi pręteriti teſtamentũ rumpitur,& legata nõ debentur.l.ſi poſt.C.de poſth. hæred.inſti. Quæ quidem inſtit.(vt dixi)exoleuit.Nã filius eſt hęres ipſo iure dicẽte Apoſtolo: Si filius,ergo hęres. Quáuis imper.diſtinguat:dicátq; filium in poteſtate patris ſtatim mortuo patre ipſo iure hæredem effici, etiam ſi immiſtione aliter non appareat: & ſic excluduntur alii venientes ab inteſtato,de ſucceſſione patris: ſecus ſi eſt emãcipatus: Alexander de Imola in.l.ſi fratris.C.de iur.delib. Liberi tamẽ repudiare,ſeu abſtinere ab hęreditate poſſunt. Poſteà verò corã iudice cõpetente teſtamentum aperitur: tamen hodię aperitur ſecundum cõſuetudinem loci in

Præpoſteratio.

Ingratitudo eſt cauſſa exhæredationis.

Gallia coram viris honeſtis.l.teſtamenti.C.quẽadmodum teſt. aper. edictũ quippe diui Adriani ſublatum eſt.C.eod.Hæredes quoq;,quos necem teſtatoris inultã omiſiſſe cõſtiterit,fructus ĩtegros cogantur reddere.l.hęredes.C.de iis quib. vt indig.hæred.aufer. Codicillorũ effectus prætermittemus,legatorum denique: quia eorũ vtimur potiùs argumentis in Gallia, quàm effectibus,fidecommiſſorum denique ac communium legatorum, conditionum itaque inſertarum: vix etiam ſenatuſconſulto Trebelliano vtimur, niſi argumentis legum. idem de Falſidia lege, ac de caducis tollendis: quæ ſtatuta ſunt legis Papiæ. At verò dicendum eſt, ſi à cõpetenti iudice annua legata, vel fideicommiſſa tibi relicta probaueris:ab initio cuiuſcunque anni exigendi ea habebis facultatem.l.ſi competenti.C. quand. dies leg.ced. Propter primam quippe contumaciam hæredis fit miſſio in bonis hęreditariis,etiam dolo alienatis,vel dimiſſis poſſideri:& poſt ſex mẽſes in bonis hæredis.l. certa forma.C. vt ĩ poſſeſ. legat.Sed ſi fratri tuo legitima hæres eſſe potes: centum dierum præfinitione non excluderis ad acquirẽdam hæreditatem.l.ſi fratri. Nepotes verò ex diuerſis filiis varii numeri auo ſuccedentes. ab inteſtato non virilibus portionibus, ſed ex ſtirpibus ſuccedũt.l. nepotes.In ſucceſſione quidem mortui patriſfamilias,ſiue filiifamilias,liberi eius,ſi ſunt omnibus aliis pręlati,ſuccedunt. Primi

ſublatio iuriũ in Gallia.

Succeſſiones.

mi quidem gradus æqualiter ſuccedunt:nepotes & vlteriores in ſtirpes,non diſtinguendo ſexum, vel iura poteſtatis:ſed ſola naturali cauſa ĩſpecta. in authẽ.in ſucceſſione.C.de ſuis & legit.Et ſuccedit mater filio infanti ab inteſtato morienti; & econtra. Idem & pater.Idem defuncto ſine liberis filio parentes,ſi ſoli ſunt,ſalua gradus ſui prærogatiua,ſi pari gradu ſunt,pariter ſuccedunt: paternis quidem dimidia,maternis alia dimidia delata,licèt ſit diſpar eorum numerus. Sed ſi cum parentibus fratres & ſorores vtrinque defuncto coniuncti ſuperſint,vocãtur cum aſcendentibus in gradu proximis: itavt viriles portiones faciãt, excluſa prorſus omni differentia ſexus, & patriæ poteſtatis, vbi nulla ſecundarum nuptiarum fit mentio.tex. in authen. defuncto.C. ad Tertullia. Et nõ numerus certè liberorum, ſed hæreditatis aditio deſignat portiones.l.non pro numero.C.ad ſenatuſ.Orficia.Ceſſante quippe ſucceſſione lineæ deſcẽdentis,& eius quæ ſola ſit aſcendentis,vocantur primò fratres fratríſque præmortui filii in ſtirpes.Dico autẽ de fratre eiúſque fratris filiis,qui ex vtroque parente cõtingunt: præferuntur filii reliquis agnatis,& cognatis: quíque fratrum filii vocantur in ſtirpes.authen.ceſſante. Poſt fratres autem ex vtroque parente & eorum filios,admittũtur ex vno latere fratres ſororéſve, cum quibus & filii eorum,ſi qui iam deceſſerint ex eis. Hi autem fratrum filii,cùm pares ſint,de-

Primi gradus in capita ſuccedũt ſecũdi in ſtirpes.

Portiões.

ſuncti fratribus præferuntur proculdubio eiuſdē defuncti paternis,& aliis ſimilibus:& ī his ſucceſſionibus omnino ceſſat ſexus & agnationis ratio.authentic.poſt fratres. Sed & poſt fratres fratrúmque filios vocantur quicunque gradu ſunt proximiores : vt pares in gradu pariter admittantur ad ſucceſſionem ſublata differentia maſculorum & fœminarum . Sola nanque cognatio ſpectatur in talibus : fiat autem hæreditatis diuiſio in capita, & non in ſtirpes. text. in authen. poſt fratres. C. de legitim.hæredi. Iure ſiquidem codicis nouo ad inteſtati ſucceſſionem agnationis iure , quàm proximitatis venientes haberi potiores certum eſt.l. ad inteſtati. C. eod. Fratres quippe qui ex vtroque parente , coniuncti in ſucceſſione fratris inteſtati præferuntur aliis ex altero tantùm parente coniunctis in omnibus bonis . in authentic . itaque mortuo. C.commu. de ſucceſſionib. Nec ſeruus, nec monachus ſucceſſorem habere poſſunt . in authentic.ingreſſi de epiſcop.& cleric.in.l. ſeruus.C.commu. de ſucceſſ. Siquidem omnes filii , quibus aliquid prouenit atque acquiritur ex ſucceſſione materna , ſunt in patria poteſtate : & pater totius habet vſumfructum: nec perdit eum per tranſitum ad ſecunda nuptiarum vota.l. omnem . C . de bonis maternis . Quando verò pater habet conſortium proprietatis , non habet vſumfructum in filii portione.in authen.item hæred.C.de bo.

quæ

quæ libe. ſubſequentibus. titul. Codicis iuribus vix vtimur in Gallia, niſi argumentis eorum ſumptis, vtpote de hæred. decurionum nauicu. coarct. de vindict. libert. de leg. Fuſ. Ca. de fideicommiſſ. libert. de dedit. libert. de lati. libert. de commu. ſer. manu. de ſer. reipubl. manu. de ſer. pig. dat. de iis qui non à domino. qui manumittere non poſſunt: qui non poſſunt ad libertatem: quibus ex cauſſis ſer. de inge. manumiſſ. commu. de manumiſſ. de liberali. cauſſ. de aſſertione tollenda: quib. ad libertat. procla. non licet. de ord. cognit. Ideóque hos facilè titulos in præſentiarum prætermittimus. Nunc ad colluſionem detegendam ſtat orationis tractatúſque noſtri greſſus. Quo deſumimus argumenta videlicet, Mendacium in ſubſtantiali cauſſa, vel principali motiuo priuilegii, vel reſcripti, reddere ipſum priuilegium nullum. l. 1. C. de colluſione detegenda. Item argument. l. ſi mater. vbi dicitur: Si defunctus vixerit vt ingenuus, inſpicitur tempus mortis eius: & ſufficit probare quòd communis opinio ſic ſe habuerit: dicta. l. ſi mater. C. de ſtat. defuncto. ſícque argumentum longi temporis pręſcriptionis, quæ pro libertate, & nõ aduerſus libertatem opponitur. Item de peculio eius qui libertatem meruit: déq; ſenatuſconſulto Claudiano tollend. ac nudo iure Quiritum tollendo. Qui tituli more

Obſoleta iura.

Colluſio deteg̃ed.

noſtro ſublati ſunt, ſic vt vſucapiõis, pro emptore vel tranſact. déque vſucapio. pro donato. vſucap. pro dot. vſuca. pro hæred. cõmu. de vſucap. transformãda. C. Reſtant de acquir. & retinend. poſſ. tituli, quibus vtimur in Gallia: quibus elicitur in acquiſitione poſſeſſionis requiri animum & corpus. In retentione verò ſufficit ſolus animus: nec videtur poſſeſſionẽ deſerere, qui agriculturam deſerit metu, aut curſu temporis. Bart. l. licet. C. de acqui. & reti. poſſeſ. cùm tamen diutina poſſeſsiò (tantùm iure ſucceſsionis) ſine iuſto titulo obtenta, prodeſſe ad pręſcriptionem hac ſola ratione non poteſt. tex. l. diutina. Longi tamen temporis pręſcriptio his, qui bona fide acceptam poſſeſſionem & continuatam, nec interruptam inquietudine litis tenuerũt, ſolet patrocinari. tex. l. longi. Super longi verò temporis præſcriptione, quæ ex. x. inter præſentes, & . xx. inter abſentes annis introducitur, perſpicuo iure ſancitum eſt: vt ſiue ex donatione, ſiue ex alia lucratiua cauſſa, bona fide quis per decem vel viginti annos rem detinuiſſe probetur, adiecto etiam tẽpore prioris poſſeſſoris, memorata longi temporis exceptio ſine dubio ei competat. text. l. ſuper. C. de præſcript. long. temporis. Vſu capitur autem res mobilis triennio. l. in ſeruorum. C. in quib. cauſ. ceſſat long. tempo. præſcri. tamen actione perſonali non præſcribitur longo tempore. l. neque. C. quib. non obiicit. Prętermittemus facilè titulos, ſi aduerſ.

Acquiſitio poſſeſſionis.

Præſcriptiones.

Vſucapio

aduerſ.credit.Item de quadriẽnii præſcriptione. Denique ne rei dominicæ vel templorum,&c. ſed ſpectandum eſt, ſicut in rem ſpeciales, ita de vniuerſitate ac perſonales actiones vltra.xxx.annorum ſpacium minimè protendantur,ſola duntaxat pupillari ætate excepta.l. ſicut. Omnes itaque actiones. xxx.tolluntur, ſaltem quadraginta annorum pręſcriptione tolluntur:etiam eccleſiaſticæ,ac minorum. Eccleſiæ autẽ Romanæ centum annorum duntaxat actiones præſcribuntur. l.omnes. Triginta autem annorum præſcriptio ceſſat in hypothecaria à debitore, vel eius hærede poſſidente.l.cùm notiſſimi.C.de pręſcriptio. xxx.vel.xl.anno. Item ceſſat in violenter ablatis. tex.in.l.ſi quis emptiõis.§.ſed hæc.C.de præſcri. xxx. Actiones ſiquidem perſonales & miſtæ tollũtur.xxx.annorum tempore, niſi præſcriptio ſit interrupta:quæ interruptio perpetuat actionem.l. ſuper.§.ad hæc.C.de annali except. Et ſic quærantur res pręſcriptionib9.Nunc eſt videre qualiter per ſententias.Sed eſt pręmittendus titulus, quo vix vtimur in Gallia.l.vnic.dicente: Litigantibus in ampliſſimo prætorianæ præfecturæ iudicio,ſi contra ius ſe læſos affirmant:non prouocandi,ſed ſupplicandi licentiam miniſtramus. tex.l.vnic.C.de ſenten.præfect.poterit tamen & in regno Galliæ iudex terrę ſententiam ferre aduerſus abſentem,ſeruatis ſeruãdis,non tamen cõpellitur.l.i.Lata tamen ſentẽtia contra ſolenniter

Præſcriptio.

Interruptio perpetuat actionem.

Sentẽtia in abſentem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

non citatum eſt nulla.l.ea quæ. C.quomodo & quando iud. Sed & qui ſemel actionem propo-nit ſine conuentione ordinaria, ſine precibus principi oblatis,iudicíque inſinuatis, & per eum aduerſario cognitis: neceſſe habet vſque ad fi-nem litem exercere: Qui ſi cauſſam perſequi diſ-ferat reo poſtulante, tribus edictis citetur per in-terualla triginta dierum:quia vox præconia pau-cis innoteſcit, etiam ſi lis non ſit cœpta. Quòd vocatus litem detrectat, aliud anni ſpacium in-dulgetur: intra quod ſi ceſſat, iudex auditis al-legationibus præſentis, & perquiſita veritate ꝓ-nunciet. Sed nec intra annum veniens auditur: niſi priùs reo litis expenſas, quas ſuſtinuerit, in-ferat.tex.in authenti. qui ſemel.C.quomodo & quando iud. Ordinatum eſt tamen, vt iudices, quos cognoſcendi & pronũciandi neceſsitas te-net, non ſubitas (vt plerique faciunt quos a-gnoſco) ſed deliberatione habita,poſt negocium, ſententias põderatas ſibi antè reformarent: & eas emendatas ſtatim in libellum ſequuta fidelitate conferrent: ſcriptáſque ex libello partibus lege-rẽt. Sed nec ſit eis poſthàc copia corrigendi vel immutandi, exceptis illuſtribus iudicibus: qui-bus permittitur ſententias diffinitiuas recita-re, textus in.l. hac.l. C. de ſentent. ex pericul. recit. Interloquatorias autem retractare poteſt. l. poſt ſententiam. C. de ſentent. aliqu. Quod iuſſit

Mutatio ſententiæ diffinitiuæ.

Intorloquutoria

iuſſit enim aut vetuit,nec prætor cõtrario edicto tollere poteſt.l. quod iuſsit. ff. de re iudic. nec eſt diffinitiua, niſi contineat condemnationem. vel abſolutionem .l. præſes. Nec valet in loco ſecreto lata .l. cùm ſententiam. Item non valet ſententia, ſi omittitur ordo ſubſtantialis & neceſſarius, vel ſi præpoſteratur .l. prolatum. C. de ſentent. & interloquut. omn. iudic. Demum iudex incompetens non poteſt pronunciare .l. iudex. Si à non compet. iudi. Et ſi quis ſe dediſſe fatetur aliquid iudici, veniam meretur: ſinautem conuictus fuerit triplum promiſſi duplum comite priuatarum rerum exigatur .l. nouo iure. C. de pœn. iudic. qui mal. iud. Iudex autem quauis ratione corruptus famam bonúmque nomen perdit, & damnum parti læſæ reſarcire cogitur.l.fini.C.de pœ. iud. Sed & ſi exceptio peremptoria non opponitur ante diffinitiuam,poſt diffinitiuam non poteſt, niſi appellationis remedio .l.peremptorias. Imò etiam reſcripta principum non poſſunt latæ ſententiæ reſciſſionẽ comparare,quam prouocatio nulla ſuſpendit.l. impetrata.C. ſentent. reſcind. non poſſ. Solet deinde victus victori in expenſis condemnari .l. cùm quidam. C. de fruct. & lit. expenſ. exceptio tamen

ſimplicitas ueniã meretur.

ſuperueniens poſt ſentētiam poteſt opponi poſt ſententiā in exequutione.l.rebus. Et error calculi ſententiam nō vitiat.l.res. Nec ſub ſpecie nouorum inſtrumentorum poſteà repertorum retractatur ſententia.l.ſub ſpecie.C. de re iud.ꝙ ſi nouata cauſa eſt, ex ſtipulatu tibi actio competit, & impedit ſentētiæ exequutionē.l.ſi cauſſam.C. de exequut. rei iud. dicā infrà de exequut. Et mora ſolutionis poſt ſententiam diffinitiuā, vt quadrimeſtre tempus, parit effectum vſurę centeſimę.l. is qui.C. de vſur. rei iud. nec exemplis, ſed legibus eſt iudicandū.l.nec ſimili.C.quibus res.iud. non nocet. Et iudex debet audire & examinare negocium, non autem fulminare.l.iudex.C. con minat. epiſtolas programmata ſubſcript. authoritatem rei iudic. non habeo. Et certè ſententia lata prætextu falſarū atteſtationū reſcinditur.l. falſam.C.ſi ex falſis inſtr. vel teſti.iud.ſit. Cōfeſſos tamen in iure pro iudicatis haberi placet.l. confeſſos.C.de confeſ. Nec res inter alios acta vel iudicata aliis nocere poteſt.l. inter alios &c.C. eo. Tum quidē à iudicis ſententia prouocatur, ſi iniuſta eſt.l.i.ff.eo. pendentéque appellatione nihil innouandum eſt.l.appellatione.C.de appella. & conſul. Apoſtolos autem poſt interpoſitam prouocationem etiam non petente appellatore, ſine aliqua dilatione dare oportet.l.eos.§. apoſtolos. qui eſt poſt authen. Hodie autem cuilibet tribuitur ſpacium decem dierum à ſententiæ recitatione nu-

Noua īſtrumēta

Cōminationis epiſtolas Progrāmata.

Cōfeſſus

Innouandum nihil eſt.

ne numerundum.C.de appel. A prætoribus autem ad prçfectos appellatur.l.ſi apud.de appellationibus. infrà tractabimus ampliſsimè. Ideóque facilè prçteribimus.tit.de temporibus & reparationibus appellat. quæ fatalia dicuntur: quia fatum,id eſt,finē cauſæ imponunt.l. tempora fatalium.eod.tit.itaque prçtermittendus tit.quando prouocar.nō eſt neceſſe, quorúmque appellationes non recipiuntur ante ſentētiæ tempus & ordinem euentus: nec à diſcuſſore: nec à rationali appellare liceat,id eſt, ante diffinitiuā nō appellatur,nec à futuro grauamine:nec ab interloquutoria.l.ante.C.quorum appel.non recip.& inſtātia cauſſæ appellationis tranſit ad hæredem.l. etiam. C.ſi pendent.appel.mors interue. Sed ſi vnus ex pluribus appellauerit,aliis proderit. Cúmque de poſſeſſione & eius momento cauſſa dicitur: Et ſi appellatio interpoſita fuerit:tamen lata ſententia ſortitur effectū.tex.l. vnic.C. ſi de moment.poſſeſ.Nec licet in vna eadémque cauſſa tertio prouocare:vel poſt duas ſententias iudicū,quas diffinitio præfectorum roborauit,eas retractare:vitare autem carcerem poſſunt in exequutione ſententiæ,qui bonis cedunt: nō autem debitum.l.i. qui bon.ced.poſ.relaxantur autem donec ad pinguiorem fortunam peruenerint.l.ex cōtractu.C. de bo.autho.iud.poſſid.Propter debita tamē mariti res,quas vxor probat eſſe parafernales,nō capiuntur pignori: ſed ſeparatæ reſtituuntur vxo-

Appella. non recipiendæ.

Cauſſa momentanea.

Cedētes bonis.

ri: & eſt potior fiſco .l. bona. C. de priuileg. fiſci. Verùm alienatis à debitore bonis in fraudem creditorum, ſupereſt poſteà creditori actio perſonalis contra debitorē: & reuocatoria contra eum, in quem facta eſt alienatio.l. hæres.C. de reuoca. his quæ in fraud. cred. De interdictis latè explicabimus infrà cap. centeſimo vigeſimonono, in hypotheca. Qui enim prior eſt tempore, potior eſt iure.l.ſi fundum.C. qui pot. in pign.hab.in fideiuſſoribus autem ſic habetur.

Fideiuſſores præſentes.

Præſente vtroque obligato non permittitur interceſſorem conueniri: priúſque reus inuentus ſit minùs idoneus: ſiue in totum, ſiue partem: abſente autem reo præſens interceſſor iure quidem conuenitur: ipſo tamen deſiderante iudex diffiniet tempus: intra quod deducat reum primò conueniendum, ipſo in ſubſidium reſeruando: Nam tranſacto tempore compellitur interceſſor ſatiſfacere: ceſſis ſibi à creditore actionibus abſque diſtinctione contractus, ſiue interceſſionis.text. in authentic. præſente.C.de fideiuſſorib. Nec intereſt vtrum creditori mutuam pecuniam ſolueris, an ex eius voluntate ſeruo numeraueris: liberaris tamen, licèt inſtrumenta penes creditorem remaneant.l. nihil intereſt.C. de ſolut.Præcipua ſunt hæc iura(Lectores beneuoli) quibus olim Romani vtebátur. Quorum etiam figuras, litiúmque expeditiones,

nes, in actionibus experiundis in regno Galliæ ſubſequuti ſunt hactenus practici. Quæquidem iura arctiſſimo quàm potuimus compendio perſtrinximus, Sed poſteà prodibit, Deo fauente, in Anthinomia noſtra: quæ (vt ducimur coniectura veriſimili) abſque denticulis minimè præteribit: ſed ſuus cuique genius eſt. Neque poſthàc defuturi ſumus incœpto operi iuuandi bonorum ingenia, quoniam ſemel huic militiæ nomen dedimus: nec licet à ſignis diſcedere, aut aciem defugere. Nam dicendo & ſcribendo magis cupio fatigari, quàm malo ocio, atque voluptatibus animum deprauare (vt plerique faciunt) in ea præſertim ciuitate, ne dicam in eo regno, vbi ambitio pro virtute, pro modeſtia improbitas, pro eruditione iniuria habetur. Et ne quis maiore audacia, quàm iudicio ad maledicendum atque obtrectandum rapiatur: Oro vos (Lectores beneuoli) mendis conniuere; defectúſque ſubleuare: ſic enim vtimur in Gallia, vt accitis reis coram iudice pro tribunali ſedente more maiorum. l. diuus. verſic. pro tribunali. ff. de eo quod met. cauſ. Actuarius (quem graffarium vulgò nominam⁹) cauſſarum præſentationes ex ſerie conuocat, in nomenclatura ſua, (quam rotulum in ſuprema Parlamenti Pariſienſis curia, In cæteris verò prefecturis, regiſtrum vulgò appellant). Et vtraque parte litigante præſente, ſaltem citata. l. quæ-

Anthinomia Fucherii

Mos Gallorum in proceſſibus.

Actuarii officium.

ſitũ.ff.de iudiciis.&.l. ſcire oportet.§.i.ff. de excuſat,tut.debet tamen pręſens citari.l.perfectius. C.de annali except. Etenim qui accuſatur præſentes debet habere accuſatores, ad abluenda ea quæ ei obiiciuntur.tex.in termi.Actuum 25.aut per audientiam,vulgò audience,vt fit in iuriſdictione Caſtelleti.l.ea quæ.C. quomodo & quando iud.Seruatur ordo iuris, & ritus iudiciorum per iudicem tam in cauſſis ciuilibus, quàm criminalib⁹.l.fi.C.de exhib.reo.In authẽ.de quęſt. circa med.coll.vi.&.§. ſi quis verò plures. in authen.de hæred.& falcid.coll.i. De quo mandato ſcriptis conſtare debet,præſertim in cauſa criminali,aliàs eſt citatio nulla,vt plurimis arreſtis Parlamenti,& ſenatuſconſultis definitũ eſt,ad quòd facit.l.i.vbi Bald.& Salic.C. de mandat. princi. Nec de hoc mãdato credatur ſtatori, vel ſeruienti.Cy.in.l ea quidem.C.de accuſ.l.i.C. de decurio.lib.xii. Valet tamen etiam ſi non fiat ex mandato iudicis,in certis caſibus,vt per glo. & doct. in.d.l.fi.Idem ſi loco municipali ita caueatur, vt in pleriſque locis fit,in quibus conſuetudo etiam curiæ valet,quoniam nuntii, aut apparitores cenſentur in eorum creatione habere generalem cõmiſſionem de in ius vocando verbaliter, nõ realiter:in qua reali exigitur cõmiſsio ſpecialis.Bald. in.l.ſi quando.col.fin.C.de teſtib.Alii in.c.cùm parati. de appellatio. Et in hac vel illa citationis ſpecie poteſt adiournari reus ad reſpondendum

ante

ante talem iudicẽ, ad diem talem, ad requæſtam
talis, & procedendum vltrà prout rationis erit,
Si negotium ſuo facto pendeat. Si autem ſit ex a- *Interpel*
lieno facto,aut ex ſuo facto,quod alium reſpiciat, *lationis*
tunc adiournatur reus in ſummatione, & inter- *citatio.*
pellatione,& ad reſpõdendum,& procedendum
vltrà,prout ratio poſtulabit. Die igitur aſſignata
reſponſali per citationem,ſcribitur dies præſen-
tationis ipſius reſponſalis per relationem appari-
toris (quem ſeruientem dicimus)apud acta,ſcili-
cet,Talis baiulus præſentauit tali die, apud talem
locum,pro tali,cõtra talem,not.Barthol.aut alius
quiuis in termi.qui ſcripſit tractatũ Ritu:iudicii,
in.§.item quod aſſignata.

Caput tertium.

VEruntamen nouiſſima Franciſci
huiuſce nominis primi conſtitu-
tione lata Anno Domini milleſi-
mo quingenteſimo trigeſimono,
no actionũ omniũ perſtrictionis
gratia,quæ fermè æternos olim concipiebat pro-
ceſſus, vt dicere ſolebat Chilo Lacedæmonius,
perpetuo ac irreuocabili edicto ſtatutum eſt,vt
ſecundum antiquas conſtitutiones principum, *Citatio*
Omnes citationes(quæ adiournamenta vulgò di- *quomo-*
cimus)fiant ad perſonas,ſeu domicilia,præſenti- *do fit*
bus teſtibus recordatis, qui inſcribentur in rela-

tione ſeu expleto hoſtiarii aut ſeruientis, ſub pœna decem librarum Turonenſium, præallegata conſti. art.ix. Identidem quarũcunque commiſſionum ac citationum ſeruientes exequutores, copiam citatis, ſeu alicui de familia relinquere cogētur, aut ſaltem in foribus domuum figere, etiã nõ petitam copiam: & illud in dicto expleto referre, expenſis potiùs actorum ſeu proſequẽtium, ſalua recuperatione in fine litis, artic.xxii. quod probè introductũ eſt, ne partes prætendere poſſint ignorantiæ cauſſam. Si autem expletum nõ eſt libellatum, opus erit duobus defectibus, vt notatur arti.lxx. Et vbi ſe partes pręſentabunt, eligere debent domicilia, vt certę poſſint fieri citationes, in locis in quibus litigabũt, & hoc prima aſſignationis die. artic. xxiii. etiam ſi à parte non fuerit petitum. Eſt autẽ domicilium, prout not. amplè in.l.cùm in longi.C.de præſcrip. long.tẽporis. Omnia itaque adiournamenta, ſeu quæcũque citationes deinceps contineant ſummariè: vt præſto ſit reus in prima aſſignatione contra petitionem formatam defendere. aricul.xvi. Et intra diem adiournamenti defendere debet, niſi euidens ſuperſit occaſio, quæ ſolius dilationis cauſſa erit. articul. xvii. Nec cæteris dilationibus aſſuetis locus eſt: vtpote aduiſus, abſentiæ, conſilii, cæteríſque paribus ante conteſtationem, dempta ſola garandi dilatione, ſi hanc cauſſa requirat

Domicilia quæ ſint.

Citationes libellantur.

quirat: quo caſu citabitur citatione (vt prædi-
ctum eſt) libellata. articul.xviii. Quidam autu-
mant poſt conteſtationem, cæteros actus aliáſq;
dilationes poſſe ſumere, quod non puto: con-
ſequens enim refertur ad antecedens. Alioqui *Proceſſuū protelatiões ſublatæ.*
fruſtra ſublatæ eſſent proceſſuum protelationes,
& incaſſum introducta conſtitut. Franciſc. per-
ſtringens tales inutiles dilationes. arg.l. edita.C.
de edend. Die aſſignata, ſi non compareat alte-
ra partium, defectus contra deficientem conce-
ditur, qui olim trina voce proclamabatur an-
tequàm concederetur. vt.l.conſentaneum.&.l.
tres denunciationes. C. quomodo & quando
iud. & .l. properandum. C. de iudiciis. Hodie
verò debet comparere pars ea die, & hora,qua
is actus ſolet fieri, aliàs cadit in defectum, vt
ſentit Panormit. in cap. conſuluit. & ibi Feli- *Tota dies nō cedit in citatione.*
nus extra. de offic. delegat. Nec tota dies (vt
aiunt) cedit ad purgationem ſeu releuationem
defectus, quia debuit comparere eadem hora,
vt tenent doctores præalleg. & Bartolus in.l.
contumax. &.§. contumacia.ff. de iudic. Cauſ-
ſarúmque duplex appellatio eſt: nouellarum ſci-
licet, quæ appellantur ante litis conteſtatio- *Dilatio ad reſpōdendū de iure.*
nem: In qua opus eſt dilatione, lege intro-
ducta, quæ vocatur citatoria, vulgò dilatio
ad reſpondendum, continens ſpatium ſeptem
dierum incluſiuè, quæ neque poteſt reſtrin-
gi ſine partis conſenſu citatæ, vt nota.i. q.ii. ca.

vocatio.&.c.fi. Vt intereà videat reus an debeat cedere,vel contendere,not.dict.c.fi.i.q.ii.Poſteà verò iudicis eſt officium abbreuiare,ſeu prolongare dilationes ſecundum caſus exigentiam,maximè in caſibus impedimenti, quibus agitur de momento ad momentum,quod dicitur ſummariè & de plano,vt tradit Bartol.in.l.i.ff. de re iudic. tamen aſſignationem perſtringere minimè debet,adeò vt reus à nimis arcta dilatione anſam appellationis validæ habere cunctetur, vt de hac notatur in.l.ab hoſtibus.§. fina.ff.ex quib. cauſ. maio. Iudicíſque eſt officiũ indagare reſtrictionem, interpretationem, ſeu ampliationem arbitrio ſuo,aliquando ſecundum diſtãtias locorum, & itineris,actoris,aut rei,vt not.l.fin.ff.de vi.tri. &ol.leg.&.l.ſed ſi adiiciatur.ff.pro ſocio.Sed ad appellationem cauſſarum veterum verò,quæ appellantur poſt litiſconteſtationem. Et circa proclama. præſentationis duo veniunt conſideranda: nam aut venit reus,aut actor,aut vterq;:quãdoque actor,& non reus: quandoque reus,& nõ actor. Nam primo caſu, ſi præſentet ſe reus contra actorem deficientẽ, tunc petit expectationem ex ſtilo, quam vocant attendue: & in Caſtelleto.Pariſ.vocant defectum comparuit: tametſi eo caſu non poteſt petere reus ſe abſolui ab inſtantia iudicii,ſed vt cancelletur edictũ,vt tradit Bartol.in.l. poſt edictum.ff. de iudi.&.l. properandum.in prin.C. de iudic.vel poteſt petere, vt a-

Caſus ſũmarij, et de plano

Arcta dilatio.

Iudicis indagatio ob dilationes.

Cauſſarũ duplex appellatio.

Expectatio.

ctor citetur,& eo non comparente,cognoſcit iudex de principali,licèt lis nõ ſit conteſtata.in authentic. de litigio.§. omnem verò.col.viii.Hoc tamen cõtingente ſi reus petat actorẽ citari, ſufficit ſe abſolui. Secundo caſu, quum reus deficiet poſt appellationẽ cauſſæ, petit actor cõtra reum defectum:quem vocant practicè,ſimple deffault, *Defectus*
quo adueniente cõſueuit actor petere expenſas, ſi plures ea de cauſſa factæ ſint,vtpote citationis, relationis ſeruientis,cęteráſq; expenſas quæ fiunt in prima dieta, in qua vocatus non ſe præſentauit:quę expenſæ fieri debẽt in quodá breuiuſculo,ne pars grauetur, ſeu potiùs à iudice taxari in præſentiarum:facit Bartol.pro his in.l.i.ff.ſi quis in ius vocatus non ierit.faciunt & alia iura,vt.l.i. ff. ſi quis ius dicẽti nõ obtẽperauerit.l.ſancimus. C.de iudiciis.Conſuetum eſt ſiquidem (vt dicit Bartol.)fieri condemnationes, in quibuſcunque partibus,& practicè apud inferiores decurias ſeruatur: de contumacia autem dicam infrà, iudex tamen iſtam quæſtionẽ conſueuit diſcutiendá in proceſſu cauſſæ,vel negocii,quidá autẽ dicũt nõ condemnari reum ante peremptorium, cùm anteà non dicatur contumax.l. contumax.ff. de re iudica. quod eſt verum quantùm ad miſſionem, non quantùm ad expenſas per præallegata iura. *Cõdemnatio fit ĩ quibuſcunque partibus cauſſæ.*
Tenetur autem actor venire cum ſacco paratus, imò dicunt iura,quòd nullam debet habere dilationem abſque maxima ratione,& ſine refuſione

expenſarum.tex.in can.ſpatium.iii.q.iii.c.prętereà.ext.de dılat.& glo.vtpote ſi eſt valitudine detentus,tali videlicet,quòd nullo pacto ad iudiciũ properare valeat,tunc mittat nuncium,quem exoniatorem vocant practici,qui habet duo iurare, ſcilicet,quòd ille qui eum miſit,infirmitate detinetur, & miſit eum ad id exponendum, & eundem infirmum exoniandum: tum excuſatur con gediũ ſalua exonia:ita dicit Maſuer.in tit.de con tumac.art.item contra eum. Aut aliàs excuſatur, ſi ſit ab hoſtibus captus,aut incarceratus, aut læſus, vt.l. ſeruus. &.l.ſi quis.§. illud ſciendum.ff. his qui caut. Et vbi aliquis venit ad exoniandum aliquem, ſi afferat literas vel certa inſignia, tunc auditur,nec defectus contra eum conceditur:ſed ſi non affert literasvel inſignia,datur defectus pu rus ſalua exonia. Excuſationes autem non recipiuntur,niſi ab vxore, à ſeruo,à filiis,à neceſſitudine,à familia,à nuncio ſpeciali, propter morbũ patris,aut matris,filii,auunculi,fratris,propter periculũ mortis,prægnantis mulieris, aut parturientis,periculũ aquarum,fluminũ, fulguris, arctioris citationis,põtis ruinæ, dubitationem inimicorũ, ſi detentus à potente,ducẽs vxorẽ,propter funus prædeceſſoris, & ſic de pluribus, vt poteſt elici ex.l.ab hoſtibus.§.fi.ff. ex quib. cau.maio. Item propter morbum vt.l. ſi cùm dotem.§. ſi maritus.ff.ſolut.mat. Et generaliter in.l.accuſatore.§. ad crimen.ff.de publi.iud.Et ibi Bartol.

Excuſationes à non comparẽdo ĩ iudicio quas exonias uocant.

caput

Caput quartum.

OLim nempe in cauſſa criminali accuſator temerarius, id eſt, deficiens condemnabatur ad tertiam partem bonorum ſuorum mobilium, ac ſi eſſet reus, & ſic iteratò citabatur procurator, vt veniret ad probandum: & ſi non veniret, puniretur, vt tradit Bartol. in terminis, qui dicit iſtam pœnam eſſe inductam de nouo loco turpiliali per conſtitutionem regni, ſed in cauſſa ciuili: dicit idem Bartol. nihil eſſe innouatum erga.l. properandum.C. de iud. quòd quando punitur actor, ſi non veniat ante litem conteſtatam, ſcilicet ab inſtantia & impetitione, & ideo quia grauauit partem temerè aduocando, in expenſis cõdemnatur omnium dierum aſſignationúmque factarum ante litis conteſtationem. Dicit tamen Bartol. innouatam eſſe pœnã.x. partis litis, ſi datus eſt per curiam terminus partibus ipſis ad veniendum poſt litem conteſtatam: quòd ſi non veniant, puniuntur pro æqualibus portionibus in decima parte litis, vt in conſtitutione regni, quæ incipit. Interdum. & inſtitut. de pœn. temer. litigant. in authenti. de litigio.§. ad excludendum. Hodie autem ſic practicatur, vt ſi temeritates ſeu partium calumniæ euidentes ſint, ſaltem probabiles, pro vnoquoquo facto calumnioſo emenda erit decem librarum Turonen. vt ampliſſimè notatur in

Accuſator temerarius.

Temeritatis mulcta.

Temeritatis hodiernæ uſus.

conſtit.nouiſſ.artic.xxxix.& artic.xl.Item in omnibus actionibus realibus,perſonalibus,poſſeſſoriis,ciuilibus, & criminalibus, damnorum ac intereſſe adiudicatio erit prouenientium ab inſtantia calumniæ ac temeritatis ſuccumbentis:in illis quippe eodem iudicio taxabuntur ac ſentētia, vt videre eſt latiſſimè in nouiſſima conſtitu.Franciſ.art.lxxxviii.& articu.lxxxix.

Caput quintum.

Procurator quis.

TVm demum ſumitur procurator in cauſa ad agendū vel defendendum litem.Barto.in.l.vnic.ff.de ſatiſdat.qui efficitur dominus litis,id eſt, inſtantiæ incontinenti per litiſconteſtationē,vel poſt litem conteſt.cùm ſtatim īcœpit tractare de meritis cauſſæ.l.ab exequutore.§.procurator.ff.de appell. Qui non admittitur ad agendum,ſeu defendendum, niſi ſit munitus ꝓcuratorio ſub ſigillo authētico curię laicæ conceſſo,pro quo facit.l.ſi qua.C.de epiſc.& cler.& clemē.poſt ceſſionem.de proba.l. vni, in fi.C.de ſatiſ.l.ne ſatiſdatio.ff.rem rat.habe. & tenet Pet.l.non ſolùm.§.qui alieno.ff. de procu. in qua procuratione ſignanter habetur: Talis cōſtituit procuratorem talem in omnibus cauſſis motis & mouendis:quia cenſeretur eſſe conſtitutus procurator in his tantùm,quæ ſunt iam motæ &

Procuratoriū ſub ſigillo authentico

tæ &

tæ & pendentes, & eis annexis, vt tenet Bartol. in.l.damni.§.ſi is qui habebat.ff.de dam. infect. facit in arg.l.qui habet.in fi.cum.l.ſeq.ff.de tutel. Quędam ſunt negocia, quæ requirunt generale, alia ſpeciale mãdatum: & ſufficit quòd fiat generale verbis generalib⁹, veluti cognitionẽ hominũ petendi, appellãdi, appellationes proſequẽdi, & aliis ſimilibus verbis. Aliqua tamen requirunt ſpeciale mandatum & expreſſum, vt matrimonium contrahendi, hæreditatem adeundi, & ſimilia: in quibus verſatur magnum periculum, vt not. Barto.in.l.filiusfamilias.ff.de donat. Etenim procurator in prima litis parte debet iurare de calũnia in animam domini ſui, vt.c.i.& fina.extra.de iur. calũ. quod tamẽ hodie vix efficitur, niſi parte aduerſa ad hoc inſiſtente: quia hodie remittitur ex partium conſenſu, vt.l.i.ff.de fer.&.l.ii.C.de iura.calum.tamen in omnium euentum pars, quæ recuſaret iurare de calumnia, perderet cauſſam.l. cum iudicis.§.quòd ſi actor.C. de iura.calumn. Quãdoque etiam procurator generalis recipitur vel admittitur ad ea, quę requirunt ſpeciale mandatum, veluti ad petẽdum beneficium in integrũ reſtitutionis: & hoc principaliter, ſecus ſi incidẽter, vt Bart.in.l.de pupillo.§.cũ procurator.ff.de no.ope.nũciat.& not.c.coram.&.c. ſuſcitata.de in integ.reſtit. De procuratore vide ampliſſimè Maſuer.in tit.de procurat. Secundo loco perſpiciat cautè citationem aduerſarii, an iure ſit per-

Mandatum generale.

Mãdatũ ſpeciale.

Procurator generalis.

ſecta eo, quo infrà tractabimus modo.

Caput ſextum.

Satiſdatione ſola ſublata.

HOdie prætereà exoleuit ſatiſdatio iudicatum ſolui, aut iudiciũ peragi, not. Ioan. Fab. ſummus Galliæ conſuetudinarius. in. §. ii. inſtitut. de ſatiſda. quòd Ioan. Gallus etiam ſi in ducatu Inſubrium reus degat, non compellitur. quæſt. xlix. bene verum eſt, quòd ſi actor ſit reus, compellet eligere domicilium: nam domicilium eſt, vbi quis maiorem partem fortunæ ſuæ, vel bonorum ſuorum conſtituit, ſi ibi habet larem. i. familiam: maximè vbi moratur vxor, vt. l. ſi ciues. C. de iud. & cenſit. lib. x. C. nõ autẽ ſi vir aut clericus peregrinetur. Innocentius not. in. c. ex parte. extra. de foro compet. idem de reo contra actorem, vt certa ſit citatio ad domicilium, ſaltem quia nõ poteſt reperiri facilè in perſona, vt not. Imo. in. l. qui ante calendas. ff. de verbo. obliga. auſſy par l'ordon. artic. xxiii. aut poterit etiam cogi ad dimittendum procuratorem, qui litem cœptam finiet. c. conſtitutus. & c. auditis. de procura. in antiq. quantũ verò ad iuramentum calumniæ, vt olim fiebat in litis exordio, quod exoleuit hodie, ſaltem remittitur tacitè, quod fieri poteſt per. c. i. §. i. extra. de iur. cal. fiebat olim tale iuramentũ, quòd nihil penitus cauſſa patrocinii dederint iudicibus, vel alicui pſonę

Domicilium eligendum

Iuramẽti calumniæ forma.

pro hac

pro hac cauſſa, vel promiſerint, vel poſteà dabũt, vel per ſe, vel per aliam mediam perſonam, vt eſt tex.in termi.in authen.principales.C.de iureiur. quod exoleuit noſtro ſeculo.

Caput ſeptimum.

ET quia iudicium debet incipere à citatione.tex.in.§.fina.inſtit.de pœn.teme.litig.& in rub.C.de in ius vocand.& ibi Bald.& moder. & max.Iaſ. ideóque dicẽdum eſt, quòd intẽtantur omnes actiones per citationem (quod adiournamẽtum dicimus practicè.) Quæ actiones depẽdẽt ab his duabus, perſonalibus ſcilicet, & realibus, vt eſt text.in.§. omnium.inſtit.de act. Perſonalis igitur actio intentatur per ſimplicem citationẽ: in qua nõ opus eſt teſtib⁹. In relatione adiournamẽti faciẽda, apparitor, quẽ ſeruiẽtem vocamus, tametſi citationẽ libellauerit, præſentes debet habere teſtes recordatos, Secundũ nouiſſimã cõſtitutionẽ Franciſ.art.ix.quæ fundata ſup.l.ſinguli.C.de exhib reo, quę dicit ꝙ officiali ſoli nõ credatur.verſ.relationib⁹.in glo. Tamẽ creditur ſup ſimplici adiournamẽto, niſi manuteneatur de falſo.not. Aufre.in arreſt.Parlam.anno.cclxxix.arreſt.cciii. Talia enim ſunt falſi, ſuſpitioniſq; media, videlicet quãdo inſtrumẽtũ caret ſolẽnitate.l.vnicuiq;.C. de nu.lib.xi.propè fi.&.l.iubem⁹,cir.fi.& ibi.C.

Actionũ fundamentũ.

Relatiò ſine teſtibus non fit.

Teſtes recordati.

Falſi rationes.

de teſta. Secũdò, ſi producitur inſtrumentũ prohibitũ impetrari, iux. l. iii. C. de pag. Tertiò, ratione perſonę impetrantis, etiã ratione ſeruiẽtis, qui cõſueuit malas facere ſcripturas. l. ſi cui. §. iiſdem, ff. de accuſa. & l. omnes. §. à barbaris. ff. de re militа. Quartò, ſi eſt in aliqua ſui parte abraſum, vel vitiatum. arg. l. fi. in prin. C. de edict. diui Adria. tollend. & l. iubemus. C. de proba. Bart. in. l. ſciendum. ff. de verb. oblig. Nam. d. l. à barbaris dicit, quòd ex praua conſuetudine inducitur non modica pręſumptio, vt. l. vel vniuerſorum. ff. de pig. l. qui ſemiſſes. §. fin. ff. de vſur. Item ſeruiens manutenetur de falſo, ſi aliàs falſam fecerit relationem, & tenetur crimine falſi, priuandúſque officio, not. Bart. in. l. qui nomine. ff. de fal. committítque falſum, ſi in relatione poſuit plures quàm citauerit. Barto. in. l. ſi mulier. §. ſi ſeruus. ff. rer. amot. Qua autem pœna puniatur, not. in. l. nullũ. C. de teſtib. ex ord. Carol. vii. artic. xiiii. Item ſi temerè expletauerit, citatur ſeruiens ad afferendũ literas ſeu expleta, virtute quorum expletum con fecerit. Et tunc ſi exceſſerit, punitur iuxta prædicta iura. d. l. nullum.

Qua pœna falſi ſeruiẽtes puniuntur.

Caput octauum.

NOtandum eſt quòd tam in perſonalibus, quàm realibus actionib⁹, eſt faciendum adiournamentũ ad perſonam, ſi reperiri poſſit, ſin autem peruenitur, & fit ad locũ domicilii,

micilii,ſecundum ſtilum curiæ Parlamēti, quem recit. Fab. in. §. fi. col. fi. inſti. de pœn. teme. litig. dum dicit quòd curia laicalis regni Franciæ, indiſtinctè admittit citationem factam domi, dum tamen intimetur alicui de familiaribus: pro quo facit quod dicit Dy. in. l. i. ff. de lib. agno. in prin. vbi dicit ſufficere citationem ad domum per. l. debemus. §. oportet. ff. de excuſ. tut. Quæ iura cō muniter requirunt, vt quis citetur primò perſonaliter, ſi reperiri poteſt, & in ſubſidium permittunt citationem fieri ad domum. c. cùm cauſſam. extra de dol. & contu. & ibi gloſ. in alleg. l. ff. de lib. agno. facit. l. iiii. §. prætor. ff. de dam. infect. & ibi hoc tenet expreſſè Panor. & Sicul. in alleg. c. cauſſam. deciſio Rot. li. & hoc verum eſt, quando pars citanda nunquam fuit in iudicio, vtpote quando eſt prima citatio: quia tunc ſi non poſſit apprehendi, puta quia non eſt in ciuitate, ſufficiet citatio ad domū, vt. l. præfectus. ff. de annal. excep. Si verò alia pars citanda fuerit in iudicio, ſufficit citatio ad domum. Bald. no. in addi. Speculatoris. tit. de cita. verſic. quicquid. Requiritúrque quòd reus reperiatur adiournat⁹ per relationem ſeruientis in perſona vel domicilio, dato ꝙ præſens eſſet in iudicio. l. ſcire oportet. §. i. ff. de excuſa. tut. Tenéntque cōmuniter Doct. quòd ille qui præſens eſt, adiournādus eſt in perſona. l. dies cautioni. §. prætor ait. ff. de dā. infect. & apparitoribus ſuper relationibus ſimplicibus ſine

Citatio perſonaliter facienda.

Citatio ad domū

teſtibus in actione perſonali,creditur:tenet Ioan. de Platea in.l. apparitores. C.de exactio. tribut. Debet preſertim fieri citatio corā ſuo & ordinario iudice.c.forus.§. in omni quoq; negocio,de verb.ſign.in antiq.niſi ſit cautū iureiurando,aut alia quauis promiſsione,aliáve ſubmiſsione, puta etiā vt ex ſtilo notariorū, in quo dicitur. in fi.inſtrumenti, ꝙ talis ſe ſubmiſit huic iuriſdictioni, & aliis quibuſcunq;,in quibus prehendi poterit, tunc conſentit in alterū iudicē,demū quoq; corā iudicibus delegatis,aut aliis de cōmuni litigātiū cōſenſu,ſeu ante cōpromiſſarios arbitros, aliósve electos iudices,vt not.ſcribē.in.l. ſi quis in cōſcribendo.C.de pac.Dicendum etiā de apparitoribus exercētibus in alterius iuriſdictione, niſi habeant à cācellaria literas,quas vocāt debitis, ſeu cōmiſſionē,quā dicimus practicè,Requiſitoriā, veniáque iudicis loci petita,quā aſsiſtētiā vocāt: Alioquin ſi vetitus eſſet, iudex iubet in equū illius apparitoris manū iniici,aliquādo detinetur carceribus,vt temeritas eius coerceatur, quoad iudicio ſe ſiſtat,Guido.pap.q.cccxlvi. Viatores tamē ſeu forenſes,quos vocamus forains,ſi obligati ſint.ad corpus,more repreſſaliarū,vt meminit Bar.ī ſuo tract.cuius libellū vide.iiii.q.§.ad Sextū.& Sozi. conſi.292.§.ix. ¶ Pluribus aūt modis deciditur citationē nō valere,vtpote quādo fit per arcta & angūſta tēpora.c.fin.v.q.ii. Tum demū, quando minus maturatur petitorium. capitu.i.extra. de dol.&

Citatio corā ſuo iudice.

ſubmiſſio quid operatur

In alieno territorio ſerviens ue niam pe tat.

Forenſes ad corpꝰ obligati quō iudicio ſiſtātur.

Citatio quibus modis non ualet.

dol.& contu.Itē ex incōpetentia iudicis,vbi euidēs eſt nō eſſe iudicē.c. literis.extra. de for.cōpe. Itē ratione tēporis, vtputa die feriata,loci quoq; ratiōe,pote ſi fiat extra dioceſim vltra trinas dietas.Itē ſi fiat ad locū periculoſum.Itémq; vbi citatus poteſt ſe euidēti exceptione tueri.l.non videtur.ff.de iud.Idē ſi quis ex aliena iuriſdictione, ꝙ ſi reus dubitet debet ire allegaturus ſua priuilegia,& debet habere procuratorē domini iuriſdictionis ſuæ,qui eū eximat à iudicio iſto,ex con ſtitutionib⁹ regiis,& per requęſtam diſtrahet reū ex nō ſua iuriſdictiōe ad ſuā iuriſdictionē,& tūc petat remiſſam ,quod practici vocant licentiam curiæ,congé gal.vnà cum expēſis,vt Bart. in.l. ſi quis ex aliena.ff.de iud.c.i.&.c.duob⁹.extra. de appella. Quòd ſi reus ſecus facit, contemnátque ven.re, contra indefenſum proceditur. l. ſi reus. ff.iud.ſol. videlicet virtute duorum defectuum, vt infrà latè de contu.ediſſeremus. Tamen ſi reus offerat,procedere defectus contra eum non poteſt concedi.not.Ioan.gal.arreſt. incip. Non eſt procedēdū.xi.die Maii.M.cccxc. Sicut præterea perſonę quędā,contra quas defectus nullo modo concedi valet: quia nō habēt poteſtatem ſtādi ī iudicio:veluti minor.xxv. annorū ſine authoritate tutoris.Itē monachus nec pro ſe,nec ꝓ alio,ſine licētia abbatis.Abbas tamē vel prior cōnētualis,ꝓ ſe & ꝓ alio cū ꝓcurāt,poſſet:ſecus ſi nō eſſet cōuētualis,qui tūc vt in monachis dicē-

Oblatio ad procedendum tollit defectum.

dum eſt. Item excommunicati in curia nõ repelluntur ab agendo, quanuis ſit cõtra ius ſcriptum. Tamen Ioan. Faber. inſtit. de curato. §. fin. dicit quòd curia laicalis nõ admittit exceptionem excommunicationis. Et Pet. de. Bel. pertic. in. l. placet. C. de ſacroſanct. eccle. Item vxor ſine authoritate mariti, niſi ſit publica inſtitrix. Item habitantes nomine habitantium alicuius loci, nõ habentes corpus nec communitatem, non poſſunt aliquid ordinare, nec procurare in iudicio, nec conſtituere procuratorem, ſine conſenſu domini. Et ſi conſtituerint de conſenſu domini, requiritur quòd maior & ſanior pars conſentiat, aliàs non valeret. Secus autem in aliis communitatem & corpus habentibus. Pro tanto dico ſecus: quia licèt præpoſitus mercatorum non habeat cognitionem, niſi de iis quæ ſupra aquam aguntur, ipſe tamen cum tribunis plebis (quos Budęus iuratos ſeu eſcheminos appellat) Pariſien. poſſet libertate vſus & franchiſiis velle Pariſien. in iudicio deducere: & ſic de pluribus aliis, vt de furioſis, mente captis, perduo ſine authoritatę iuſtitiæ, perduellionibus, & cæteris ſimilibus.

Caput decimum.

Actio perſonalis.

NVnc verò ad actionẽ perſonalem deueniendum eſt. Nimirum perſonalis actio pręſupponit debitorem, cõtra quem dirigitur ex obligatione, aut ex contractu, aut ex

promiſſione,

pro...ſſione,aut ex mercantia,aut,ex venditione, vel ex maleficio, aut in his quæ poſſint conſtare numero,põdere, vel menſura, aliiſque cauſſarum figuris, vtpote quando fit quæſtio mobilium rerum,veluti auri,argenti,æris, pecorum,pignorũ, mercantiarum, iniuriarum,exceſſuum, pollicitationũ,ſeu tranſactionũ dicta mobilia concernentium,reliquiarum(quas arreragia vocamus ex interpretatione celeberrimi ſeculi noſtri interpretis Budæi) quáſque Auffre.dicit eſſe immobiles & reales,arreſto Parlamẽti.xxi. poſteà ſubiũngit, ꝙ ſunt mobiles & perſonales,arreſt.xlix.ideóque concorda. Nam pro reſolutione vidi eas vt mobiles peti. *Reliquiæ arreragia.* *Reliquiæ mobiles.*

Caput undecimum.

CAeterum i dictis actionibus perſonalib⁹,deductiſq; meritis cauſſæ in iudicio, ordinariæ ſumũtur induciæ, ſeu ex ordine iuris permiſſæ, quæ appunctamenta practicè dicuntur: in his quoq; act. perſonalibus nõ ſumuntur conſtitutiones veutæ ſeu garendi ; ſed poteſt quiſpiã(ſi ſua nouerit intereſſe) ſe iungere cum altera partium litigantium, vtpote ſi ſocius ſit,competit actio pro ſocio,néve idem ſi cohæres,vel aliquid attineat ad actorem, vel ſentiat in aliquo ſua intereſſe:vt ſi ſimul acquiſierint rem.l. quæſtus.&.l.ſeq.ff.pro ſoc.Item in his quæ ſunt *Induciæ ordinariæ.* *Veuta ſeu garend.*

cōmunitas cauſſæ.

communes in omnibus bonis, vt not. Bart.in.l rata.C.de omni agr.deſe.lib.xi.C.vel ſi plures hę redes ſimul morando vel negociando l. coiri.ff. pro ſocio.& in ſimilibus,vt planè tradit Maſuer. in titu. de ſocieta. Tametſi dicit idem Maſuer. quòd in hac actione perſonali plerunque datur dilatio ad ſummandum garendum,& hoc vt inſtruat eum ad proponendum defenſiones ſuas, an nę velit cedere vel contendere, & prouideat in neceſſariis ad probationem earum, nō tamen datur dilatio garendi,niſi cum cauſſa: & ideo oportet allegare cauſſam rationabilem & iuſtā, vt ſuper his not.Cy. & Bartol.l.i.§. ſi tabulæ.ff. de tabul.exhib.

Dilatio ad ſummādum garendū

Caput duodecimum.

Libellus porrigēdusqualiter.

POſtremò ab actore deducitur petitio cōtra reum, quæ actionem ſuam cōtinet,quæ ſpeciem futuræ litis demōſtrat.l.edita.C. de edēd.quæ emendari poteſt vſq; ad ſenten.§.ſi minus.inſti.de act.& dict.l.edita. verb.emendari.C.de eden. ſcilicet expenſas ſoluendo emēdationis. Qui reus dilationem ſumit reſpondendi,ſi nō fuerit libellariè citatus:alioqui tenetur promptè reſpondere.conſti.Franciſ.arti. xvii.ſuper petitione actoris, aut alia dilatione ad ſummandum aliquem,qui fortaſſè de ea tenetur: & debet actor petitionē tradere, ſeu libellum in

Reusquādo reſpōdēdo habeat dilationē.

ſcriptis

ſcriptis reo.text.in authen.offeratur.C. de libell. oblat.deinde reus ſequitur, qui ſe tuetur & exceptione, de qua infrà, replicatione, duplicatione, olim vſque ad quadruplicationem (quod hodie correctũ eſt vt tenet Maſuer.) quia vbi ſemel hodie in cauſſa fuerit cõteſtatum & concluſum, ex poſt facto non poteſt actor libellũ retractare, neque mutare: aliàs ab inſtantia caderet, ſaltem niſi ex gratia rei admitteretur ad mutandam petitionem, niſi refuſis expenſis primę inſtantiæ: de qua mutatione vid. Bart. in l. ſi ante. ff. de iud. Porrò petitio (quam demandam vocant practici) in iure autem libellus, iſta cõtinere debet, Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & à quo, rectè compoſitus quiſque libellus habet. no. glo. in. c. i. de libel. oblat. in antiq.

Reus quibus ſe tueatur.

Mutatio libelli nõ fit poſt cõteſtat.

Petitio quid ſit.

Libellus quæ continere debeat.

Caput decimumtertium.

DIe autem reſpondendi accedente, reus præparare iudicium debet in cauſſa, ſcilicet proponat exceptiones, & defenſas, de quibus infrà: lis enim tunc videtur conteſtata, cùm iudex per narrationem negocii cauſſam audire cœperit. l. i. verſic. lis enim. C. de lit. conteſt. Anteà verò quàm reus dilationem aſſumat reſpondendi, perſpiciat acta, quæ expleta vocamus practicè, an ſint debitè & legitimè facta, an falſa, an raturata, an die competenti facta,

Acta à iudice perſpicienda

an citatio teſtes requiſitos contineat. Iudex verò competens an incompetens, cæteróſque nō procedendi fines, de quibus infrà. Et cautus ſit ante litis cōteſtationem, vt omnia iuſta trutina & rectè compoſita curet eſſe expleta, nec claudicare debent in initio maximè litis: quia (vt dicitur) dimidiū facti, qui bene cœpit, habet: igitur ſi malè inchoata lis ſit initio, vix egreſſum ſalubriorē obtinebit: prohibito quoque ingreſſu, prohibentur omnia per quem peruenitur ad ea. arg. l. oratio. ff. de rit. nup. Idcirco niſi dicta expleta ſint legitimè perfecta, petat reus licentiam curiæ, quod cōgediū dicimus, vnà cum expēſis, & obtinebit.

Expleta ritè facta ſint.

Prohibito ingreſſu ꝓhibētur quæ intrà ſunt

Caput decimumquartum.

VBi autem prædicta ritè facta erūt poſt conteſtationem litis, vt prædictum eſt: meritáve cauſſæ probationibus egeant. A iudice conſtituitur partibus ſola dilatio facta iua probandi, ac informandi: quæ dilatio erit peremptoria: in qua arbitrio iudicis cauſſarum, locorúmque in qualitatibus, & diſtantiis reſpectus erit, vt not. conſtit. Franciſ. nouiſſ. artic. xxxii. niſi doceāt de diligentiis. artic. xxxiii. Quòd ſi ſecunda prӕterierit dilatio inquæſtæ, nemo præſumat per tertiā (etiam ex principis reſcripto) ſubleuari. arti. xxxiiii. Hæc quoque reſcripta tantùm debent

Probationis ſola dilatio.

bent à cancellaria cõcedi.art.xxxv. Iure enim introducta eſt facti probatio:nam qui accuſare volunt, probationes habere debent.l. qui accuſare. C.de eden.maximè in ciuili quęſtione,vt in authen.de ſanctiſ.epiſco.§. ſi quis autem pro pecuniaria.col.ix.

Accuſantes probare debẽt.

Caput decimumquintum.

TVm demum proceditur ad confectionẽ inquęſtæ,ſcilicet quòd inquiritur ſuper factis, & articulatè ſuper punctis, vnde quæſtio orta eſt:& olim hoc fiebat à iudicib⁹, hodie verò ab inquiſitoribus, quos vocamus, les Enqueſteurs:qui iudices ſunt referẽdarii, ſecúmque aduocãt collegas,quos vocamus adiunctos, & potiſſimùm actuarium loci, vt cõſtitutum eſt ord.reg. Si autem vteruis eorum ſuſpectus reperiatur,alius eſt eligendus:teſtes quoque,qui præſto ſunt per requiſitionẽ partis deponere,vocandi ſunt coram eis,tali die, tali hora, ad ferendum verum teſtimonium. conſtit. Lud.xii,art.xxxvi. M.ccccxcix.Iudiciũ quippe olim inquiſitio vocabatur, vnde & authores iudiciorum, præpoſitos,quæſtores,vel quæſitores appellabãt.c.forus. extra.de verb.ſig. inquiſitio autem fit ad probationem facti,ad commodum inquirentis. Pars tamẽ olim citabatur anteà,ad reſpondendũ per verbum,credit,vel nõ credit articulos partis aduer-

Inquæſtæ confectio.

Inquiſitorũ officium.

Adiũcti.

Teſtes uocandi corã commiſſariis

Inquiſitio ad quid fiat

Credit vel non, exoleuit

ſæ,quod hodie correctũ eſt:nam exoleuerunt reſponſa per verbũ,Credit,vel nõ,diſpoſitione cõſtitutionis Franciſ.c.26.Poterũt tametſi litigantes ſe inuicem facere interrogari ſuper articulos. not.cõſt.ead.c.xxxvii. in ore vulgi eſt illa manifeſtæ turpitudinis.ff.de iureiur.quæ dicit:Manifeſtæ turpitudinis eſt nolle iurare,vel iuramentũ referre. Sed dicit Hippol. Marſil. in ſingul. ſuo 83. licèt plures eam allegant, pauci tamen ſunt, qui eam intelligãt.Ideo ſcias tu ꝙ illa lex non intelligitur ita ſimpliciter,ſed tunc demum habere locum dicit Hippol.quãdo actor habet aliquam iuris præſumptionem pro ſe vehemẽtem,vel aliquid ſemiplenè probauit:quia tunc eſt turpitudinis manifeſtæ nolle iurare,vel iuramentũ referre. Secus autem ſi ipſe actor nullã iuris pręſumptionem habet pro ſe:nec aliquid ſemiplenè ꝓbauit: quia tunc reus non eſt in manifeſta turpitudine nolle iurare,vel iuramẽtũ referre. Ita ſingulariter limit. Specul. in titu.de iura. delat.§.i. verſicul. ſinautem actor nihil omnino probat,&c.& Baldus in.c.fin. quo tẽpore miles. allegando Innocentium in.c.ſolet. extra de ſentent. excommu. Idem Specul. dicit, quòd multi decipiuntur ſuper hac.l. mauifeſtè.credentes indifferenter poſſe iuramentum deferre reo. Pro hac parte optimè facit regula illa vulgata, Quòd actore non probante, reus abſoluitur. faciunt opt. Paul.de Caſtr. & Alexand. poſt eum in.l. ſi patronus. ff.de iu-

Iuramentum non ſẽper acceptãdũ.

ff.de iureiurand.vbi dicunt,ꝙ vbicunque habes contra me aliquam exceptionem impedientem litis ingreſſum non teneor reſpõdere libello:nec litem conteſtari.De quibus exceptionibus habetur in.l.nam & poſteà.ff.de iureiur.Vnde ſi vellem tibi deferre iuramentum,vt iures,vel referas, aut ſoluas:non cogeris ſubire iuramentum:ſicut nec ſubire iudicium:allegant tex .in.l.in contractibus.§.illo .C.de nõ numer.pe.Quæ quidem parachriſtianorum eſt ratio:quorum neue neochriſtianorum non placet, ſed verè Chriſtianorum duntaxat. Nulla enim erunt reſponſa per credit,vel non,contradictis quoque depoſitionibus teſtium non vtimur.conſtitu. Franciſ.artic.xxxvi. Attamen partes poterunt ſe inuicem facere interrogari ſuper articulos.arti.xxxvii. Virtute autem huius defectus iudex comminetur confeſsionem articuli.not. c.i.de dol. & contu. in.vi.Teneburtúrque partes ſuper iis affirmare iureiurãdo, ac cathegoricè reſpondere.arti.xxxviii.Ex negatis autem poſitionibus,ac iiſdem calumnioſè propoſitis emendam incurrant.x.libr. Turonen.articul.xxxix.& artic.xl.Item ſuper calumnioſis reprobationibus,vid.articu.xli. Dantúrque parti aduerſæ tunc poſitiones, quas practicè Etiqueta,id eſt,puncta articulorum probãda:& debet eſſe çautus in poſitionibus,ne coniunctiuè copulẽtur:nã poterit altera pars totũ ne

Partes ſe faciunt interrogari ſup. artic.

Calumnioſarũ poſitionũ emẽda.

Poſitiones quomodo faciendæ.

gare.arg.l.is qui ducēta.§.cùm ita.ff.de reb.dub. &.§.vtrum.inſtit.de hæred.inſtit.&.§.fi.in diſiunctiua ſufficit q̃ altera pars ſit vera.d.l. is qui ducenta. Plurima ſuper poſitionibus allegarem, ſed remitto vos ampliſs. ad repetitionem Barto. in.l.vbicūque.ff. de interrog.act. Poſſunt autem ſuper vnoquoque facto decem teſtes examinari, & nō plures,per conſti. Lud.xii.art.xiii.publ.anno.m.ccccxcix.aliàs nō creditur:etiā Fœlici embolæ,quæ ſupernumeraria multitudo teſtiū quadraginta interpretatur.c.cū cauſſam.ext.de teſti.

Decē teſtes examinātur

Caput decimumſextum.

Probatio quibus modis fit

Teſtium iuſiurandum.

PRobatio quippe teſtibus & fide tabularum conſtat, vt not. in.c. forus.extra.de verb.ſig. & Goffred. eod. titu.§. ſpecies probationum ; qui teſtes debent primò iurare, quòd pro amicitia , inimicitia , fauore,odio,rancore,dono,promiſſione, expectatione,vel aliàs contra cōſcientiam zelúmque,quem habeant partibus vtriſque , non ferent teſtimonium niſi verum, & quòd veritatem rei non celabunt , primóque interrogandi de nomine , de ſtatu,poſtremò de æuo,item de notitia partium, cæterū de nòtitia facti, ſuper quo producti ſunt, ſcilicet etiā reddant rationem notitiæ: & fit quadrupliciter. Primò per aſpectum, vt in notorio,

Teſtiū depoſitiones.

quod

quod probatur per facti euidentiam.c.propoſuiſti.extra.de probat.&.c. ad euidentiam.extra. de accu.l.i.in prin.ff.de vent.inſpici.c. inter memoratos. xvi.q.iii. Nec obſtat quod dicitur, ꝙ plerũque oculus fallitur.c. cauſſam.eo.tit.c. nec aliqua.xvii.q.i.quia frequentiùs non fallitur:& is eſt certior,qui dat rerum notitiam,vt not. Goffred. in.§.inſinuata nobis.tit.de probat.Item probari debet conſuet.per duas ſaltem turbas:vnaquæq; enim probatur teſtimonio decẽ teſtium. In qua conficienda vnuſquiſque teſtis refert, aut ſic ſemper vidiſſe vſitatum: aut ſic practicè vſum fuiſſe pro tali contra talem.vt not. glo.i.in.c.in noſtra præſentia.ex.de teſti. &.l.iii.ff.de fid.iſtr.Fit etiã probatio per aſpectum in atrociori iniuria.l.i.ff. de iniur. Item in ætate.l. minor.ff. de mino. Secũdò fit per teſtes plures, vel etiam per vnicum, cum aliis præſumptionibus vehementibus. Tertiò per inſtrumenta. Quartò per confeſſionem, & ii modi ponuntur in.c. cùm ad ſedem. de reſtit.ſpolia. in antiq. Nihil enim probant per auditum: verum eſt quòd cum adminiculis aliis faceret ſemiple.probationem,ſeu vt vulg. dicitur, quòd error communis ius facit.l.Barbarius.ff.de off.prætor.

Teſtium notitia.

Turba q̃uo probatur.

Probatio per teſtes, inſtrumenta,cõfeſſionem.

Caput decimumſeptimum.

Onfecta igitur inquæſta eo quō ſuprà tractauimus pacto, & poſt dilationes ipſius inquæſtæ cōclu ditur in cauſa. Anteà tamen publicabitur inquæſta partibus, cōſtitū. Franciſ. arti. lxxxvi. Et hoc quantum ad teſtes: & cōſtituitur à iudice parti aduerſæ, ad dandum reprobationes teſtium, & hę intra octauam diem debent dari. not. conſti. Caro. vii. art. xcix.

Inquæſta publicatur partibus.

caput decimumoctauum.

AE quoque reprobationes fiunt multis modis, vtpote quando teſtis eſt infamis. l. iii. §. leg. Iulia. ff. de teſt. Item ſerui. l. ſeruos. C. de teſtib. Mulieres in criminalibus. c. mulierum. xxxiii. q. in ciuilibus. ſic. l. ex eo. ff. de teſtib. &. c. ex. eo. xv. q. iiii. Minores. xiiii. annis in ciuili. iiii. q. iii. c. i. §. in criminali. verſic. item teſtimo. Impubetes tamen in iis quæ viderunt in pupillari ætate poſſunt teſtificari. Idem in ſeruo libero facto. l. notionem. §. inſtrumentorum. ff. de verb. ſigni. furioſi mente capti. iii. q. viii. §. tria. Pauperes, ne pecunia corrumpantur. l. teſtium. §. ſancimus. Infideles. ff. de teſt. in authen. de teſt. excommunica. Hæretici non participantes cōmunioni ſanctæ Romanæ Eccle. ii. q. vii. c. ſi hæreticis, &. c. ipſa pietas. iii. q. iiii. et. c. pe. ex. de ſenten. excommunica. Domeſtici, fami

Reprobationes teſtium.

liares,

liares,ſerui,liberi,mercẽnarii,qui ſunt ad aliquos ſolidos cum dominis,illi dicuntur domeſtici,de quibus.l.reſpiciendũ. §.furta .ff.de pœnis.&.l.fi.ff.ad Silleia.l.ædiles.§.famil.ff.de ædili.edict. *Domeſtici qui ſunt.*

Abbates & monachi,canonici , pro locis & eccleſiis eorũ teſtificãtur,vbi degunt.c .monachi. xv.q.i.teſtes in propria cauſa repellũtur:cũ damnum & emolumentũ ſpectat ad eos.l.i.§.in propria.ff.quãdo appellandũ ſit ,venditor nõ teſtificatur pro emptore,niſi onere euictionis remiſſo:nec creditor pro debitore in rẽ pignoris:quia propria eſt cauſa ipſorũ.l .ab exequutore .§.alio condẽnato.ff.de appel.fideiuſſor,tutor,curator, negociorũ geſtor,aduocatus, procurator ,œconomus,iudex,arbiter ,durante eorũ officio pro parte,aut cõtra partẽ propriam teſtificari nõ poſſunt,poſt finitũ officiũ poſſunt,ne, dũ vtrunq; feſtinãt,neutrũ bene peragãt.l.nemo.C.de aſſeſ. *Qui teſtes eſſe non poſſunt.* *Aduocatus et pro curator teſtes quando poſſunt eſſe.*

Teſtes ſingulares.c.dudũ.&.c .cũ dilecti.ex. de elect.Fallit tamẽ in ciuilibus,quòd aliquãdo ſtetur dicto vnius teſtis,vide Bar. in tract.ad repri. §.xiiii.In cauſa cõmuni teſtes,quia cõſortes , & ſocii nõ poſſunt teſtificari,in cauſis ſociorũ.arg. l.illud.ff.de rit.nup.participes & ſocii criminũ. l.quoniã.C.de teſt.obſcuri & ignoti.in authen. de teſti.§.ſancimus.Poſſunt tamẽ cũ tormentis admitti. Item ſi cauſam dicti ſui non reddiderint,ſolã.C.de teſti.l.fi.C.de edict.diui Adria. tollend.Inimici eius contra quem producuntur

odioſi,quia criminalis lis fuit inter eos mota.vt.l. quoniam liberi.& in authen.ſuper ipſa.l.ſignata. C.de teſtib.in authen.de teſtib,§.ſi verò aliter odioſus.Si promiſsione pecuniæ, vel donatione verum vel falſum depoſuerint.l. ſi quis teſtibus.C.de teſti.c.non ſanè.xxvii.q.v.Item reprobantur,ſi vnum & eundem ſermonem præmeditatum pronunciauerint.l.teſtium. ff. de teſtib. Si vnus dixit de vna re. & alius de alia.c. cum dileƈtus.ext,de eleƈt,ca.licet.ext. de probat. Ratione perſonarum,loci,temporis.c. nihilominus. iiii.quæſt.ix. Ratione varietatis.l.iii.§. diu.ff.de Carb.ediƈt.l.falſa vel varia.ff.de teſtib.c.vſuarii. ii.quæſt.vii.c.teſtib. &, c. infames.iii.q.v.c.ſuſpecti.i&.c. teſtes.ii.q.vii.Reprobantur etiam teſtes malæ famæ,infamia faƈti notati, & ſuper iis oportet iudicem cunƈta rimari.ca. iudicantem. xxx.q.v.l.iudices.C.de iud.& in authẽ.ibi ſignata.eo.tit.Et de circunſtantiis interroget.vt.iiii.q. ii.&.xxiii.q.viii.c.cecidit. Vtpotè etiam ſi teſtes ſint parentes eius,pro quo teſtimoniũ perhibuerunt,vel aliquid attineant propter neceſsitudinẽ tex.in.l.parẽtes.C.de teſtib.Item ſi ſint familiares his,pro quib⁹ teſtificati ſunt.c.in literis.extra. de teſtib.Itẽque ſi ſint domeſtici.l.domeſtici.C. de teſt.Item ſi ſint falſi,qui ſunt tribus obnoxii, Deo mentiendo,iudici decipiẽdo, tum demum innocenti,quem falſo lædunt teſtimonio.c.i.extra.de crimi.falſi.

Teſtes præmeditati.

Variatio teſtium.

Teſtes infames.

Index cunƈta rimari debet.

Circũſtãtiæ nõ omittadæ

Reprobationes teſtium.

Caput

Caput decimumnonum.

REprobatis igitur teſtibus, conſtituitur à iudice ad dandum ſaluationes teſtium, quod fit vt fides adhibeatur dictis teſtiũ, vt digni ad teſtimonium ferendum approbentur, vt not.in.c.præceptum.xxxii. q. v. & ex iſto.c.aſſumpſit originem hæc reprobationum teſtium conſtitutio, vbi dicitur, Quãdiu in culpa fuerint, non admittendi ſunt in teſtimonium. in fi.d.c. Sunt & alii, qui dicuntur reprobatorii reprobatorium. Et de his vide in.c.licet. extra. de teſtib. Adueniente autem ſaluationis teſtium die conſtituitur dilatio ad producendum, tum demum efficitur repertorium, quod dicitur inuentarium, ab inueniendo, productióve actuum proceſſus in ſacculo, quæ actuũ inſtrumenta ſignãtur, cottantur in dorſo, ſecundũ ordinem alphabeticũ, inuentariũ verò & liber ratiouũ ęquiparantur per Bart.in.li.§.de ſeruis. ff. de tut. & rat.diſt. Et nihil aliud eſt quàm repertorium omnium literarum piecarũ, quas dicimus actus proceſſus, quod & calendarium dicitur.i.liber rationum, ſiue ephemerides, vt habetur in.c.in ea quę C.de compenſat.quod hodie (vnà cum quibuſcunque proceſſus productionibus) in omnibus actionibus ciuilibus, communicari debet inuicẽ. nouiſsi.conſtit.Franciſ.artic.lxxxvii. In illo enim inuẽtario per ordinem cottata ſunt omnia acta,

Saluationes teſtium.

Teſtes reprobatorii reprobatoriorum.

Inuẽtariũ quid ſit.

ſecũdum ſeriẽ alphabeticam,formáq; eius. Vide latiùs apud Bart.in.l.fina.§ cùm igitur.C.de iure deliber.nec debet aliquid aliud ꝓduci quàm quod continetur in inuentario.conſtitut. Caroli ſeptimi,articulo centeſimo. Quod quidẽ inuentarium defunctorũ fit à ciuilibus,ꝙ magis exiſtimarẽ fieri à notariis amicis, ne facultates domuũ detegantur:quæ facultates detectę cauſſa ſunt cõtemptus perſonarum defunctarũ, aut inuidiæ bonorum,vt in ſimili dictum arreſt,eſt parlamenti, xxviii.die menſis Iunii.m.ccccc.xlvii. procurãte domino Seguier pro Vindocinẽſibus Officialibus.

Caput uigeſimnm.

Contradicta literarum.

POſt productionem vero præfigitur dies ad danda contradicta literarum, poſteaq; ſaluationes.

Caput uigeſimumprimum.

TAndẽ cõcluditur in cauſſa principali,& conſtituitur dies ad ius audiendum in diffinitiua, ſaluo tamen iure in ordine faciendo ſuper facta contradicta, ſaluationéſque tum literarum,tum teſtium. Aliquando tamen à iudice conſtituitur partibus ſuper probationes factorum, contradictorium literarum, ſeu teſtium. Quum tamen facta recipienda veniant: alioqui à litigantibus iudicãdi calculo porrecto iudici, ipſe proceſſum iudicat in diffinitiua,vt infrà latius explicabimus.

Calcul⁹ iudici porrect⁹.

Caput

Caput uigeſimumſecundum.

PRætereà notandum eſt, quòd ſi petitiones & defenſæ nulla in ſe facta contineant probatiua, quæ poſſent iudicari per literas ſeu productiones: non appunctantur partes, vt in quæſtam faciât. A iudice verò edicitur ad producendum, ad dandũ quoq; contradicta, deinde ſaluationes, denique ad audiendum ius, vt relatũ eſt priùs, nempe cautum eſt, ne allegetur iuris ratio, vbi ex facto dependet actio, conſt. Franciſ. art. xlii. iux. not. per Guido. pap. q. iiii. c. iiii. *Ad actionẽ facti quomodo proceditur.*

Caput uigeſimumtertium.

SCiendum eſt præſertim in omnibus actionibuus tam perſonalibus, quàm realibus, antequàm deſẽſiones proponãtur, has duas poſſe proponi exceptiones. *Exceptiones ante conteſtationem.*

videlicet, Exceptionem declinatoriam.
Exceptionem peremptoriam.

Caput uigeſimumprimum.

PRima nempe declinatoria exceptio fori aut perſonarum, finis eſt non procedẽdi, vtpotè quum reus conuenitur ante alium iudicem, quàm ſuum & ordinarium, vt notat. in capitulo ex literis extra. de offic. delegat. tunc petitur licentia fori (quod congedium dicunt) vnà cum expenſis. Et ſic reus ſolutus abibit. iuxt. *Declinatoria exceptio.*

nota in dicto capitula. ex literis. Sed ſi à iudice emanarit commiſsio, cui ſuus iudex ſubditus eſt: debet petens habere procuratorem iuriſdictionis propriæ domini, quem diſtractoré vocant practici, petere tum tranſlationem, quam renuoy practici appellant, tunc iudex cauſam in ſtatu tranſmittet. Bart. l. ſi quis ex aliena. ff. de iudi. c. duobus. de nupti. vt pluribus arreſtis reſolutum eſt, defectus autem diſtractoris facit, vt iudex (maximè ſi eſt iudex prouinciæ) ſit competẽs: quãuis patrimoniales ſint iuris dictiones. Et ſic arreſto parlamenti obtinui meo nomine. xv. Ianuar. mil. v. c. xliiii. Inter except. perſonarũ declinatorias iudicum recuſationes apponendæ veniunt, etiam aduerſus ordinarios & ſuos, contra quos legitimas citare ſuſpitionis cauſas licitum eſt: vtpote ſi iudex ſit ſuffraganeus litigatoris, alteri parti meritò eſt ſuſpectus. not. in. c. accedens. c. ſe com. ex. vt lit. non cõteſt. Item ſi ad iudicem appellatum ſit, in aliis meritò eſt ſuſpectus. c. ad hæc vt propoſuit. ex. de appel. quod tamen nõ practicatur hodie: Sed ſi habet familiaritatem cum litigatore, iure recuſatur. c. litigatores. iii. q. v. c. inſinuante. ext. de appel. Item propter iniurias illatas, aut à parte iudici, aut à iudice parti. C. lex Cornelia. ff. de iniur. Item ſi litigatores fuerint homines iudicis l. ſenatus. ff. de offi. præſid. Item ſi cõſanguinitate aliqua iungatur litigarori. c. poſtremo. ext. de appell. Item ſi eſt ex-

Tranſlatio petẽda.

Iudicũ recuſationes.

eſt excõmuni.c.cùm . R. canonicus.ext.de offi. deleg.Item ſi iudex haberet ſimilem cauſſam .c. cauſſã.ex.de iud.& arg.l.propter litẽ. ff.de excuſat.tut.Itẽ ſi eſt affinis litigatoriis,recuſatur.c.abſẽs.iiii.q.viii.vel aliquo pacto ꝑtes aduerſę parẽs, vel amicus,vel cõmenſalis, aut inimicus, & ſimilis:vide Bart.latiſsimè in.l.admonendi. ff. de iureiur.Et hæ recuſationes debent fieri antequàm proceſſus principalis cauſæ initium cœperit, vt not.couſtit.Carol.oct.art.xliiii. debentq; primò fines non receptionis expediri,cõſtit. Carol.vii. art.cxxii.Plærunq; etiam litiſpẽdentia ſolet proponi,videlicet quòd ex eadem actione proceſſus eſt motus,& hactenus lis pendet inter partes ante alterum iudicem. Pẽdere autem lis dicitur per appoſitionem,vel recuſationem , conſultationẽ, vel relationem , vel quandiu diffinitiua non eſt lata. clement.ſi.vt lit. pendent.in clement.In dictis nimirum caſibus declinatoriis debẽt continuò proponi declinatoriæ, antequàm dies cõſilii ſumatur in cauſa, & ante diem reſpondendi. Et ſi proponatur litiſpendentia , debet prompta manu patefieri.Super competẽtia autem vel incompetẽtia iudicis, debet priori ordine fieri ius, antequàm cauſſam principalem contingere ex ord.reg.Imò etiam de iure ſi reus recuſauerit iudicem,vel aliam exceptionẽ præiudicialem propoſuerit,& quæ veriſimiliter poteſt & debet impedire proceſſum, ſeu eius proſequutionem iu-

Litiſpẽdẽtiæ exceptio.

Litiſpẽdentia quomodo fiat.

dex non debet procedere vltrà ſuper principali: not.in.c.exhibita.extra.de iud.c. prudentiam.§. ſexto, extra.de offi.deleg.& not. glo. ſuper verb. recuſationes: & maximè glo.in.c. quoniam contra falſam.de probat.in antiq.& debet priùs terminare illud incidens præalleg. conſtitu. Carol. octaui.arti.xliiii. Nouiſsima præſertim conſtitutione edictum eſt,vt quum recuſatiões tam verbales quàm ſcriptæ friuolæ reperirentur, iudex eaſdem tanquam friuolas & non receptibiles declarare poterit.Ideoq; iis minimè obſtãtibus ſecundum formam iuris procedere curabit.cõſtit. Franciſ.art.x.& vltrà procedet nonobſtante appellatione.arti.xi. De friuolis autem appellationibus per recuſantem, mulctaq; earum vid. art. xii.formamq; procedendi ſuper recuſatione admiſſa. arti. xiii. calumnioſæ itaque recuſationis emendam.art.xiii.Et quòd nonobſtante recuſatione ſuper principali procedetur per iudicem non recuſatum.arti.xv.eadem conſt.Franc.

Recuſationes friuolæ.

Caput uigeſimumquintum.

EXceptio verò dilatoria olim erat, ſumere inducias, ſeu dilationes ordinarias, veluti ad deliberandum, dies aduiſus, dies conſilii, dilatio veutæ, garendi, in realibus, dilatioque reſpondendi ante litem conteſtatam.l.ita demum.C.de procur. Quæ dilationes faciebant differre

Dilatione quondam utebãtur ad protela. proceſsũ

differre cauſam, ideoque dilatoriæ vocabantur, vt eſt tex.in.§.appellâtur.inſtit.de excep.& tendit ad eundem finem congedii videlicet, vel ꝙ actor non admitteretur, vt ſuprà. Et conſequenter venit exceptio peremptoria: & licitum eſt omnes iſtas exceptiones ſimul proponere, & eodem contextu: & hoc ſucceſsiuè & per ordinem, ſub proteſtatione, quia noceret præpoſteratio: iuxt.l.præpoſteri.C.de teſta. & hoc tangit Bart. in.l.non videtur.ff.de iud. Hodie autem prohibitæ ſunt cæteræ induciæ, ac dilationes ante conteſtationes aſſuetas ſumi, vtpote aduiſus, abſentiæ, expectationis conſilii dempta ſola garendi dilatione, ſi ſit huius actionis diſpoſitio. Quo caſu vnica erit garendi dilatio, qui citabitur citatione libellata, vt prædictum eſt: conſtit. Franciſ. art.xviii. Idem vnica dilatio ſecundi garendi.arr. xix.vid.in.§.xlix.infrà eod.&.§.1. Dilatio veutę ſeu viſus eſt de ſubſtantia iudicii: nam ſine veuta ac viſitatione reali hæreditatis, fundi, aut alterius rei immobilis, ſententia certa ferri non poteſt: quæ tamen certa & clara pronũciari debet, conſtit. Carol.vii.arti.cxxiii. Et not.l.properandum.§.ſin autem.C.de iudiciis.

Præpoſteratio nocet.

Dilationes ſublatæ.

Caput uigeſimumſextum.

Exceptio autem peremptoria eſt, defendere peremptoriè, & in principali actione defenſiones proponere: & ideo vocatur peremptoria, quia actionem vel intentionem

Peremptoria exceptio

agentis perimit:deinde Ioan.And.in.c.i.de litiſconteſt.in.vi.ſed illa peremptoria ius lædit aduerſarii.§.perpetuæ.inſtit.de perpet. & tẽpora. act. vt pactum de non petendo in perpetuũ,& iuſiurandum de non agẽdo vel accuſando videlicet, petebam à te centum, & tu excepiſti, ꝙ pepegi tecum de non petẽdo in perpetuum. Vel iuraui non agere vel accuſare,quæ ipſo iure tollunt naturalem obligationẽ.l.fi.circa princip.ff.de iureiur.quod doctores intelligũt de volũtaria,& cõuentionali:ſecus autem de neceſſaria. Alia quippe eſt nullitatis exceptio, per quam negare licet abſolutè: veluti factum inualidũ, petitionẽ inciuilem,quæ perempta nũquam reſuſcitatur,vt tenet Bald.in.l.actione. C. de tranſact. Nec vltrà proceditur,niſi ex releuatione per reſcriptũ Principis,vt not.ex conſtit.reg.idem in omnibus nullitatibus,quæ ipſo iure aut facto nullæ videntur: niſi ex reſcripto principis reſuſcitentur. Extat & alia falſitatis exceptio,aut iudicum, aut ſentẽtiarum, aut actuum:quibus tamen omnibus creditur,niſi arguantur de falſo.conſtitut. Caroli ſeptimi arti.xvii. Falſi autem argumenta dixi ſuprà.§.vi.Sũt & aliæ exceptiones, quæ etiam ſub peremptoria continentur,quas commentitias vocant nouiſsimi, vtpote ſi ſeruus ſalarium famulitii petat,debet quærere intra annum, aliàs non auditur. Idem ſi mercẽnarius veluti pharmacopola,panifex,vel qui alias mercedes vendunt en deſtail,

Nullitatis exceptio.

Falſitatis exceptio

deſtail, debent venire intra ſex menſes, ſinautem repelluntur à petitione. Idem quoq; in redditib⁹ (quos inter vectigalia Budæus interſerit) volatilibus: quæ dicuntur, cùm dantur cũ precio pecuniæ, id eſt, debent peti intra quinqnẽnium: alioqui excluduntur petentes, id eſt, nouiſsimũ quinquennium debet duntaxat peti. not. in conſt. Ludo. xii. art. lxvii. lxviii. lxix. Sunt & aliç exceptiones peremptoriæ, quas trãſlatitias vocat Vldaric. Zazius in ſuis ſingulis iuris intellectibus. Alcia. tamen in repetitione. l. quinque pedum. C. fin. regund. ex Victorini ſententia tradit tranſlationes potiùs eſſe eas, quas ius nouum præſcriptiones nuncupat, vt fori, & perſonç, aut litigantiũ, aut iudicis: tamẽ practicè vtimur eo nomine exceptionum. Eſt & alia exceptio moratoria, quæ remoratur debitum vſq; ad annũ, vel quinquenniũ, vt infrà videbimus. Solent itaq; nobiles exiſtentes in ſeruitio regis impetrare reſcripta ſtat⁹, quç vocantur, Lettres d'eſtat. quæ etiam dilatant terminum debiti, creditorum, executioníſq;. Itẽ de iuriſdictionibus conſeruatorum priuilegiorũ, vid. cõſti. Ludouici. xii. latam. M. ccccc. viii.

Cõmentitia exceptio.

Moratoria exceptio.

Caput uigeſimumſeptimum.

VT in ſcholaſticis, qui habent ſuos proprios iudices ordinarios, officiales videlicet epiſcoporum, & eos, qui dicuntur Conſeruatores priuilegiorum dati à Rege: qui intelligũtur duntaxat iudices eorum, qui ſtudent in academia fa-

Scolaſticorũ priuilegia.

moſa ſine fraude: poſtquàm ſtuduerint per tempus ſex menſium.not.conſtitutio.Ludo.xii.ædita anno Domini.1218.Et poſsũt extrahere quoſlibet à iuriſdictionibus eorũ vltra quatuor dierũ iter ab eorum domicilio. Si autem ad poſteriorem intra quatridui viam coanguſtantur,vt in ſimili de conſeruatoribus apoſtolicis tradit Guid. pap.q.xvii.At lege ciuili cautũ eſt, ne rei longiùs à domicilio ſuo abducãtur in.l.ii.§.legatis.ff.de iud. etiam iure cànonico non permittitur vltra vnam dietam,vt not.Iohan. And.in glo. vnã dietam.in.c.ſtatutum.§.cùm verò.de reſcript.in vi.In priuilegiatis autem alia eſt ratio, quia priuilegiatus contra priuilegiatum non gaudet priuilegio.l.vltimũ.§.fi.cum.l.ſequen.ff. de minor. tum actor in hoc ſequitur forum rei.l.fi.C.vbi in rem act.quod arreſto probatum eſt. Deinde dicit eadem conſtitutio,ꝙ ſcolaſticus debet iureiurando affirmare litem ſua intereſſe, quando vult eandem remitti:& ſubiungit,vt doceat litem ſua referre,quod interpretata eſt curia,vt de ea re iuramentum præſtet,ſi non aliter poſsit oſtendere, maximè ſi leue præiudicium ſpectet.vt not. etiã .l.theſaurus.ff.ad exhiben. & quannis dicat. l. ſi quis in conſcribend.C.de pact.&.l.i.&.ii. ff. de iudic.ꝙ licet cuiq; in non ſuum iudicẽ conſentire:tamen excipiuntur clerici ſcribentes in. c.ſi diligenti ex.de for.compet. & ita dicendum quòd nullo pacto laici poſſunt cõſentire in eccleſiaſticum

cum

eum iu dicem, vt latum arreſtum anno D.1536. xiii.die Iunii.Poſteà verò notãdum eſt,ꝙ ſcolaſticorum ceſſiones ſeu tranſportus valent dunta xat facti fratri,auunculo,patruo,& patri, vel filio proprio,vel filio fratris,vel ſororis.In iis enĩ ſanguinis ratio præſumptionem iudiciúmq; donationis affert,l.particula.ff.de prob.& ita vt actionis ceſſio inter perſonas coniunctas valet ſine tituli expreſſione, quanuis inter alias non valeat. not. Felynus in.c.literas. de præſumpt. in antiq. Et in.ex.hoc edicto.§.fi.ff.de præſumpt. Cuius rei gratia cõſului amicos noſtros dominos Annã à chappiis,& dominũ Albericum ſenatus Pariſi. patronos eximios proprio noſtro nomine: quia in propriis cęcutimus negotiis:quia mihi Pãtha. Pius ceſſerat mediam partem terræ Betrioti: & ſuis factionibus procurabat inficiationem mediis nunc tacendis:ſed ſi non reſipiſcat in mediũ paulopòſt deducendis.

Caput uigeſimumſeptimum.

INter exceptiões quoq; fori declinatorias adiicitur cauſſa preſbyteri,vel clerici cõiugati,conuenti ante iudicem laicum, qui indubiè obtinet petendo ſuum renuoyum ante ſuum iudicem eccleſiaſticum,etiam ſine diſtractore iuriſdictionis. Sed ſi contra eum petatur, vel fateatur vt abneget ſuã cedulã, vel ſui ſingraphi ſignaturam, neceſſum profiteri

Presbyter debet profiteri uel negare ſuã cedulã ubique.

vel negare antequàm remittatur habet,tenet Pirrus Angle.cõſuet.Aurelia.tit.de execu.inſtrumẽ.c.xx.& ſic ſeruatur. Quo agnito iudex laicus nõ poteſt vlteriùs condemnando, vel præcipiendo procedere. Veruntamen affirmat Stepha. Auffr. quòd ſecundũ ſtilum Parlamẽti poſtquàm preſbyter agnouerit chirographum,tenetur intra certum diem debitũ deponere, alioqui ea die lapſa, ad debiti ſolutionem condemnabitur: cogetúrque per expletationem ſuæ temporalitatis. quæſtio.cxxvi.dicit prǽſertim idem Auffre.quòd vbi ſacerdos eſt obligatus literis ſigillo publico munitis,& iiſdem affecta eſt hipotheca, contra eum in foro laico hipothecaria actio poteſt intentari,ſcilicet vt ſoluat redditum, aut ſubhaſtari permittat rem. Arreſto tamen nouiſſimo Parlamenti editum eſt contra Auffrerii deciſionẽ,approbata Pirrhi Angle.opinione. Fit quoque adiournamenrum ad cognoſcendam ſcilicet vel negandam cedulã,quando quis vult experiri ſuper virtute cedulę ſignatę manu priuata. Quo facto tenebuntur partes eaſdem aut profiteri,aut negare perſonaliter,aut per procuratorẽ ſpecialiter fundatum,corã iudice ſeculari, qui à nullo recuſari poterit,alioqui dictæ cedulæ,ſolius defectus virtute,à die ſententiæ ac ſi conteſtatæ debitam ſecum ferent hipothecã. nota.conſtit.nouiſſ.Francif.arti.xcii.Si verò compareat & cõteſtetur denegãs cedulam,& poſteà probetur,aduerſus denegantem

Presbyter cogitur per expletationẽ ſuæ temporalitatis.

cõtra negantem cedulam currit hipotheca.

negantem curret hipotheca à die denegationis, ac conteſtationis,not.eadem conſtit.arti.xciii.

Caput uigeſimumoctauum.

E Contrario verò laicus poteſt cõueniri aliquibus modis & actionibus coram iudice eccleſiaſtico, vtpote de ineũdis nuptiis,earúmque diſſolutione. Idẽ in decimis, propter prędia,vt latè Boher.tit. de præſcrip.§.i.in cõſuet.Bituric.deciſ.Tholoſ. quæſtio.ccccxxix.Bartol.chaſſane.titu. meſſiers & ſergens.§.vi.vt puta de decimis,quæ poſt cõſil.Lateranen.quod fuit factum ſub Innocẽt.ſuper decimis,& noualib⁹, vt not.de his in.c quãuis.& in.c.prohibemus.de deci.in antiq. & in.c. cùm apoſtolica.extra.de his quæ fiunt à prælat. Poſſunt eſſe & alii caſus, in quibus laicus cõpellitur litigare ante eccleſiaſticum iudicem. Alioqui ſi ſponte litigauerit, & ſecuta ſententia,vt fit plerunque, appellet ab abuſu ad ſupremam curiam(quæ ſola ſuper abuſu cognoſcit) idem laicus condẽnabitur in expenſis litis anteà per eum ſponte factis.argu.l.ſi per errorẽ.ff.de iuriſ.omn. iud.Et ſuper hoc arreſto Parlamenti vidi cõprobatum plerunque in plurimis diebus Trecis per plurima arreſta.Propterea cautum eſt quibuſcũque laicis ac ſecularibus,ne faciant ſe inuicem ci-

Laicus corã eccleſiaſtico iudice

Laicus litigãs ſpõte coram eccleſiaſtico iudice.

re coram iudicibus eccleſiaſticis, in actionibus puris perſonalibus,ſub pœna perditionis cauſſæ, ac mulctę arbitrariæ.conſtit.noua Franciſ.arti.i. Iudicibúſque eccleſiaſticis prohibitum, ne tales decernāt citationes. art.ii. limitatio tamen eſt in art.iii.ſequen. Et abſque præiudicio iuriſdictionis eccleſiaſticæ in materiis ſacramentorum, aut aliis puris ſpiritualibus,ac eccleſiaſticis dicit conſtit.art.iiii. In quibus autem iudices eccleſiaſtici non obſtante appellatione ab abuſu prætereunt. not.art.v. tam pro rege quàm pro parte.vid. ibidem.artic.emendis autem friuolæ appellationis tam.vi.arti.vii.& arti.viii.

Eccleſiaſticæ materiæ.

Caput uigeſimononum.

SVnt & alię cauſſę,quę ſi regiis iudicib⁹ præoccupatę fuerint. quod dicitur practicè,par pręuention,ibi iudiciū accipiunt, vbi initium cœperunt, veluti quando fit quæſtio implementi cuiuſdam inſtrumenti ſigillis ſignati,notariiſq; regiis recepti, maximè etiam in his quæ recepta ſunt Lutetiæ,Aureliæ, Montiſpeſſulani, vt not. Pirr.Angle.tit.de execu.inſtru.c.xxii. Eſt & alia præuētio iuriſd. ttributiua ex reſcripto Prīcipis, puta trahere aliquem à ſuo reſortu in alium diſtrictum iuriſdict. quod vix fit, niſi cauſſa ſit à priuilegiata:tametſi viderim quendā criminalē, cui erat domiciliū,& iuſtitiæ erat ordinarię Altiſſio-

Præuentiones quomodo fiunt.

doren.regis tamen diplomate ſublata eſt ordinario iudici notitia, & attributa latrunculatori Altiſſ.(quem prępoſitum Mareſcalorũ vocamus) qui eundẽ pœna afflixit.iuxta not.in.l. iubemus. §.latrunculator.ff. de iud.& ibi Doctor. Bartol. Baldus Salicet. Iaſon . In teſtamentis autem ad pias cauſſas,per pręuentionem cognitio ad regiũ iudicem pertinet,vt ſcrib.in.l.hæreditas.ff.de petitione hæreditatis.& not.etiam ampliſſ.in.l.nulli.in fi.C.de epiſc. & cler. Nec iudex eccleſiaſticus poteſt eiſdem auferre cognitionem, vt refert Ioan.Gallus.q.xxvi. Nonnullæ ſunt aliæ huiuſce modi,vt hæ cauſſæ quæ cõtinẽtur in edicto Balliuorum contra præpoſitos nouiſſimè: quo edicto limitatæ ſunt Balliuorum , ſeu Seneſcalorũ, iudicúmque præſidialium (ſic vocantur) iuriſdictiones: & præfectorum vrbium , quos præpoſitos appellamus . Præſidum enim notitia in ſubſequentibus verſatur,in cauſſis primò domminii regis,id eſt, datio firmarum domminii regis(cautiones tamen à receptoribus regiis more ſolito recipientur) Item banni,ſeu retrobanni notitia. Idem quoq; in verificatione fidei,& homagii feudorum . Item actionum perſonalium ,cognitio poſſeſſoriarum nobilium. Cæterũ criminalium nobilium. Poſtremò tutelarum, inuentariíque nobilium , quãuis tutelarum,inuentariíq; ignobilium(quos roturarios nuncupamus).Item actionum cõmuni diuidundo ſeu familiæ herciſ-

Præſidũ iuriſdictio.

Præpoſitorum notitia. cundæ (quam materiam partagii dicimus) ignobilium ad præpoſitum pertineat notitia, nobilium tamen ad pręſides. Itémque materiæ reales, cauſſa hęreditatis roturaria (quanuis partes contendentes ſint nobiles, aut ignobiles) tamen ad præpoſitum ſpectant: balliui autem materias eccleſiarum regalis fundationis, quę impetrauerint literas in formam gardæ gardianæ, occupabunt duntaxat: aliæ verò eccleſiarum materiæ, dem-

Pro balliuis. ptis ſuprà relatis, ad præfectum prima inſtantia peruenient. Item præſides cognoſcent de cauſis læſæ maieſtatis, falſæ monetę, turbis illicitis, emotionibus popularibus, portu armorum, infractione ſalua gardiæ, aliorúmque regalium caſuum,

Præſidũ cognitio. notitiam habebunt, non præfecti: his quoque duntaxat præſidibus licet cognoſcere, de literarum verificatione remiſsionum, abolitionum, innocentiæ, reſtitutionis banni, gallus. rappel de ban: qnarum præpoſiti priori ordine notitiam habuerunt. Item balliui, de verificatione literarum, de chartres, edictz, foires, marchez, affranchiſſemens, reſpitz à vn an, & à cinq ans. Item materiæ beneficiales, quæ à lõgo tem-

Inhibitio iudicibus, ne concedãt ſaluas gardias. pore litigioſæ remanſerunt, propter ruinam & incommoditatem. Item executionũ, virtute ſubmiſsionum præciſè iuriſdictioni balliuorum attributarum, & vbi ſubmiſsio erit indifferens, electio erit creditoris antequàm velit reum trahere pro executione. Inhibitúmque eſt iudicibus &

ralibus,

præſidibus dare ſaluaſgardias in terminis generalibus,neque virtute de debitis ſaluægardíæque obtentæ in cancellaria:& niſi ſit ſubmiſsio, vt prædictum eſt,ad præpoſitos prima inſtantia pertinet:idem in remiſsionibus cauſarum, quæ promptè debent fieri,& non appunctantur partes ad audiendum ius. Recognoſcentia autem ſigilli ad præpoſitum attinet, poteſt autem illius verificatio requiri ante ballinos:electio autē eſt partium d'adreſſer les commiſsions obtenues en chancellerie aùx baillifz,ou aux preuoſtz .Reciſiones autem,nullitates,reſtitutiones in integrū, pro notitia eis cōmiſſa,ad præſides ſpectat: præuentio verò eſt vtrorūq; in materiis poſſeſſoriis & nouitatis,dēptis poſſeſſoriis, nobiliū,quæ ad balliuos pertinent.Itē materiæ feudorū, poſſeſſionis,nullo diſcrimine habito nobilium,aut ignobiliū.Item ad præpoſitos ſpectat noſſe cauſas ciuiles,perſonales, reales, mixtas, criminum, delictorúmque in prima inſtantia. Appellatio autem earum recta ad balliuum tranſibit, demptis præpoſitis conſeruatoribus priuilegiorum vniuerſitatum,demptis etiam præpoſitis executoribus arreſti Parlamenti:demptis etiam caſibus ſententiarum torturæ,banniſſamenti,emendæ honorabilis,vltimi ſupplicii, aliæque pœnæ corporis inflictiuæ:cuius appellatio(omiſſo medio iudice)à præpoſitis recta ad ſupremam curiam conuolabit. Si verò dicti præpoſiti malè

Præpoſitorum cognitio.

Præpoſitis politica notitia cõmittitur

iudicent, priuantur à notitia materię, & præſides retinent notitiam: & hæc eſt principalis materia totius edicti: bene poſteà ſubiungit præpoſitis notitiam politicam vrbis, ſacramentáque miniſteriorum vrbis, vide latiùs tenorem edicti lati x. die Aprilis anno Domini. M. D. xxxvii. poſt paſcha.

Caput trigeſimum.

Præsbyter de portu armorũ reſpondet corã laico iudice

Clericus infrĩgẽs ſaluam gardiã.

NEmpe caſum proſequamur, quibuſnam mediis clericus ſeu preſbyter impunè poteſt conueniri coram laico iudice. Tum primò in his omnibus, quorum cognitio ſpecialiter pertinet ad regem, vt in portu armorũ, quia ſolus rex poteſt prohibere portare arma in toto regno ſuo, & ſolus vſum condere, vt in authen. de art. in princi. in rub. col. vi. ideóque ipſe ſolus habet cognitionem. not. Io. Fab. in. l. addictos. C. de epiſc. audi. & in. §. clericus. de pac. tenend. in vſib. feud. Idem dicas in terra alti domini, ſi delictum poſsit ſeparari à portu armorũ. Idem clericis ſi ſecuritatẽ gardiæ infregerint. Item ſi rex in caſu conueniatur à clerico, quia non litigat in curia ſubiecti. in clemẽ. vnic. de officio ordina. Item clericus committens abuſum in arte cirurgiæ, coram iudice ſeculari conueniri poteſt. Auffr. arreſt. clix. Item clerici

coniugati,

coniugati, vel non coniugati, ſi ſint obligati ſub ſigillo Regis ſuper contractibus initis, cũ mercatoribus, vicarius non detinebit eos, donec ſatiſfecerint mercatoribus. Auffre. arreſt. cxci. & allegant. Anth. de But. in. c. i. & ibi Abbas. extra. de depo. in. c. lator. & in. c. vt famæ. extra. de ſenté. excommu. Ioan. Andr. in. c. ſi clericus. de ſenten. excommuni. lib. vi. Item ſi clericus beneficiatus ſuper reparatione ſuæ eccleſiæ conueniri debet ante iudicem ſecularem, not. Stepha. Auffr. Arreſt. ccxxvii. Identidem edictum eſt decima die Martii. M. D. xxxix. vt deinceps iuriſdictiones (quas vulgò iuſtitias vocãt) Regio munere olim conceſſæ, in vnam reducerentur: & (vt dicitur) reunirentur ad tollendos litiũ amfractus & protelationes: Ideóq; vt cæteri in aliis iuriſdictionibus ſic faciãt: & eandẽ formã accipiãt, Rex Frãciſcus edicto iuſsit prehendi, & in manibus eius apponi quaſcunq; iuriſdictiones, iuſtitias, feuda cenſus, cæteràq; alia iura ab iis dependẽtia, poſſeſſa, ac detenta à quibuſcunque perſonis eccleſiaſticis, ac manus mortuæ (vt aiunt) communitatibus, néue ab aliis quibuſcunque perſonis, generaliter & ſpecialiter nobilibus aut ignobilibus cuiuſuis ſtatus aut conditionis, in ciuitate & circumleuca (quam banleucam vocant) Pariſienſi, Rex iuſsit eaſdem præhendi interdicendo illis earundem iuriſdictionum exercitium à

Beneficiatus ſuper reparationẽ eccleſiæ corã laico iudice.

Reuniones iuriſdictionũ

die proxima Maii proximè ſequenti:intra quam diem prouidere ſibi poterunt per conſiliaros ſupremæ curiæ ad id commiſſos: quibus iura ſua intereà communicabunt:Et ſi fas ſit,earum manus leuationem obtinebunt,audito ad hæc procuratore generali theſauri Regis.Et vbi tales prętendẽtes iura,iuriſdictiones, cenſus,& id genus, non ſe præſentabũt, incluſiuè intra primã diem Maii tunc proximè ſequenti: extunc interdicta ſunt eiſdem perſonis tum eccleſiaſticis,tum nobilibus,ignobilibus, laicis (quos roturarios vocitant) eorum officialibus & miniſtris, omnia exercitia iuriſdictionum,adminiſtratióque carũ, ac perceptio iurium,omniúmque emolumentorum iuſtitiæ,cenſus,politiæ,cęterorũ iuriũ,&ab iis dependentium,ſub pœna commiſſi. Inhibitúmque eſt de cætero omnibus debitoribus, ne reſpondeant:creditoribúsque ne agant inuicem coram aliis iudicibus,quàm ordinariis:prohibitúmque ne de cætero ſolutiones eorum iurium, cenſuum,cæterorúmque fiant in manibus alterius,quàm ordinarii Pariſienſis receptoris:quippe qui committitur expreſsè ad hoc : committitur & ad hoc prior requiſitus ex quatuor præſidentibus ſupremi ſenatus: quibus præcipitur, vt intra conſtitutum diem de iis manus leuationem tradant,vbi viderint id debere fieri: ſin autem eaſdem iuriſdictiones & iuſtitias vniant & coniungant dominio Regis:nec alias exceptiones ad-

nes admittant, vt litis pendentes cæterarúmque & cætera, quæ continentur in edicto lato anno domini, M.d.xx. decima die Martii.

Caput trigeſimum primum.

QVia de cognitione alterius iudicis dictum eſt in peremptoria, dicamus laicum actione hipothecaria, ratione obligationis extra ſuũ territorium haud poſſe conueniri: Et ratio eſt quia deus cõparauit omnia hominis cauſſa, vt not. Geneſ. 1. & omnia ſubiecit ſub pedibus eius. Pſal. 8. Tum demum abſurdum ſit perſonas à rebus trahi, vtpote his digniores. l. iuſtiſſimè. ff. de ædil. edict. Tamen tenet Auffr. actoris eſſe electione conuenire reum vel coram iudice domicilii, vel coram iudice, vbi res eſt ſita, in ſtilo curiæ Parlamen. in tit. de cauſ. proprieta. §. fallit in declina. & doc. in. l. fi. C. vbi in rem act. & in. c. ſanè. de foro compet. tum quia perſonæ accedunt, eam quoque ſequi debent hipothecam, quod curia pronunciauit per arreſtum, quãuis iudices pedanei ſecus iudicare ſoleant: quos ſubalternos alio modo appellamus, id eſt, inferiores & primi iudices, quia cenſentur eſſe ſub pede maioris iudicis: ideóque pedanei dicũtur, vt not. glo. in. l. i. C. de ped. iud.

Actoris electio ĩ hipotheca conuenĩedi reũ

Pedanei iudices.

Caput trigeſimumſecundum.

ITem notandum eſt in omnibus actionibus tam perſonalibus, quàm realibus obtineri poſſe ſententiam per contumaciam, ſeu virtute duorum defectuũ ante litis conteſtationẽ. Et cõceditur dicta contumacia per iudicẽ ex cõmiſſa inobediẽtia, vt quãdo reus non venit, quãdo nõ reſpondet, quãdo latitat, quãdo abſens eſt, quãdo ꝓcurat ne ad citatũ veniat citatio. Guil. ĩ Spe. ti. de contu. § .i. verſic. & not. vbi diſtinguit duplicem contumaciam, veram & præſumptam. Secundò triplicem, ſcilicet veram, euidentem, & præſumptam: & dicit Boherius quòd licèt ex ex forma ſtatuti vel conſuetudinis contumax habeatur pro confeſſo, vt eſt de ſtilo & conſuetudine curiarum ſecularium regni Franciæ, in eo qui eſt bis contumax, ſeu duos fecit defectus. Tamen quando iudici liquet talem contumacem culpabilem non eſſe, iudex non poteſt, nec debet eum condemnare, vt not. Bald. in rubrica. ff. de manumiſſ. vindict. & Bartol. in conſil. centeſimo coll. iii. verſic. contra. videtur & Hippoly. de Marſil. in ſuó ſingula. lxxii. vbi dicit talia ſtatuta vigere per totam Italiam. Item qui habuit iuſtam cauſſam non comparendi, non dicitur contumax, quia per caſum fortuitum, vt detentionem perſonæ, vel neceſſitatem, aut infirmitatem corporalem: quia tunc debet exoniari, vt. l. ii. §. ſi quis municipalis, qui eſt notabilis ſuper hac materia exoniatiõis. § .ſed & ſi. & .§. quod

Cõtumacia quo pacto abſoluitur.

Cõtumacia duplex.

Contumax nõ culpabilis.

Iuſtè cõtumax.

quod dicimus. &.§. ſimili modo. & ibi Bartol. Baldus, Paulus, Alexander, Caſſ.ff. ſi quis caut. Et non ſolùm exoniatur, id eſt, excuſatur propter infirmitatem propriam, vt ibi. &.l. quæſitũ. & ibi tract.ff. de re iud. ſed etiam propter infirmitatem ſuorum, vt eſt tex. cum glo. & Cardinalis Alexander in. c. communis filius viceſimatertia diſt. & Fely. in cap. tenor. extra. de re iud. Item propter peſtem excuſatur, vt tenet gloſ. in dict.c. communis filius. Item propter guerras excuſatur, niſi aliunde poſſet deuiare, vel ſi potuiſſet ſaluum conductum obtinere petendo, vt tenet Felyn. in. c. meminimus. colla. iii. de accuſat. His tamẽ nõ obſtantibus maximè in cauſſa criminali, procurator regius ſumit defectũ contra nõ comparentem, qui dicitur, ſauf l'exoine. In ciuili autem ſumitur dilatio ſtatus, vt dicitur practicè, appoinctement d'eſtat, ſeu cõtinuatio cauſſæ ad tempus aliud, quod fit ſaluo ſemper iure partiũ.

Exonii materia.

Excuſatio à non comparitione.

Caput. xxxiij.

SIquidem per primum defectũ excluditur reus ab omnib[9] fori declinatoriis exceptionib[9], nec poteſt vltrà petere reus remiſſionem coram alio iudice, licentiáve, & vt dicunt cõgediũ, neque litis pendentiam allegare: quanuis vidi

Primus defectus quid operatur.

per árreſtū curiæ Parlamenti deciſum, quòd debent præcedere duo edicta, antequam quis excludatur à fori declinatoriis.

Caput trigeſimumquartum.

Defectus ſecundi uirtus.

VIs autem ſecundi defectus eſt, quòd deficiens excluditur ab exceptionibus dilatoriis: nec poteſt petere deinde appunctamenta veutæ, garendi, nempe ad reſpōdendum: at neceſſum eſt in principali cauſſa promptè reſpondere. Reſtat quoque duntaxat reo petitionem poſſe actori negare, tametſi non poteſt proponere ſolutionem quæſiti, nec alia poſſunt facta deduci. Tenore verò nouiſſimarum conſtitutionum Franciſc. edictum eſt, vt in omnibus actionibus ciuilibus ac criminalibus (vbi quatuor edictis vti ſolitum erat) nunc duobus defectibus quæcunque ciuiles actiones conſummarentur, debitè ac iuridicè obtentis, ſcilicet per citationē factam domi, aut perſonæ citatæ: iudices tamen ex officio tertium cōſtituere poſſunt defectum, vbi adiournamenta non erunt facta perſonæ, ac ſecundum actionum diſpoſitionem. artic. xxiiii. In omnibus itaque ciuilibus actionibus duobus defectibus conſummandis, virtute ſecundi defectis erit reus excluſus à defenſionibus ac exceptionibus: igitur actori permittetur petitionis verificatio,

Quæcunque actiones duobus defectibus cōſumūtur

verificatio, inquæſtáque illius perfecta citabitur pars ad videdum productionem literarum, ac titulorum: quibus (ſi libet) contradicta dare poterit, & diem ius audiendi ſumere: nec erit neceſſum deficientem citari ad dandum ſuum ny. vt not. dict. conſtitu. arti. xxvi. Eodem quoque medio conſtitutum eſt, vt antequàm ſententiæ concedantur aduerſus deficientes, contumaces, ac non comparentes, actor de contentis in petitione faciat apparere. articu. xxvii. veri præſertim contumaces nullo deinceps pacto ad appellationis beneficium admittuntur, artic. xxviii, quòd ſi dubium ſit in cauſſa appellationis contumaciæ: aut appareat ex æquo, vix remedium in dict. conſtit. Franc. articu. xxix. Sententiæ enim contumaciæ latæ poſt verificationem petitionis executioni demandabuntur nonobſtante appellatione, iis in caſibus, in quibus (ex tenore antiq. conſtitu.) executoriæ ſunt, vtpote cùm dantur partibus auditis, not. conſtitu. Franciſ. arti. xxx. Sententiæ verò ex forcluſione latæ (eo enim vtuntur practici termino) non ad nihilum reducentur: at verò earum appellationes diiudicabuntur, an bene vel malè, appellatione videlicet verbali, aut proceſſus ſcripti, pro diſpoſitione materię, not. art. xxxi. Iudex tamen ex ſuo officio poteſt, aut aliquando ex natura litis condemnare in non petitas expenſas. l. ædiles. §. item ſciendũ. ff. de æd. ed. l. nõ ignoret. de fruct. & tit. expenſ. C.

Cõtra cõtumacẽ actor debet probare petitionem.

Sentẽtiæ forcluſionum.

de quibus appellationibus infrà dicemus, quæ ſemper ſecum important damna, intereſſe, & expenſas, ſi petantur. l. iiii. §. hoc iudicium. ff. de damn. infect.

Cap. xxxv.

Expenſæ duplices.

INſuper duæ ſunt expenſarum ſpecies, præiudiciales ſcilicet, vtpote quando congedium datur, vt ſuprà dixi: item ferè pro omni contumacia debentur expenſæ præiudiciales ex parte rei, qui non compellitur procedere in cauſa: niſi priùs refuſa contumacia. l. ſancimus. C. de iudic. & c. fi. de dol. & contuma. Bar. in. l. contumacia. §. i. ff. de re iudic. Et hæ expenſæ, quæ debentur ratione victoriæ litis, quod vulgariter dicunt, victum victori in expenſis debere condemnari: & hæ taxantur in fine litis cauſæque principalis, vt nota. in. l. properandum. §. ſinautem alterutra. C. de iudic. Aliquæ verò ratione retardati proceſſus. vt. C. de fru&ib. dilat. expenſ. l. non ignoret. Expenſæ quoque per reum obtentæ in deductione proceſſus dicuntur eſſe præiudiciales, quia non tenetur procedere niſi refuſet expenſas: veruntamen ſi ipſe reus proceſſerit in cauſa, etiam ad vnum actum, & cum proteſtatione de expenſis: tamen expenſæ deſinunt eſſe præiudiciales, & dicunt quidam quòd die aſsignata ad diffiniendum, ampliùs expenſæ non ſunt præiudiciales,

Expēſæ ratione victoriæ

Expēſæ ratione retardati proceſſus.

diciales, quia iudicare reſpicit ſolùm officium iudicis,& quia ſunt. Adeò conſenſu tacito aut obmiſsione velata,quod dicunt practi, par appoinctement couuert:ideóque videntur tranſiſſe in rem iudicatam,vt trad. Maſuer.in tit.de expenſ.§.item expenſæ. Actor quoque ſemper admittitur ad petendum expenſas,damna,& intereſſe,iux.not.in dict.l.ſancimus.C.de iud.in viii.q.ſecus in reo niſi in caſu nouitatis, vel vbi agitur de poſſeſsione rei contentioſæ, & hoc propter ſequeſtrationem: quia in materia nouitatis quilibet tenet vicem actoris,quãuis ille,qui prouocauit ad iudicium, habeatur loco actoris. l. ii. §.i.ff.commu.diuid.& .l. in tribus.ff.de iud.Siquidem coram executore literarum querimoniæ & nouitatis ille qui fuit adiournatus fecerit defectum:ipſe qui conqueritur, in ſua poſſeſsione manutenebitur,ſine expenſis ſalua ſibi actione pro intereſſe & damnis. Licèt econuerſo ille qui fuit adiornatus manutenebitur cum expenſis,quæ taxabũtur per iudicem: ſi verò ille qui ſe oppoſuit coram commiſſario, fuerit contumax coram iudice,condemnabitur in expenſis,damnis,& intereſſe:& fit quotidie quòd iudex reſeruat ſibi taxationẽ expenſarum,& ſuper hoc vide Barto.in.l.ab executione. ff.de appella. & ſemper reus victus debet condemnari in expẽſis. Dicit vltrà Maſuer. in damnis etiam & intereſſe ipſius actoris, vt clemen.i.de reſcript.vt not.c.ſi.

Iudicare reſpicit officium iudicis.

Prouocans ad iudiciũ habetur loco actoris.

Contumax corã iudice cõdẽnatur in expẽſis.

nem litibus.de dolo & contu.in antiq. & præal-
leg.l.ſancimus.C.de iud.& hoc ſi petantur,aliàs
non, argum.illorum quæ habentur in.c. noſtra.
extra.de iureiur.quod moderatum eſt ex conſti.
Regiis,quæ dicunt quòd in omnibus incidenti-
bus cauſarũ condemnandus venit victus victori
in expenſis, maximè vbi reſeruãtur expenſæ in
diffinitiua,vt not.cõſtit.Carol.octaui.arti.l. Se-
cus antem econtrà,quia non debet reus conclu-
dere ad damna & intereſſe,niſi in cauſſa poſſeſ-
ſiua,& in cauſſa impedimenti. Barto.in princip.
l.i.ff.ad Turpilia.Interdum tamen releuatur re⁹
ab expenſis,ſi habeat iuſtam ignorantiam cauſſę,
vt ſuper hoc not.Bart.in.l.qui alteri⁹.ff.de re iu-
di.& Cy.in.l.properandum.§.ſinautẽ alterutra.
C.de iud.Et notandũ eſt quòd expenſæ & dam
na data per dolum aut per violentiam probãtur
per teſtes: violentia probatur per iuramentum.
nota.in.c.dilecti.in glo.fin.extra.de for.compe.
de expẽſis verò,damnis,& intereſſe vid.pleniùs
Maſuer.in tit.de expenſis.

Iuſta ignorãtia releuat reum ab expenſis.

Damna probãtur per teſtes uiolẽtia per iuramẽtum.

Caput trigeſimumſextum.

VBi autem prædictum eſt quòd ex nouiſsimis conſtitutionibus ſufficit duos obtinere defectus:at opus eſt teſtibus in actis, expletis, ſeu citationibus, alioquin danda eſſet licentia à curia vnà cum expẽſis.Imò etiam dicit Auffrer.quòd ſemel deficiẽs amittit cauſsã

in caſu

in caſu nouitatis,alleg.arreſt. clv. ex die Noueb. mil.cccxciiii. Dicendum etiam quòd ſola expectatio in dicta actione nouitatis reportat manutenutam:& eſt dominium plenúmque poſſeſſorum rei litigioſæ vnà cum expẽſis,damnis, & intereſſe:nempe edictum eſt quòd pars indifferenter,quæ ſuccumberet in materia nouitatis, condãnaretur in expenſis,damnis,& intereſſe.conſt. Carol.viii.art.xlix. Maxima quõdam orta eſt altercatio in ſupremo Senatu,qualis debeat eſſe ad iudicatio defect⁹ in caſu nouitatis:dictum eſt interim quòd pars deficiens ab oppoſitione expellitur,& quũ ſaiſinæ impedimentum ſemotum eſſet,pars quoque comparãs mitti debet in ſaiſina rei litigioſæ abſq; altera euocatione. not.conſuetud. generalis Galliæ in tit. de executione literarum. Identidem ſi pars,aduerſus quam querimonia facta eſt,reſpondeat duntaxat : Ie me garderay de m'eſprendre:verba illa non ſunt ſufficientia ad oppoſitionem. Sed neceſſe eſt,vt ſe opponat verbis,eſto quòd facto non ſe oppoſuerit: & ſic fuit iudicatũ pro domino archiepiſ. Remenſi.

Expectatio in caſu nouitatis reportat manutenutam.

Caput trigeſimumoctauum.

A Ddenda eſt inter actiones has pignoratitia actio, quæ competit aduerſus creditorem, vt ſoluto debito pignus reſtituat,vt.l.ſolutam.ff.de pig.act. Idem in appellationib⁹. Idẽ quoq; in hipothecaria actione,

Pignoratitia actio.

aduerſus hipothecæ poſſeſſorem,in qua petitur vt res pronuncietur affecta & hipothecata erga dominum,quòd ſi nolit reus ſoluere,earum dominium poſſeſſori domino adiudicetur: aut idē reus patiatur ſubhaſtari fundū,vid.ple.in.§.continuo.infrà eodem. Itemque ſæpius eadem hipothecaria aduerſus hipothecæ poſſeſſorem rentæ, arreragia proſequendo,quæ tripliciter fit: aut enim contra debitorem,aut contra eius heredem, qui habet poſſeſsionem rerū illi hipothecæ iunctarum:aut contra poſſeſſorem rerum,quæ affectæ ſunt & obligatæ.

Arreragiorū proſecutio.

Caput trigeſimumnonum.

Poſſeſſoria actio.

QVo autem pacto in materiis realibus vtamur explicandum eſt. Prima igitur poſſeſſoria actio in materia ſaiſinæ & nouitatis dicitur in iure, interdictum vti poſsidetis, vt.l.i.ff.uti poſsi.quod practicè fundatum eſt ſuper theoricam. l.is qui deſtinauit rem petere. ff. de rei vēd.vt tenet Maſuer.Datur ſiquidem hoc interdictum potiſsimùm pro omni poſſeſſorio, à iudicibus ſecularibus etiam beneficiorū,quod confirmauit Marti.papa.ii. vt recit. deciſ. parla. Delphi.q.i.vbi inſerit bullā confirmationis prædictæ,& ſcrib.in.§.retinendæ.inſtitu.de act.die præſertim citationis contra turbantē à ſeruiente præfixa reo,virtute cōmiſsionis à præſide prouinciæ obtentæ,expediens eſt vt citatio libellū actionis

Poſſeſſorium beneficiorū

actionis contineat:nam ſtatim reus tenetur reſpondere.Innocen.in.c.prærereà.extra.de dilat. hodie tamen indifferenter apud iudicem deponitur.In hoc quoque nouitatis caſu citatio dicitur bona ſupra locum, vt arreſto pailamen . fuit dictum pro epiſcopo Lingonen. cōtra dominū Ioā . de Breſis do. Deſpagy. ratione impedimēti in dicto loco p gētes dicti domini,vt no.Gal. in arreſt.vigil.Penthec.mil.ccclxc..incipiē.quādo adiornamentum:verum eſt quo͛d frequenter impetratur reſcriptum à principe, continens citationem,maximè quando ſuccurritur minoribus,aliíſque iure ſuo lapſis: olim tamen præſides & iudices habebant hanc poteſtatem: ſed ſublata eſt illis, & attributa ſoli principi, vt patet ex ord.Reg.Ludouici.xii.articul.xl.

Libellatæ citatio ni ſtatim reus tenetur reſpō dere.

Caput quadrageſimum.

IN his quoq; materiæ ſaiſinæ & nouitatis,adde etiam cauſas applegamēti gallicè appleigemēt, & contre appleigemēt:necnon cauſas appellationis vnde ducūtur omnes fines,omniáque merita cauſæ promptæ:nemóque recipitur ad patrocinandum par retenue:mais plaideront les parties à vne fois, & à toutes fins.ord.Carol.vii.arti.lxxiii. Et fuit primus introductor caſus nouitatis dominus Symeon de Buchi in m teria practicabili.

In materia nouitatis patrociatur ad omnes fines.

caput XLI.

POrrò actionem ædendo allegatur titulus duntaxat in materia prophana, ſic vtuntur practici, Quo titulo prętenditur, ius in re per ſuccesſionem videlicet, ſeu per acquiſitionem indifferenter. Differunt autẽ ius ad rem, & ius in re. Ius ad rẽ enim eſt vſumfructum cuiuſdem proprietatis habere, vadimonium, ſeu alia ſumma pecuniæ commodatæ, vnde procedit vſusfructus. Ius autem in re eſt (vt diximus) habere ius ĩ proprietate in cauſſa reali, aut in re propria mobili. De quo caſu reali oritur actio poſſeſſoria. Et ſatis eſt, ſi titulus allegatur dũtaxat in materia prophana, neç ad eius exhibitionem obſtringuntur actores, vt not. Ioan, Gallus arreſto. ccvii.

Caput quadrageſimumſecundum.

SEcus verò in materiis beneficialibus, aut ſpiritualibus, quibus eſt opus titulorum exhibitione. Et ſatis eſt ad finem poſſeſsionis obtinendum, per anni diei que præcedentis lapſum poſſediſſe pacificè, non vi, non clam, non precario, vt ſcrib. in .l.i. ff. vti posſid. Et ratio quare ſuper titulis pronũcietur in beneficialibus: quia titulus ſine poſſeſsiõe trãſiet ius, nisi beneficio per papam collato, non confectis literis

Super titulis pro

literis Papæ.ita not.Cardina.in clemen.ii.§.viii. de ætat.& qualita. & Ioan.Gal.arreſto.ccvii.lato annó mil.ccccxl. Et ſic dicitur ſuprà de anni & diei lapſu, & vtetur illa problematica quæſtione an dies termini computetur in termino: quam ſol.Guid.Pap.quęſtio.cclxx.Interdicta autem annua ſunt.l.ex quibus. ff. de interdict. In iis enim actionibus poſſeſſoriis beneficiorum, litigantes ſuos inuicem communicabunt titulos in initio actionis:quorum gratia ſolam dilationem iudex conſtituet competentem, ſecundum locorum diſtantiam :ex mora autem exhibendi titulos,idem fiduciariam ad plenum adiudicabit poſſeſſoriũ ſuper titulis ac capacitatibus eoſdem producentis,cuius ſententia excutioni demandabitur, nonobſtante appellatione,modo à iudice ſupremo procedat.not.conſtituit.Franciſ.articulo.xlvi.Conteſtatione igitur facta,ſumptóq; iuris die,infra vnicam dilationem partes deſcribere cogentur.articu.quadrageſimo ſeptimo. Suas deinde in triduo communicabũt productiones. Et ab octaua in octauam cõtradicta ac ſaluationes producere poterunt,nequaquam alioqui cõtradicendas ac ſaluandas.not.conſtitut.Franciſ. art.xlviii.Sed ſi alteruter litigantium nolit litem concludere,iudex cõſtituet ei diem: quód ſi moretur,iudex ad audiendam ſententiam pręfiniet diem,vt trad.Guido Pap.quæſtio.v.xxxviii. Poſſeſſorio identidem intentato, actione bene-

nũciatur in beneficiali-bus.

Dies termini an cõputetur ĩ termino remiſsiuè.

Cõmunicatio titulorũ.

Cõmunicandæ productiones in triduo.

ficiali nullus petitorii fiet proceſſus coram iudice eccleſiaſtico, niſi abſoluto poſſeſſorii iudicio, tam principalis cauſæ, quàm fructuum, damnorum, ac intereſſe. not. ibid. arti. xlix. Et quia nonnunquam in poſſeſſoriis beneficialibus orta eſt iuriũ ambiguitas ac obſcuritas ſuper titulos partium, vt nullus locus certæ eſſet adiudicationi pleni poſſeſſorii: ideóque conſtitutum eſt, vt beneficia remanerent ſequeſtrata, nullo abſolutorio, aut condemnatorio lato iudicio ſuper inſtantia poſſeſſorij. Imò remittantur litigantes ſuper petitorio ante iudicẽ eccleſiaſticum in arti. lvii. Quo caſu adiudicabitur reo poſsidenti beneficium contentioſum, neque in ſequeſtro dimittendum, neque ante iudicem eccleſiaſticum remittendum eſt negotium. not. articu. lviii. Adeò quòd fiduciaria adiudicabitur poſſeſsio vnà cũ plena poſſeſsione ſimul & ſemel duntaxat. artic. lix. Vnde reſultat inhibitio prætendentibus in dictis beneficiis, ne de cætero vim publicam cõmittant, ſub pœna priuationis ac perditionis iuris poſſeſſorii. ar. lx. nec quiſpiã deinceps ad formandã ſaiſinæ querimoniã poſt annũ, tam in actionibus prophanis, quã beneficialibus: niſi apparere t in dictis beneficialibus reum titulum patentem ad poſſeſsionis iuſtificationem nõ habere. artic. lxi. Tandem omnes ſententiæ fiduciariæ poſſeſsionis, ac re integrãdæ in quibuſcũq; actionibus executioni demãdabuntur, nonobſtãte vlla

Litigantes beneficiũ ante iudicem eccleſiaſticum, remittantur.

Poſt annũ non fit querimonia.

vlla appellatione.no.arti.lxii. Quæcunq; præterea poſſeſſoriæ inſtãtiæ ſummariè diiudicabũtur, earúmq; probationes ſola dilatione conſummabuntur.not.conſtitu.ead art.lxiii. Ac notandum eſt quòd ſi alter litigãtium ius ſuum actionis beneficialis reſignet, eundem cui reſignatum erit coactus comparere faciet, aliàs aduerſus eundem reſignantem perinde procedetur, ac ſi nullo pacto reſignaſſet, iudicia quoq; lata cõtra reſignantes, executoria erũt aduerſus reſignatarios.no.d. conſtit. Franciſ. articu.lxiiii. ita enim practicatur hodie hoc vti poſsidetis interdicto. In prophanis autẽ impetratur diploma à præſide prouinciæ, cõtinens poſſeſsionẽ ac ius illius partis, quantóve tempore anteà poſſederit agẽs, poſteà ſeruiens vi huiuſce reſcripti adit hæreditatem, ſeu fundũ contentioſum, ibiq; præſentibus teſtibus manutenet actorẽ in dictis iuribus ſuis, ac vetat reo turbãti, vim illi actori in dicto fundo fieri, quod ſi opponat reus ſe dictis expletis, tunc aſsignatur illi dies, vt veniat dicturus cauſſas ſuæ oppoſitionis: qui nonnunquã mercennarius turbantis erat turbantem accerſit in garendum, alioqui declarat ſe non eo animo turbare, nec ſubſtinere velle: quòd ſi garendus conteſtetur, tunc ſic proceditur.

In poſſeſſoriis unica dilatio.

Reſignãte faciãt cõparere reſignatarios.

Poſſeſſorii tuitio.

Mercennarius turbantis.

Cap. xliiii.

fructus deponant:quos antè in anno præcedenti perceperant:& ſi in prædictis deficiant,iudex requiſitus à parte fructuũ imperabit reſtitutionem.iuxt.l.æquiſsimum.ff.de vſufruct. & doct. in titu.de ſequeſt.poſſeſ.

Cap. xlv.

Nam ſequeſtratio his interdictis eſt adeò peculiaris,vt ſi reus etiã ex inſtrumentis apparere faceret de proprietatis dominio,nihil officeret quominus res litigioſa ſequeſtraretur,vt probat.apud Auffre.pluri.arreſt. in titu.de caſu nouit. *Sequeſtratio peculiaris.*

Cap. xlvi.

Experiens quoq; hoc interdicto, primò debet petere ſequeſtrum fieri,de quo ſuprà:& in caſu dilationis fiduciariam petat poſſeſſionem(quam vocant practici recredentiam)poſtremò verò litis expenſas, Pleríque tamen putauerunt ſequeſtrum minimè debere peti,niſi quando dubitatur partes venire ad arma.Inde eſt quòd in materiis omnibus regaliarum non petitur ſequeſtrum: ratio eſt, quia *Regaliarum caſibus non opus eſt ſequeſtro.*

tam effici. Sed & ſi non fuerit facta veuta ſuper loco, vel quòd non moueatur quæſtio de ſucceſſione vniuerſali, tunc veuta opus eſt: nam veuta non eſt danda quando petitur ſucceſsio vniuerſalis, imò etiam media vel tertia pars communitatis aut hæreditatis, tenet Ioan. Gall. arreſt. cxxiiii. & arreſt. lix. Hanc prædeclaratã formulam vulgò dicimus reducere querelam ſuper locum contentioſum, practicè autem dicitur (ramener la complaincte) & vbi lis incipit ab ea, nõ debet fieri veuta, quum res, de qua agitur, ſatis patefacta ſit, vt tenet Auffrer. in ſtilo Parla. c. formulæ. in tit. de caſt. nouit.

Reducere querelam.

Cap. XLVIII.

Poteſt ſiccine peti garendus formalis, quando affirmatur ius acquiſitum eſſe ab anno, infrà, & die ſuperioribus: & ſaltem præcedentibus querimoniam formatam aut proceſſum intentatum: Alioqui non valeret author laudari, id eſt, non poſſent petere garẽdum. Poſt dilationes verò veutę ſeu garendi (quæ datur hodie vnica duntaxat ad ſummandũ garendũ: iuxta ord. Philip. Valeſ. mil. cccxliiii.) ſi ſit neceſſum, vt prædictũ eſt. Si autẽ nõ oporteat, dies petitur ad reſpõdẽdũ, ſeu in rẽ præſentẽ iri, id eſt, ꝙ vulgò dicimus, mõſtrationẽ & veutam fieri: vnde tra-

Formalis garendus.

Vnica dilatio ſum mãdi garẽdum.

&at plenè Maſuer.in titu.de dilatio.& Auffrer. in comment. ſtil.parlamen.eo.ti.Feli.in.c.ſigni ficantibus,extra.de libel.oblat. & Ioan .Fab. in

Veuta quare fit §. curare.inſtitu.de act.& fit dicta veuta,vt reus certus de re litigioſa fiat: quidam autem autumant,vt iudex certā de re ferat ſententiā.l.properandum.§.ſinautem. verſicul.huiuſmodi autem ſententiæ.C.de iudic.

Cap. xlix.

Petens ueutam conſentit in iudicem. DE dilatione autem authoris laudandi, dic quòd nec ad deliberationem, nec ad iudicii præparationem pertineat, per eum videtur quis in iudicem conſentire.argumẽ.eòrum quæ ſcribit Paulus de Caſt.in.l. fideicommiſſum. §. quotiens.iuncta.l.quanuis.ff.de iudic.vt noſcatur ſi res ſita ſit in aliena iuriſdictione. Tunc nō dubito laudatam partem poſſe declinare forum, nonobſtante veuta petita.argumẽ.l.ſi per erronorem. ff.de iuriſ.omni.iudi.

Cap. l.

POrrò is author non poteſt iudicis ſui priuilegium allegare,ſed debet ibi iudicium accipere, vbi ille qui eum cœperit in garendum erat acceſſitus: & eſt ratio, quia ibi iamdu

dum

dum erat cæptum iudicium.l.vbi cæptum. &.l. venditor.ff.de iudi.Paul. tamen de Caſtr.&.re-cent.dicunt illud ad clericum non extendi. Tamen de ſtilo generali Galliæ ad clericum etiam extenditur,quum actione in rem agitur,dicit Io. Fab.ſummus Galliæ conſuetudinarius in. §. fi. inſtit.de ſatiſd. Hodie verò ſentẽtiæ ſeu iudicia lata contra garẽdos executoria ſunt aduerſus laudentes(ſeu mauis)contra eos, qui accerſerunt, ſaluis expẽſis,damnis,& intereſſe, quorum liquidatio executióque fiet aduerſus garendũ formalem duntaxat.in conſtit.Franciſ.articulo vigeſimo. Virtute quoque duorum defectuum debitè obtentorum contra garendum fereturſententia, ſeu arreſtum,verificatione priùs debitè facta per actorem in materia euictionis ſeu recurſus garendiæ ſuper contentis in petitione. nota. conſtit.Franciſ.articulo.xxi.

Vbi incipit iudicium,l. ibi debet finire.

Duo defectus cõtra garẽdum.

Caput li.

D Ilatio verò cõſilii aſſumendi cauſa magis liberandi animum ſignificat,quàm rei notitiam controuerſæ,quod tamen contrarium aſſerit Maſuer. in titu.de dilat. & ex ſtilo hæc dilatio abſentiæ ſumitur in cauſa ſemel duntaxat:bene verum eſt optionem eſſe ſumendi in quauis litis parte. Sunt qui autumant hanc

gubernetur ſub manu Regia,fiduciariæ quoque poſſeſsionis, quam vocant recredentiã, necnon plenæ poſſeſsionis,quam manutenutam,ſeu gardiam rei litigioſæ, vnà cum expenſ. damnis, & intereſſe.

Cap. liiii.

ET debet reus promptè defendere ſuper ſequeſtro,alioqui reſcõtentioſa ſequeſtrabitur, erítque recta,& gubernata ſub manu regia, aut domini iuſtitiari,in cuius iuriſdictione rei pendebit proceſſus, per commiſſarios deſtinatos qui ad regimen huius electi erunt per partes, reſtitutione eorum, quæ mancipata fuerunt anteà,ab anno & die primitus inter manus dictorũ delegatorum facta,vt ſuprà. Et ad hoc condemnatus tenebitur referre ſuo iuramento quantitatem fructuum anteà perceptorum, ac promptè reſtituere ſub pœna amiſsionis cauſæ.nota. conſtitu.nouiſs.Franciſ.xvi. poterúntque partes informare ſuper maiori quantitate,periculo emendæ.art.cvii. *ſequeſtri forma.*

Cap. lv.

ET aduertandum eſt hanc ſequeſtrationem poſt litem conteſtatam poſtulari non poſſe: not.Aff.in ſtil.parla.tit.de caſ.nouit. §.formulæ.

Cap. lvi.

EXcepta tametſi triennalis poſſeſsionis propoſitione, id eſt, ꝙ reus poſſederit per ſpatium trium annorum ſuperiorum ante querimoniam

illatam. Tũc ſi reus talia proponat, recipietur ad informandum ſuper his, quòd ſi ſic allegat. duntaxat reus poſſeſsionis rationes: poſsideo, vtpote quia poſsideo, & iſto caſu nullas tenetur alias allegare rationes, quia pacificus videtur eſſe poſſeſſor, vt nota. per tot. titu. de pacifi. poſſeſ. in pragmat. ſanctione. Et dicũtur tres annuatæ poſtremò elapſæ. iux. clement. vnic. de ſequeſt. aliàs reo etiam nihil probanti eſſet adiudicanda poſſeſsio l. ſi duo in princip. & ibi. Bart. ff. vti poſſ. l. fin. C. de rei vend. in. c. licet. in verb. vti poſsidetis extra. de probat.

Annuatæ tres quæ ſint.

Caput lvii.

ETiam, vt prædictum eſt, ſumat dũtaxat negatiuas poſſeſsiones, tunc locus non eſt ſequeſtro, vt dictum eſt ſuprà.

Caput lviii.

PRætereà ſic experiendum eſt, ſcilicet actor rem cõtrouerſam ſe poſsidere dicat titulo ſuccesſionis, aut acquiſitionis donati, vel legati, quantóve tempore hac vſus ſit, à nemine anteà interpellatus, ſed pacificè poſſedit, omnibus videntibus, non vi, non clam, non precariò ab aduerſario. vt not. in. l. i. ff. vti poſsidet.

Titulus allegãd⁹ ĩ prophanis.

Caput lix.

POſteà adiiciat poſſeſsiones affirmatiuas, quæ tales ſunt, ſcilicet quòd actor ex titul. ſucceſſionis, aut acquiſitionis, in materia prophana rei, hæreditatis, fundi, aut iuris realis eſt, in poſſeſſione & ſaiſina.

Affirmatiuæ poſſeſsiones

Caput

Caput lx.

IN poſſeſsione (inquam) & ſaiſina (ſi phas vti ſit terminis practicorum) dicendi ſe proprietarium, verum dominum, & poſſeſſorem. *Domini propoſitio.*

Caput lxi.

IN poſſeſsione & ſaiſina percipiēdi fructus, cōmoda, & emolumēta rei, hęreditatis, aut fūdi, & poſſe facere & diſponere vt de re propria. *Perceptionis propoſitio.*

Caput lxii.

POſſeſsiones verò negatiuæ ſunt hæ in poſſeſsione & ſaiſina, quòd non licet reo turbare neq; impedire actorē in dictis iuribus ſuis. *Negatiuæ poſſeſſiones.*

Caput lxiii.

IN poſſeſsione denuo & ſaiſina, quòd ſi dictus reus eſſet niſus facere contrariū, officiendo impediendóque eundem reparationibus cogendū, reumque refici, & poni in primo & debito ſtatu patrocinetur.

Caput lxiiii.

EX quibus præfatis poſſeſsionibus idem actor gauiſus eſt pacificè & placabiliter per temp⁹ immemoriale, vt praxis vtitur terminis iſtis, ſcilicet per. x. xx. xxx. xl. annos pręcedent. & ſuperiores, maximè nouiſsimos annū, & diem, vltimáſque ſaiſinas, & poſſeſsiones, non vi, non clam, nō precario: ſed planè & pacificè, ſine vlla contradictione per vltimas annuatas, & vltimos expletus. l. i. §. hoc interdictū. ff. vti poſsid. l. i. C. eo. ti. vbi requiritur primò ꝙ actor dicat ſe poſſeſsorē. *Tempus poſſeſsionis.*

teà explicauit:alioqui recipiendus non veniret: excluderetúrque deinceps ab his proponēdis per fines non recipiendi.

Cap. lxix.

LIte tum demum conteſtata, à iudice conſtituitur ad accordandum aut diſcordandum ſcripturas inuicem. Pendente qua conſtitutione dantur reſponſa additioni ſuæ hinc inde, reſpondendo ſcripturis inuicem. *Inducia ſaiſinæ.*

Cap. lxx.

ENimuerò diſcordiæ ſtatus eſſe poteſt,quando hallucinatur circa nomina, ſeu qualitates contentas in conſtitutionibus,& vulgò appunctamentis, & quanuis dicatur in.l. ſi quis in fundi vocabul. ff. de leg.i. & in.l.ſi in nomine, vel prænomine, cognomine, ſeu agnomine teſtator errauerit: nec tamen de quo ſenſerit incertū eſt: error huiuſmodi nihil officit veritati.text.in l.ſi in nomine.C.de teſta.& ſic de nomine proprio non eſt cura,vel de cognomine, dummodo in ſubſtantia non erretur,& conſtet de perſonis, & ratio.Nam vnius ſillabæ error non nocet. l. qui habeat.ff.de manumiſſ. teſt.& arg.c. retulerunt. de conſecra.diſt.iiii. Tametſi ſtilus recipit hos inter fines diſcordiæ in iſta actione. Idē de qualitate,vtpote ſi aliquis vocatus ſit hoc interdicto, & petatur in qualitate tutoris,aut alia non conuenienti qualitate vitiatur actus. Et hanc puto *Diſcordia partium.*

Diſcordiæ ratio

eſſe rationem quia in iudicio reddẽdo iudex plerunque hallucinaretur alludendo ad fabulam paſtoris, & inſtitoris: qui in petitione formanda ſtatim iudicii releuamẽta pecoribus commiſcebat, quod eſt inſolens & incongruum. Nempe certa debet declarari qualitas, certum nomen, certum rei eſſe, vt certæ & claræ à iudicibus ferantur ſententiæ, vt not. conſtit. Carol. vii. arti. cxxiii. quæ ſententia debet eſſe cõformis libello ſeu petitioni. in cl. ſæpe. de verb. ſigni. & c. qualiter & quando. l. ii. in fi. de accuſa. c. i. licet Hely. de ſimo. extra. & l. fundus. ff. commu. diuid.

Certæ debent eſſe ſentẽtiæ.

Caput lxxi.

Pro qualitatibus iudicatur in iniuriis.

DIc etiam de qualitatibꝰ, maximè eas intelligi in cauſſis iniuriarũ, vtpote ſi quiſpiam nebulo iniuriam intulerit præſidenti, tunc incipiũtur vtriuſque qualitatess, & ſecundum qualitates iudicari ſolet: & re, perſona, loco, tempore atrociores iniuriæ iudicantur, vt. § re, perſona. in xii. ll. tab. & in. § atrox quoq;. inſtit. de iniur. vbi videt. Fab. ꝙ concluſio debet eſſe ad reſtitutionẽ honoris, & nõnunquam vtilitatis, ſecundum qualitatem iniuriæ, quæ oritur ex odio aut cõtumelia, vt not. l. ſi pro fure. § furti actio. ff. de condit. furt. l. ſed et ſi. § iniuriam. ff. ad. l. Aquil. & debet iniuriatꝰ ſtatim ad animum ſuum

ſuum reuocare, id eſt, teſtes conuocare aut recordare, tametſi debet concludere ad reſtitutionem honoris,& ad reſtitutionẽ vtilitatis.l. ſi profuturæ.§.furti actio.ff.de cond.furt.l.ſed & ſi.§. iniuriam.ff.ad leg.Aquil.ſed non ad duas emendas,aut ad duas vtilitates,cùm ꝓ vno facto quiſpiam duplici pœna mulctari debeat minimè.not. l.libet.§.poſſumus.ff.naut.caup.ſtab.l.qui ſepulchra.C.de ſepul.violat.l.ſenatus.ff.de accuſa.iniuriarum ſiquidem cauſſa nõ publici iudicii, ſed priuati cõtinet querelam.tex.in.l.iniuriarum.C. de iniur.atrocem ſine dubio iniuram eſſe factam manifeſtũ eſt,ſi tibi illata eſt,cùm eſſes in dignitate.l.actorem.Sed ſi non conuitii conſilio te ali quid iniurioſum dixiſſe probare potes, fides veri à calũnia te defendit.Verba enim ſui natura iniu rioſa præſumuntur nõ iniuriãdi aĩo dicta. Si aũt in rixam inconſulto calore prolapſus homicidii conuitium obieciſti,quo borellum vocant Galli. & ex eo die annus exceſſit(cùm iniuriarum actio annuo tempore præſcripta ſit) ob iniurię admiſſum conueniri nõ potes.l.ſi non conuitii.C. eo. Dominum autem pro atroci iniuria, quum ſeruus eius paſſus eſt,edicti perpetui actione propo ſita,qua damni etiam haberi rationẽ verbis euidenter exprimitur, agere poſſe conuenit: verba ſunt text. in.l.domini.i. ciuiliter & criminaliter poteſt agi,vtpote ſi quis famoſum libellum inuenerit: illum non corruperit:capitali ſententia ve-

Verba iniurioſa.

da 53 A 64

præmiſit, debet iudex cauſſæ reum condemnare in hoc quod actor probauit: & de non probatis eundem abſoluet reum expenſis hinc inde compenſatis, vt eſt argu. l. cum dotem. §. fina. ff. ſolut. matrimo. l. qui ſolidum. in princip. ff. de leg. iii. l. tutor. §. Lucius. ff. de vſur. Generaliter enim iniuria dicitur omne quod nõ iure fit. Specialiter aliàs contumelia, quæ à contemnendo dicta eſt, quam Græci ybrin appellant: vnde lybrioſi, qui ſunt cæteris contumélioſiores, aliàs iniuria (quam vocant culpam) Græci autem enclema. ſicut in. l. Aquilia damnum iniuria datum accipitur, aliàs iniquitas & iniuſtitia, quam Græci anomia, adicia, de hac ſingulariter tractaui in tractatu quem edidi, qui habet titulum ſic, Babras, id eſt, fuga dæmonum: ſtirps eſt enim herbæ, quæ tandiu refugit excerpere volentem, nec priuſquàm manet donec aſpergatur ſanguine mulieris, vt author eſt Ioſephus lib. Antiquit. vii. iuxta princi. Iniuria autem committitur nõ ſolùm cùm quis pugno pulſatus, aut fuſtibus cæſus, vel etiam verberatus erit: ſed & ſi cui conuitium factum eſt: ſiue cuius bona, quaſi debitoris qui nihil deberet, poſſeſſa ſint ab eo, qui intelligebat ſi nihil eum ſibi debere, vel ſi quis ad infamiã alicuius libellum, aut carmẽ, aut hiſtoriã ſcripſerit, cõpoſuerit, ediderit, dolóve malo fecerit ꝙ quid eorũ fieret: ſiue quis matrẽfamilias, aut prætextatum, prætextatámque aſſectatus fuerit:

Cõtumę lia.

Babras authoris liber.

Iniuriæ ex effectu.

ſiue cuiuspudicitia attẽtata eſt:de híſq; plurimis aliis modis admitti iniuriam manifeſtum eſt.tex. in.§.iniuria.inſtit.de iniur.In ſumma ſciendum eſt de omni iniuria eum qui paſſus eſt poſſe vel criminaliter agere vel ciuiliter:& ſic tollitur vnũ iudicium per aliud, cùm vtrunque ſit proditum ad vindictam.l.prætor.§.i.ff. de iniur. Et ſi quidem ciuiliter agitur æſtimatioue facta, ſecũdum quod dictum eſt pœna reo imponitur. Sinautem criminaliter officio iudicis extraordinaria pœna reo irrogatur, hoc videlicet obſeruãdo, quod Zenoniona cõſtitutio introduxit.not.in.§.in ſumma.inſtit.de iniur.Ideóque ſi de iniuria atroci actum eſt, iniuriarum nihilominus poteſt agi lege Aquilia ad damnum, & econuerſo: nec enim in actione iniuriarum agitur ad damnum, ſed vt ad cõtumeliam, vt.l.item apud Labeonem.§. ſi quis verberato. ff.ad legem Aquil. Et ſic vbi pœna eſt arbitraria, iudici videretur poſſe extẽdi ad mortem:quod intelligendum penſata & attentata facti qualitate.not.in.l.pedius.§.i.ff.de incend.rui. & nauf. Et ſic cùm eſt ad pœnam pecuniariam fiſco applicandam, iudicium dicitur criminale: à quo quidẽ iudicio appellatur recta, & omiſſo medio iudice ad ſupremam Parlamenti Pariſien. curiam.not.conſtit.reg. non ſolùm autem iniuriarum tenetur, qui fecit iniuriam, id eſt, qui percuſſit:verùm ille quoq; tenebitur, qui dolo fecit iniuriam, vel qui procurauit, vel cui maxilla pugno

Criminalis actio iniuriarum.

percuteretur,

percuteretur.tex.in.§.non ſolùm.inſtit.de iniur. Hæc actio autẽ aboletur diſſimulatione: & ideo ſi quis iniuriã dereliquerit, hoc eſt, ſtatim paſſus ad animum ſuum non reuocauerit, non poterit poſteà iniuriam recolere.§.fi.inſt.eo.fit enim aſſimulatio,vt ſi riſiſti, vel luſiſti, vel comediſti cũ iniuriante. Item tollitur nudo pacto ipſo iure.l. ſi tibi.§.quædam actiones.ff.de pact.& quod dicitur ex reuocatione ad animum naſci actionem iniuriæ non intelligitur quòd hæc verba in ore perſonæ, reuoco ad animum, vel talia verba: ſed actio naſcitur ex contumelia facta. vt.l. filio.§. Seia.ff.de admonend.leg.&.l.iii.§.fina.ff.de iniur.ibi Bart.Angel.& cæteri docto. ſed ſi ſemel quis ad animum reuocauerit, non remittitur per nudam voluntatem, ſed per voluntatem verbis vel pacto expreſſam ipſo iure, vt ſcrib. in dicta.l. ſi tibi.§.pactus ne petet.ff. de pactis. & quidam dicunt ſatisfactionem iniuriæ non debere remitti etiam pro ſaluatione animæ, & allegant.xxiiii.q.iiii.c. illic. Sed mentiuntur, teſtemet Platone ethnico philoſopho in Phedrone: Si iniuriã (inquit) paſſus fueris, nunquã (vt vulgares putãt) vlciſcendum: ſed continuò remittendum: quod etiam Chriſtus verax cùm malediceretur, non maledicebat dicẽs: Dimittite, & dimittetur vobis: qua enim menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Charitas patiens eſt, non quærit quæ ſua, & cætera id genus exempla. De qualitati-

Abolitio iniuriæ.

Diſſimulatiõe tollitur iniuria.

Remiſſio iniuriæ.

bus autem perſonarum vid.l.prætor.§.atrocem. ff. de iniuriis. & Fab. in.l. atrocem.C. de iniur. Sed iam ad fines diſcordiæ,vnde digreſſi ſumus.

Cap. LXXII.

Mutatio libelli.

E St & alius diſcordiæ finis, quando allegantur in additionibus aut cæteris actis nouellæ & aliæ poſſeſſiones, quàm hæ- quæ oratæ ſunt, & deductæ: in quo caſu conſtituitur partibus ad audiendum ius ſuper mediis diſcordiæ: quia hoc caſu videretur mutatione ſtatus alia perſona. Bartol. in .l. iuriſgentium.§. ſi ante adiunctam.ff.de pact.mutatio autem triplex eſt, vide Bartol. in.l. Iulianus.ff. qui ſatiſd.

Cap. LXXIII.

Differre ſquæſtã. Vnica dilatio afferendi inquæſtam

E Xinde vbi partes ſcripturas ſuas concordauerint, additionéſque tribuerint, ſumitur conſtitutio offerendi inquæſtam, (quod practicè dicimus, A rapportter l'enqueſte) ſuper prima productione, iterúmque ad afferendum inquæſtam ſuper ſecunda productione: quod extat de gratia, impenſas refundendo dietæ procuratoris, quanuis ex conſtitut. Ludo. xii. articu.non detur niſi vnica ſola dilatio ad referendum inquæſtam.

Cap. LXXIIII.

Inqui-

INquiſitionibus peractis igitur, quas inquæſtas vocitamus, appunctamẽtum reprobationum teſtium ſumitur, & hoc ſequitur eorundem ſaluationes, vt dictum eſt priùs in perſonalibus actionibus: poſt dilationem verò teſtium, ſaluationes dandi, ſequitur dilatio producendi inſtrumenta & titulos, vt ſuprà.

Cap. LXXV.

QVo completo, ſumitur dilatio ad dandum contradicta inſtrumentorum literarum ſeu teſtium, dilatióque dandi in vtriſque ſaluationes.

Cap. LXXVI.

TAndem concluditur in cauſſa principali: & conſtituitur ad audiendum ius in diffinitiua, ſaluo iuris faciendi ordine ſuper facta & contradicta, ſaluationéſq; tum inſtrumentorum, tum teſtium.

Cap. LXXVII.

SIquidem notabile eſt, hãc querimoniam haud poſſe intentari pro rebus mobilibus, de qua ſuprà in particulari: ſed oportet ius reale illi eſſe adhærẽs mobili. Quũ ſola corporalia poſſideri valeant, vt not. glo. l. i. C. de acq. & retinend, *Sola corporalia poſſidentur.*

poſſeſſorio. Incorporalia verò quaſi poſsidentur per vſum. not. eodem loco.

Caput lxxxviii.

IN dicta verò actione interdicti in materia beneficiali non eſt opus veuta, neque garendo. At aſsignatione ad reſpondendum, afferendúmque literas, & titulos: vidi tamen quòd vnus curatus fecerat citare alterum curatum alteri⁹ ecclesiæ hoc interdicto, pro offertoriis vnius capellæ ſitæ inter hos duos: & ignorabatur cuius parochiæ eſſet capella: & ſuper hoc appūctatæ fuerunt partes ad veutam, ad videndum cuius parochiæ eſſet ſituatio dictæ capellæ. Idem in decimis, vt videantur climata contentioſa: nam laici quandoque de facto poſsident decimas, & ſpiritualia, maximè in feudatas ante cōſilium Lateranenſe, vt not. Bart. Brixi. xiiii. q. i. in prin. in glo. mag. in fi.

Veuta in eccleſiaſticis.

Laici decimas poſſident.

Caput lxxix.

ACcedente qua die afferēdi titulos, partes allegant hinc inde, quòd canonicè & iuridicè fundatæ ſunt, & eiſdem prouiſum eſt de cura aut alio beneficio litigioſo per ordinarium, aut per ſuperiorem, aut per ſummum pontificem.

Caput Lxxx.

ET quòd prætextu & virtute huius actor eſt in poſſeſsione & ſaiſina ſe verum curatum, canonicum, priorem, ſeu capellanum, præbendatum, dicendi & profitendi.

Caput

Cap. LXXXI.

IN poſſeſſione (inquam) & ſaiſina diuinum officium & ſpirituale ſeruitium faciendi, néve alium committendi: ideóque fructus, commoda, oblationes, decimas, cæteráque alia iura & emolumenta percipiendi, faciendíque & diſponendi, vt decet verum curatum, rectorem, canonicum ſeu capellanum. *Beneficiorũ poſſeſſiones*

Cap. LXXXII.

IN poſſeſſione (inquam) & ſaiſina, quòd nõ eſt licitum reo eundẽ turbare, & tunc allegari turbatio debet, ſecundum poſſeſſiones negatiuas ſuprà relatas.

Cap. LXXXIII.

ENimuerò oportet partes exhibere ſuos titulos in materia beneficiali, ordi. Carol. vii. arti. lxxv. & Card. in cle. ii. § .i. q. viii. de ætat. & qualit. in antiq. vt relatum eſt ſuprà. Nihilominus ſequeſtrum apponetur, reſtitutiône fructuum perceptorum hincinde primitus facta, his ſubſequẽtibus demptis. *Tituli ex hibendi in beneficialibus.*

Cap. LXXXIIII.

SCilicet in caſu poſſeſſionis triennalis, vt allegatum, eſt ſuprà titu. de paci. poſſeſſ. in prag. ſanct. & ſufficiens eſt titulus coloratus iſto caſu. *Titulus colorat⁹.*

Cap. LXXXV.

ITem ex defectu titulorum, quo caſu non ſequeſtratur beneficium, vt prædeclararum eſt.

Cap. LXXXVI.

Notoriè incapax

ITem ſi actor notoriè ſit incapax beneficium obtinendi, vtpote ſi eſſet coniugatus, ſi religioſus non diſpenſatus in ſecularibus, vel ſecularis non diſpenſatus in regularibus. not. in. c. cum de beneficio. de præben. in. vi. Item in eo qui eſt intruſus. i. qui nullũ habet colorem in beneficio. Itẽ qui habet ſine authoritate ſuperioris, vt not. Abb. ĩ. c. ii. ext. de reſt. in integ. dic etiam ſimile in his qui naturalitatis beneficiũ à principe in regno nõ impetrarunt, vt. c. per venerabilem. extra qui filii ſint legit. aut aliàs in notoriè incapacibus locum obtinet. Eſt & aliud interdictum, vnde vi. quòd vulg. à practicis redintegranda nominatur: conſtitutio tamen canon. redintegranda. iii. q. i. multùm differt ab illo interdicto: quia conceditur contra omnes poſſidentes dolo malo, aut aliàs iniquo titulo. Hoc autem datur contra eos qui violentia expulerunt, vel deiecerunt, vel fieri mandarunt, aut ratam violentiam habuerunt. c. cùm ad ſedẽ. & c. ſæpe. de reſti. ſpol. quãobrẽ in foro laico ſæpiſſime vtitur ea actione redintegrãdæ, quæ vtilior eſt q̃ vnde vi. quãuis act. l. ſi quis in tãtam. C. vnde vi. ſit amplior, ſed non eſt vtilior: & dicit Boher. ꝙ redintegrãda vtũtur in Frãcia loco querelæ nouitatis: & alleg. Alex. cõſi. li. & cõſi. vi. vide eũdẽ. §. iiii. tit. de iur. omniũ iud. Nã ſpoliatꝰ ante omnia venit reſtituẽdus. not. Cy. in. l. ſi maritus.

Redintegranda.

C.de do.intervir.&vxo.de qua ſpoliatione.in.l. ſi quis à ſe fundum. C.ad leg. Iul.vi.tamen non procedit hæc regula,quando apparet ſpoliatum nullum ius habere de eo.c.cum eccleſia.extra.de cauſ.poſſeſs. quod intelligitur tantum in ſpiritualibus,ne detur materia peccandi:ſecus in prophanis.not. ſingul. Hippol. xi.ſing. Oldr.conſi.i.iudex tamen per ſententiam adiudicat recredentiam rei litigioſæ illi,cuius intentio eſt fundata de iure communi, & qui oſtendit potiora iura,vel qui habet potius ius: & ideo dicitur ꝙ recredentia adiudicatur illi,qui a le plus cler & le plus apparent droict,facit.l.fi.C.de edict.diui Adriani tollend, & Maſuer.in tit. de poſſeſ.fol. xxix.col.iiii. Et qui nouiſsimus reperitur ſaiſitus dummodo ſe oppoſuerit expletis per partẽ actis: quia in caſu nouitatis nouiſsima expleta ante cœptam nouitatem probata potiora ſunt:ſecus autem in ſimplici ſaiſina: vetera enim expleta cæteris paribus ſunt præferenda, Maſ.vbi ſuprà.

Cap. lxxxvii.

Beneficialium dilationes caſuum.

IN dictis actionibus beneficialibus ſumitur dilatio dandi ad fines prolatos,ſeu deductos, tum ad finem principalem, tum ad finem fiduciariæ. poſſeſsionis, denuo ad accordandum,vel diſcordandum:pendente qua dilatione dantur hincinde additiones

reſponſave ſcripturarum inuicem, quibus pra-
ctis conſtituitur partibus, vt produeant & edant inſtrumenta, & titulos, vt poteſt elici ex reg. beneficium. extra. de reg. iur. lib. vi. & .c. in literis, & ibi doct. poſt Abbat. de reſt. ſpol. & dicit Innocen. in. c. illud. extra. de præſump. quod vbicunq; poſſeſsio eſt antiqua ſeu longa, concurrente patientia dioceſani, præſumitur titulus beneficii adeò vt beneficiatus non poteſt compelli edere titulum ſingu. eſt dictum Innocen. in. d. c. illud. de præſumpt. & Hoſtien. in. c. licet Heli. extra de Symo.

Cap. LXXXVIII.

POſtremò concluditur in cauſas principali. Et ad audiendum ius in diffinitiua, ſi commodè, quia prædictæ actiones beneficiales iudicantur ex titulis, niſi alia ſint facta peremptoria, veniántque probatione digna recipienda. Quo caſu fiduciaria adiudicatur poſ ſeſsio ei, qui potius ius & euidentius perſpicitur habere: conſtituitúrque partibus in principali ad probandũ facta: tum demum ad dandas, reprobationes, ſaluationes quoque tum teſtium, tum inſtrumentorũ, vt ſuprà planè relatum eſt. Nã data paritate probationũ poſſeſsionis vtriuſq; partis ille obtinere debet, qui cũ poſſeſsione probat titulum;

titulum:vt tenet Abbas Sicul.in.c.licet.x.not. & Felyn.colum.viii.in princ.verſic.quarta cau ſa victoriæ.extra.de reſt.ſpol.& Bar.in.l.ſi duo. in princ.ff.de iureiur.Bart.in.l.ſi de eo.§.fi.ff.de acqui.poſſeſ.& Bald.in.l.ordinarii.C.de rei vẽdi.& dicit Boher.quòd in articulando ſuper poſ ſeſſorio deducendo titulum proteſtetur quòd non intendit deducere petitorium,niſi ad confortationem poſſeſſorii: nec dicuntur tales articuli impertinentes, quia iudex debet admittere omnes probationes facientes pro fundatione intentionis partis.vt.l.ad probationem.&.l.inſtrumenta.C.de probat.&.c.cùm contingat.extra: de officio delega.& generaliter dicendum eſt quòd petitorium cum poſſeſſorio non concurrere poteſt.l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquiren.poſſeſ.& ibi Bartol. quod obſeruatur ex praxi,ſecundum conſuetudinem, & ordina. regul.& allega. arreſto.Boher. in.§.iiii.titul. de iuriſdictio. omn. iudic.in fin. Hactenus de interdicto vti poſsidendum.

Titulus cũ poſſeſſione.

Petitoriũ cum poſſeſſorio non cõcurrit.

Cap. LXXXIX.

ET circa hoc ſciendum eſt beneficium ſumitur latiſsimè pro omni libertate: minùs latè pro libertate principis, vt de hoc latè in.c.fina.ff.de conſtitu.princip.

ibi. Vbi autē pluribus fuerit collatū beneficiū, & nō conſtet de prioritate prima poſſeſsio, deinde maior prærogatiua ꝑfertur. no. in. c. ſi à ſede. extra. de præb. & dign. Vbi verò intētatur in poſſeſſorio, poterit etiā ſimul deduci & petitoriū: quia beneficiū ſine cano. titulo teneri nō pōt: ita decidit Guido Papa. q. lxxi. Vbi autē mouetur ſuper poſſeſſorio poteſt ſuper tali cauſſa in iudices laicos compromitti, qui de ea cognoſcant: quia poſſeſſorium eſt temporale. Idem Guido Papa quæſtio. lxix. Poſſeſsionem quippe poteſt laicus capere pro beneficiato: quia per hoc non tractantur ſpiritualia. not. doct. in c. accedens. extra. de præbend. & dignit. quorum quidem beneficiorum Papa habet plenitudinem poteſtatis. vt. c. ii. de præbend. in. vi. quia tituli beneficiorum ſunt de iure poſitiuo ſecundum Abbatem eodem in loco. Eorum tamen habet collationem legatus à latere, non in vim legationis ſed ex quadā prærogatiua, & ſpeciali priuil. vt. c. i. de offic. lega. in vi. cuius facultates vidi in ſupremo Pariſienſi ſenatu publicari. xxxvi. die menſis Iulii mil. v. cxl. vii. pro Cardi. S. Georgii, videas planè in cōſtitu. regiis latis à Frāciſço. i. ꝓ legato de Boyſi. Et repetitionē & tract. quæ edidit dominus meus Brunellꝰ de off. leg. Et quis pluribꝰ pōt vti colla. ſeu inſtitutiōibus ad cautelā, vt pote quādo quis dubitat de validitate primæ colla. vt in. c. nō ſint & ibi Abb. extra. de arbi. nec ſine legit. tit. haberi pōt. no. in. c. i. de reg. iur. in. vi. ꝓpter cōtumaciā

Pluribus collatū beneficiū.

Legatus Cardinalis ſancti Georgii.

tamen abſentis actor miſſus in poſſeſsionem, ex ſecundo decreto acquirit poſſeſsionem. Et poteſt beneficium præſcribere per decem annos inter pręſentes, & viginti inter abſentes, dum tamen habeat titulum coloratum, vt colligitur per not. glo. & doct. in. c. contingit. extra. de dol. & contuma. & per Abb. in. c. per literas extra. de reſtit. ſpol. Iohan. And. in. c. ſine priore. de regul. iuris, in ſexto. Nam talis videtur habere beneficium per derelicto per tantum tempus in pręiudicium ſui ad hoc quod legitur in. l. ſi ideo §. primo. ff. de acq. hæred. Et tamen per hoc totaliter poſsidens acquirit ius prælaturæ: nec beneficii dominium poſtulat. quia in iſtis beneficialibus regulàriter ſententia non tranſit in rem iudicatam in odium illius contra quem fuit lata: quia nullum ius ſibi reſpectu tituli de nouo tribuit. not. in. c. cùm olim. extra. de dol. & cõtuma. Et per ſtatuta Pragmaticæ Sanctiones in tit. de pacifi. poſſeſſ. ſufficit cum titulo colorato pacificè poſſediſſe per triennium: vt pars aduerſa repellatur & in petitorio & in poſſeſſorio. Poterit tamen impugnare titulum inualidum ordinarius. Et conſiderari debet dandum beneficium ſecundum nobilitatem & ſcientiam: quia tales perſonæ ſecundum nobilitatem & ſcientiam. ſunt honorandæ maioribus redditibus. vt in cap. de cætero. de clericis non reſidentibus. in antiquis. Item conſideratur dignitas. argumen,

Præſcriptio beneficii.

Titulus coloratus.

Trienniũ cũ titul. colorato.

Beneficium quibus dandum perſonis.

men.l.ſed & ſi quid.ff.de vſufruc.ita quod poſſit ſibi ſufficere & ſuis: hoſpitalitatem conſeruare, & iura epiſcopalia ſoluere. vt in. d.c. de cætero. glo.in.c. conquerente.de cleri. non reſid. in antiq. Et duo beneficia quis tenere non poteſt ſine peccato mortali, quando alterum per ſe ſufficit.ſecund. glo. in.c.dudum.ii.de electio. in antiq.quod limita, niſi ſint ſibi collata non ratione perſonæ, ſed propter vtilitatem eccleſiarum vel beneficiorum, vt quia eſt homo induſtrioſus, & bonæ conſcientiæ: nec excuſatur talis propter diſpenſationem quo ad deum, ſi fructus qui ſuperſint non conuertat ad pias cauſas. not. Abb. in.c.conquerente.de cleric.non reſidentib. Nam beneficiorum pluralitas prohibetur propter delictum ambitionis. Item propter impotentiam pluribus deſeruiendi. Item propter diſſolutionem tum morum, tum veſtiũ, iuxta illud Pſalm. Procedit ex adipe iniqtas. Itẽ quia inducit vagationẽ: quantò enim magis exuberat, tãtò magis factus eſt vag⁹. Itẽ quia cõtinet periculũ animarũ. Ex quibus infert Hoſtien. in. c. quia in tantum de præbend. & dignit.extra.quod intelligit Abbas ibidem, quando non ſubeſt iuſta cauſa tenendi: quia pręberet cauſam tantorum malorum, vt in. c. ex parte de conſuetud. Nec etiam diſpenſatio valeret ſuper hoc ſine cauſſa. not. Abb.in.c.quia in tantum. de præbend. in antiq. vt pote quando eccleſiæ ſunt adeò tenues, quòd

Duo beneficia.

neutro ſufficeret ad ſuſtentationem. in. c. vnio. decima.q.iii. cap. qui monaſterium.extra. de re. do.Idem ſi vna pẽdeat ab alia.c.eam te. de ætat. &qualit.ord. Tertiò propter raritatem clericorũ. xxi.q.prima. c.clericus.Item ſi ecclefia ſit annexa dignitati vel præbendæ,cùm ipſe teneatur in maiori eccleſia perſonaliter deſeruire, & tenetur in parochia habere perpetuum vicariũ,qui congruentem habeat ex prouentibus ipſius eccleſiæ portionem. extra. de præbend. & dignit. c. extirpandæ. Quinto caſu ſi habeat vnam intitulatam,& aliam commendatam. c. qui plus vigeſimaprima quæſt. prima. Omnes commendas tamen Innocent.reuocauit.in extrauag. paſtoralis quia ſæpe cult⁹ diuinus minuitur,& ædificia relinquuntur ruinoſa.

Cõmenda.

cap. xi.

ALioqui impetrãs diſpenſationem ſuper pluralitate beneficiorum, debet exprimere etiam quãtumcunque modicum & tenue ſit beneficium: aliàs diſpenſatio non prodeſt,quando etiã conceditur,vt quis duo beneficia curam animarũ habentia poſsit ſimul habere,intelligitur in duob⁹ primis beneficiis poſt conceſsionem. Item ſi mandatur alicui prouideri de beneficio, non obſtante quòd habuit

aliud,

aliud, non propter hoc eſt diſpenſatum, vt ambo ſimul habeat. c. non poteſt. extra. de præbend. & dig. lib. ſexto. Summus tamen pontifex diſpenſare poteſt, ſeu priuilegium dare, vt laicus teneat beneficium, notant Abb. & Innocen. in. c. quanto. de conſuetudin. in antiqu. Diſpenſatio autem ſuper pluralitate beneficiorum, ſi fiat ſine cauſa non eſt diſpenſatio: imò potiùs diſsipatio. facit c. poſtquàm. xii. quæſt. ii. Taciturnitas autẽ modici beneficii vitiat diſpenſationem ſuper pluralitate beneficiorum: quę etiã legitimè ſuper duobus obtenta, ad duo prima recepta refertur. Item prouiſio alicui facta de beneficio nõ obſtãte ꝙ aliud habeat, diſpenſationẽ ſuper vtroq; retinẽdo non inducit. not. c. non poteſt. de præbend. & digni. lib. vi. Nam & vbi papa non cõfert beneficia vacantia infra menſem à die vacationis, illi ad quos ſpectat collatio, poterunt illa conferre. c. ſtatutum. de præbend. & dig. lib. vi. cuius collationis data inſpicienda eſt, non præſentatio, vel receptio. c. eum qui. extra. de prębẽd. in ſexto. Beneficii ſiquidẽ collatio, vbi communiter ad epiſcopum & capitulum pertinet, vno ipſorum facto inhabili, alter confert. c. ſi ad epſcopum. §. primo. ne ſede vacant. in ſexto. Si tamen collatio ſpectat ad epiſcopum, de conſilio vel conſenſu capituli, illo exiſtente inhabili, niſi ſit in mora, non confert capitulum. §. cùm verò eod. tit. plurium autem beneficiorum collatio facta,

Diſpẽſatio.

Data collationis ĩſpiciẽda.

Collatio beneficiorum.

motu proprio in eadem eccleſia vacantium ſimul. Intelligitur facta de pinguiori. Sed ſi beneficia ſint æqualia, ad eum ſpectat electio, cui gratia eſt conceſſa. Collatio verò facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium reſtringitur, ſi ſint æqualia. eligit qui aliàs conferebat, quo negligente alius eliget: etiam econtra. c. ſi pluribus. extra. de prębend. & dignita. lib. vi. beneficium tamen poteſt aliquis impetrare ſine ſpeciali mandato. not. Ioã. And. & Abba. per text. in. c. accedens. extra. de prębend. & hoc quia beneficium poteſt conferri abſenti & ignoranti. per. c. ſi tibi abſenti. de prębend. & dignit. Vnde ad acceptandum beneficium in vim gradus aut nominationis, ſpeciale mandatum requiritur. Abb. Ioan. de Imol. in. c. accedentes. extra. de prębẽd. Vbi autem ad duos collatores ſpectat, videtur ad epiſcopum & capitulum, ſufficit alteri præſentare mandatum apoſtolicum, vt vtriuſque manus ligentur, quia vnus ſolus non poteſt, ſicut in arbitr. arg. c. ſi tres ff. de arbit. nec poteſt mãdatarius acceptare, niſi primum vacans beneficium, vel ex cauſa ſecundum, vel vlterius poterit acceptare reſeruationes. c. captand. extra. de cõceſſi. in vi. Nec poteſt quis coniunctus acceptare beneficium ſine ſpeciali mandato. not. doct. in. c. ſi tibi abſenti. de præb. in vi. Et poteſt laicus acceptare in vim procuratorii. arg. c. ii. de procurat. lib. vi. cùm ſit nudus miniſter. Inſuper vbi mandatur per literas apoſtolicas

Acceptatio, prænominationem.

Epiſcop⁹ capitulũ.

Mandatarius.

ſtolicas de beneficio curato prouidere, nõ facientes mentionem de defectu, poterit impetrans ad ordines proximis tẽporibus promoueri.c. ſi pro cleri.de præben.in.vi. Mandatũ autem impetratum alternatiuè plures collationes includens verificatur in primo vacante:in ſemel verò vacantibus ordo ſcripturæ attenditur.ca. mandati. extra de pręben.in.vi.ſi autem mandatur prouideri de dignitatibus,vel beneficiis aliis eccleſiaſticis curata non includit non expreſſa cura.c. cum illis. eo.titu.mandatum verò duos includens alterum ſolum nõ aſtringit:& è diuerſo directũ vni duos non includit.eod.c.cum in illis.§.ſi verò. Si aũt mandatum ſit ad primum vacaturum,& in fraudem eius quis cùm in proxim... crederet pingue vagare,renũciet aliquis tenui beneficio quod habet,non tenetur expectans illud recipere.Et ſi illi renunciantí illud pingue poſtmodum cõferatur, tunc prolata eſt fraus. & carebit vtroque.c. ſi te præbendam. de renun. lib.vi. Cæterum vnum eſt quòd elapſis ſex menſibus poſt vacationem beneficii collatio deuoluitur ad epiſcopũ & à capitulo,& poſt ad ſuperiorẽ: & quilibet habet ſex menſes. Abbas in.c.nulli.extr.de præb.& dig.& ſi non habeat ſuperiorẽ,deuoluitur ad Papã.Et ſi quis prædicto tempore cõferat,collatio eſt nulla. c.ſi.de ſup.negl.præl.Et incipit currere prędictũ tempus,nõ à tẽpore vacationis,ſed à tẽpore ſcientiæ,vel notitiæ.c.quia diuerſitas.de cõceſ. præb.

Renũtiatio.

Vacatiõ beneficij adepiſcopum ſpectat.

in antiq. Habens autem literas beneficii tamẽ vacantis collatio facta per papã non præindicat expectatiuis aliorũ. not. deciſ. Rot. ccxlvi. incip. licet de more. Vacans autem per aſſecutionem petens non tenetur probare vacationem & aſſecutionem, ſed ſolùm gratiam ſibi factam ad excludẽdum petitionem aduerſarii. deciſ. Rot. ccxlix. habenti gratiam. Diſpoſitio eorum quippe beneficiorum regulariter ſpectat ad epiſcopum. not. Rot. deciſ. cccxxxi. ſed in collegiatis eccleſiis ſpectat collatio ad prælatum & epiſcopum: & nõ requiritur alia confirmatio ſuperioris, & non confirmatio ad epiſcopum, niſi priuilegium inducat aliud. Anth. in. c. cũ eccleſia, de elect. quæ electio ꝑlati olim ſpectabat ad capitulũ: ſed ſublatæ ſunt in Gallia noſtris temporibus electiones ex concordato Leo. x. ſummi pontificis, & Frãciſci primi huius nominis: per quod rex Franciæ præſentat papæ omnes Galliæ archiepiſcopatus, epiſcopatus, abbatias. & nonnullas alias dignitates eccleſiaſticas, vt latè in eodem concordato: quẽ latiſsimè cõmentatus eſt dominus & amicus noſter D. Petrus Rebuffus. Vtinam temporibus noſtri Chriſtianiſs. regis Henrici ſecũdi electiones reuertantur, tam in beneficialibus quã in officiis, maximè iudicialibus officiis. Collatio autem capellaniorũ ad epiſcopũ pertinet, in cuius eccleſia ſunt capellæ fundatæ. not. Anth. in. c. querelam de elect. Acquiritur aũt beneficiũ per ſolam col-

Vacatio per aſſecutionẽ.

Diſpoſitio ad epiſcopũ.

Electiones in Gallia ſublatæ.

Electiones debẽt reſtitui ĩ Gallia.

lationem

lationem ſiue prouiſionem adeptam gratiā.extr. de reſcript.&.c.ſi tibi abſenti.de præbend.in.vi. poſſeſsionē ſiquidem ingrediens propria authoritate per executionem ſententiæ, vel alio legitimo titulo,non priuatur iure ſuo : ſi nullam violentiam commiſit.not.Rot.conſil.ccccxvii, aliàs ſecus qui non intrat per hoſtium in ouile,fur eſt: aut ſi violēter intrauit.not.Rot.conſ.xvi.nec poteſt quis reſignare,niſi authoritate ſuperioris: ad quem pertinet reſignationes recipere, & beneficia cōferre. Vnde vulgò dicitur in procuratoriis reſignationum ſub beneplacito Rom.pontificis. not.Ro.conſil.ccccxviii.Et ad illū pertinet reſignationem recipere,qui poteſt reſignantem inuitum deſtituere. tenet Lud.Roma. conſil.cliii. prædicta verò quando reſignans habet ius in re, ſed ſi ſolum habet ius ad rem, poteſt renuntiare in manibus cuiuſcunq;.not.Rom. conſil.cclxix. impetrans tamen tāquam vacans per obitum nō tenetur probare titulum ſui prędeceſſoris,ſed ſufficit quòd probet eum poſſediſſe : & pro tali reputatum fuiſſe. Idem in eo, qui prætendit ius in beneficio ex cauſa permutationis, quia non tenetur probare de titulo ei9,qui ſecū permutauit, ſed ſolū de poſſeſs.& reputa.no.Lud.Rom.cōſi. c.ix.vid.Lappū alleg. lxxxviii.vbi dicit ꝙ ſi contra probantem cōmunē reputationē,& famā defuncti reputaretur habere certum titulum licèt inualidum,ex hoc non concluditur eum ius non

Reſignatio.

Permutatio.

habuiſſe,quia poteſt eſſe quòd habuit alium bonum titulum.Is tamē qui habuit beneficiū certæ qualitatis,nō poteſt illud permutare cum alio nō habente illam qualitatē,vt in Prag.Sanct.in pręiudicium tamen permutâtis reſignâtis tenet reſignatio, cùm debuit ſcire non potuiſſe cum alio permutare,qui non eſt illius qualitatis.l.cui. cum alia.ff.de re iudic.facta tamen permutatio cauſa permutationis,& nō aliàs frauduloſa,ſeu doloſa, ſeu metu,vel vi compulſiua facta,non eſt ipſo iure nulla.Collec.in.c.cùm olim.extra.de reſcript. hoc verum ipſo facto: ſecus in effectu, quia venit annullanda.Item permutatio facta per ordinarium beneficii,quod ſpectat ad præſentationē patroni laici,ipſo neglecto & non vocato, non eſt ipſo iure nulla, ſed annullanda per ſentētiam, ſi talis laicus patronus eius contemptum proſequitur intra tempus,infra quod præſentare poterat & debebat. not.Guid.papa.q.ccclxxiiii.Et hoc in permutatione, cuius collatio eſt neceſſaria, aliud eſt in collatione voluntaria, vt quia vacat per mortem: quia tunc eſt ipſo iure nulla. c. decreuimus.extra.de iur. patronatus.tamen conſenſus patroni poſteà ſuperueniens validat collationem voluntariam, vt ibid. notatur. Vacans tamen beneficium non poteſt conferri per ordinarios infra menſem acceptationis pręfixum habenti expectatiuam vacaturi.deciſ.Rot.xcviii.in nouis.Reſignatum aūt nō poteſt propria autho-

Præſentatio.

ritate

ritate reſumi. deciſ. Rot. xxiii. tamen ſuper hoc fuit dubitatum:tamen beneficium, ad quod quis eſt diſpenſatus,non poteſt reſignari, niſi ex ſpeciali conceſsione,deciſ.Rot.ccxlii.incip.ſi illegitimus.in nouis. Et notādum eſt quòd beneficia omnia ſunt ſecularia de iure cōmuni.Ideo dicēti beneficium eſſe regulare, vel monaſterium incumbit onus probandi. Et poteſt hoc probari ex prima fundatione beneficii, in qua actum fuit quòd eſſet regulare:vel ex eo quòd per regulares rectum fuit per ſpacium quadraginta annorum. not.Lud.Ro.in conſil.xxxii.ſed ſi eſt impetratū tanquam ſeculare,ſufficit impetranti probare ꝙ illud in vltimo ſtatu per ſeculares rectum fuit: niſi ex aduerſo probaretur, quòd aliquando per regulares rectum fuit: quia tunc neceſſe haberet impetrans probare quòd tāto tempore,videlicet Lud.xl.annorū per ſeculares rectū foret.not.ibid. Ro.conſil.xxxii.vid.do.de ſanct. Geminia.in.c. cùm de beneficio.de præbend. & dig. lib.ſexto. Siquidē plura quis poteſt ſimplicia obtinere beneficia ſine peccato,cùm non ſit hoc à iure prohibitum.not.c.dudum.extra.de elect. c. iamdudum.extra.de præbend. Plura etiam curata caſualiter quis licitè de iure cōmuni. tenere poteſt. vt in.c.ſuper eo.de præbend.lib.vi.not. in clem. per literas.de præbend. quòd quis poteſt habere plura hoſpitalia,licèt quodlibet hoſpitale habeat eccleſiam curatam annexam : plures eccleſias

Seculare beneficium.

Regulare beneficium.

Simplex beneficium.

curatas de iure poteſt poſsidere, vt refert Paul. de Caſt.in ſua allegat. xxxii. in fi. Tum demum criminoſi clerici,qui notoriè homicida eſt,beneficia non vacant ipſo iure, ſed per ſentētiam tūc deuoluuntur.not.Bald. in.l. cùm fratrem. C. de his qui vt indig. At verò priuati & perſeuerantis in excommunicatione per annum ſi vacat, ſi excommunicatio eſt lata propter crimē, quod ipſo iure priuat clericum beneficio,quia pro confeſſo habetur.tenet Abbas.in.c.i. extra.de iud. Ioann. de Imol.in.c.paſtoralis extra.de appella.ſi eſt lata propter crimen,propter quod non eſſet ipſo iure, ſed veniret priuandus per ſententiā:vt. c.quicūque.vi. q.iii.aut crimen non exigit priuationem ipſo iure neq; per ſententiam:& tunc per lapſum anni non erat priuatus per ſententiam, neque priuabitur per ſententiam, ſed punietur pœna arbitraria,ac ſi fuiſſet confeſſus, ex quo in iure pœna non eſt appoſita, quòd ſi eſſet illa imponeretur. Si pro re ciuili excommunicatus non poſſet priuari etiam per mille annos,ſecundum glo. in. c. cùm contingit.extra.de dol.& contuma.Tamen poſt annū poterit citari ſuper articulis & negocio fidei.Et ſi non compareat & excommunicatus perſeueret,habebit locū. c. cùm contumacia. extra.de dol.& contuma. morte accuſati clerici de homicidio finitur lis nota ſuper deuoluto:ſed vbi quis petit aliquem beneficio priuari, quod dicit ad ſe pertinere,& dicit ſe ius habere in eod.

Deuolutum.

Excōmunicatus.

tunc

tunc ſi moriatur accuſatus habet locũ.c. ſi cõtra quos not.glo.in ver.finita.extr.de exceſ. prælat. tacitus valor beneficii in impetratione facit gratiam ſubreptitiã.in.c.poſtulaſti.&.c.in noſtram. extr. de reſcrip.niſi tamen motu proprio facta ſit gratia.Pet.de Ancha.cenſil.xxxvii.licet Siculus tenuerit cõtrarium.Hactenus de beneficiis ſuffiᴄiat: nunc ad actiones ciuiles digrediendum eſt à reiuendicatione inchoandum.

Surreptio beneficij.

Cap. xc.

REiuendicationis nempe actio realis eſt, & perſonalis:in qua duo requirũtur, dominiũ ex parte actoris,& poſſeſſio ex parte rei. text.in.l. officiũ.ff.de reiuẽd.Et talis dicitur actio in rem, ſcilicet quando dicis rem, de qua agitur, tuã eſſe: & aduerſarius contendit, & oſtendit eſſe ſuã ipſammet rem,de qua agitur.l.actionum genera.ff. de act.& oblig.& in.§.appellamus. inſtit.de act.

Reiuendicatio realis et perſonalis.

Cap. xci.

ET harum actionum alia eſt directa in rem actio,vt reiuendicatio noſtra . Subiunguntur etiã his actiones confeſſoriæ,& negatoriæ, quarum formam libelli vid.per Fabrum. in.§. negatoriæ.inſtit.de act.

Cõfeſſoriæ et negatoriæ.

Cap. xcii.

A Lia eſt actio in rem vtilis. Quæ autẽ ſunt actiones de dominio non directæ, ſed vtiles,quæ ex æquitate dantur quandoque

non dominis, vt ſunt publicianæ, quæ ex aduerſis cauſſis competunt. Sunt & aliæ in rem actiones: in quibus non de dominio, ſed de pignore agitur. Sicut ſeruiana, & quaſi ſeruiana, vt infrà dicàm de hipoth. ſuo loco.

Seruiana & quaſi ſeruiana

Cap. XCIII.

Reiuēdicationis actio.

ALludit fermè cùm termino reiuendicationis reiuendicationis actio: quæ tamen pro re corporali datur duntaxat, vt cum dicis hunc ſeruum, hanc veſtem eſſe tuam. c. examinata. extra. de iud. quæ tamen nihil attinet ad noſtram. Siquidem reiuendicatio eſt actio quædã, quæ datur ſola dominii ratione, vel poſſeſſionis, vel quaſi. vt. l. in reiuend. ff. de reiuēd. & l. i. & ii. C. vbi in rem actio exercendæ: vel dicitur quaſi propter iuriſdictionem: quæ ratione quaſi dominii datur. not. inſtit. de act.

Cap. XCIIII.

Arreſtū ſuper mãcipio.

EX ſtilo autem reiuendicatio perſonalis eſt, quando aliquis mancipium, ſeu rem mobilem ad eum attinentem, reperit in poſſeſſione alterius, & ſic vtitur: vt hac actione experiens poſſit procedere per viam arreſti ſuper mãcipio ſeu mobili. Vel citati faciat detentorem in materia reiuendicationis. Concludátque vt res, quæ vendicata eſt, teſtibus exhibeatur fide dignis, vt vidi plerunque iudicari per ſententiam, quod arreſtum etiam ſine mandato iudicis valebat, potiſſimum vbi agitur de re, propter quam periculum

eſt in

eſt in mora,pro vno qui repererat ſuum corium in poſſeſſione alterius.

Cap. xcv.

NAm actio hæc ad exhibendum datur contra poſſeſſorem:vel aduerſus eum,qui dolo malo poſſidet:vt rem exhibeat, id eſt, in publicũ deducat:vt fiat aduerſario copia vendicandi.ſec. Azo.in ſum.in princ.titu.ad exhib.nam exhibere eſt rem in publicum deducere.& videndi,tangendi,comprehendendíque rei facultatem præbere:& oſtẽdere,vt aduerſarius cõpiam rem ſuã eſſe contendendi, vt cùm quis dicit, hæc res eſt mea, quia tacta, ſeu viſa ab eo ſibi ſua videtur.l. ii.ff.ad exhibend.Et ſi eſt inſtrumentum, res ipſa exhibenda, debet fieri facultas legendi, & etiam tranſcribendi, vt.l.i.&.iii.§.ſtipulari.ff.quemad. teſt.aper.Tamen vtuntur compulſorio,quod accipiunt à præſide prouinciæ: vt compellãt eum, qui habet inſtrumenta,ad exhibenda ea.Exhibere quippe dicitur quaſi extra ſe habere:ſicut redhibere quaſi retro habere.nota.in.l. redhibere.in prin.ff.de ædil.edic. *Compulſorium.* *Exhibere rem.*

Cap. xcvi.

POrrò reiuendicatio differt parumper à Publiciana actiõe,quæ ex ęquitate datur ei,qui rem bona fide emit à non domino:& rẽ bona fide traditam ſibi cepit, credens vendentem tempore vẽditionis & traditionis verum dominum eſſe.l.& ſi rei.§.fi.ff.de publ.in rem act. Et ſuffi- *Publiciana actio.*

cit emptori bonã fidem habuiſſe:licèt venditor malam habuerit fidẽ, & callido cõſilio vendiderit.l.ea.§.prætor ait.ff.eo. Huic autẽ videtur contradicere auth.C.de præſcrip.long.tẽp.Solutio tamen habetur in glo.in.c.abbati.de iud.lib.vi.

Cap.xcvII.

Vſucapio.

SI ergo talis emptor anteq̃ vſucapiat, vel ante completam vſucapionem à poſſeſſione cadit: petat rem à poſſeſſore iure quaſi dominii, & ad hoc vt emptor obtineat,oportet iſtũ probare iuſtum titulũ,& rem ſibi fuiſſe traditã,& bonã fidem habuiſſe tẽp.emptionis & vẽditionis: quod præſumitur niſi cõtrarium probetur.Et quia credat modo venditorẽ vel donantem tempore cõtractus dominum nõ fuiſſe, aliàs Publiciana non competeret,quæ Publiciana exoleuit, ac vtimur loco illius reiuendicatione ſimplici.

Cap. xcvIII.

Reiuendicatio utilis & directa.

PErmittimur autẽ tali venditione,ac ſi vſucæpiſſet vendicare,niſi fortè verus dominus poſſideat. Et quidam dicunt,quia exceptio veri dominii Publicianam excludit:ſi autem poſt vſucapionem à poſſeſſione cadat,tunc nõ competit Publiciana,ſed ciuilis actio, vel reiuendicatio,ſecundum quoſdam vtilis, ſecũdum quoſdam directa.l.i.ff.de Publi.vid.ampliſſ. materiam per Ioannẽ And.in.c.abbate ſanè. de ſentẽ.excommu.lib.vi.in glo.vbi in fi.dicitur quòd reiuendicatio & Publiciana non ſunt contraria,

ſed de

ſed diuerſa: cùm ad eundem fidem tendunt, ſecus cùm tendunt ad fines diuerſos.

Cap. xcix.

REdeundum eſt igitur ad reiuendicationem, vt hac hodie experitur: quia exhibita re apud teſtes fide dignos, res adiudicari debet actori vt vero domino.

Cap. c.

Author laudandus.

A Duocat igitur garẽdum formalem reus (quod Budæus teſtatur olim laudationẽ fuiſſe authoris) id eſt, quando emptor ſuum vadem interpellat in iudicium, ſeu vendentem, ſeu eos qui de eadem venditione euictione tenentur in iudicio, vbi plures authorit. alleg. in ſuis Pandect. in l. Herennius. ff. de euict.

Cap. ci.

Induciæ reiuendicationis.

DVæ quoque duntaxat dantur dilationes, primi ſcilicet authoris laudandi, vt vulgò dicitur practicè, garend premier, Secunda quoque dilatio garendi ſecundi aut ad reſpondendum: Ad probandum: Ad dandas reprobationes teſtium: Ad ſaluationes comparandas: Ad producendum. Tum ſaluationes inſtrumẽtorum, tum teſtiũ, ſi acta omnia iſta producta fuerint. Poſtremò verò ad audiendum ius, vt ſuprà de act. perſonalibus ampliſſimè tractatum eſt.

Cap. cii.

POrrò ſupra dictum eſt de actionibus perſonalibus & realibus: quæ concer-

nunt poſſeſſorium:nũc verò de petitorio, quod intentatur coram iudice illius, qui rem detinet, vel coram iudice eius, in cuius iurisdictione res immobilis ſita eſt: & hoc ad actoris electionem: nec fiet remiſsio de foro vnius iudicis ad alium iudicem, vt not. in l. fi. C. vbi in rem act. & Maſuer. in titu. de petit. in princip.

Cap. CIII.

Remẽdi catio rea lis.

ALia eſt enim actio reiuendicationis realis, quam vocamus actionem petitoriam. Hanc quoque in iure vocamus interdictum recuperãdæ poſſeſsionis. vt no. Ioan. Fab. in. §. recuperandæ. inſti. de act. in qua concluditur, quòd actor ex titulo ſucceſsionis, acquiſitionis, aut lucratiuo eſt dominus verus & proprietarius rei, fundi, aut hæreditatis. Nihilominus cum reus indebitè poſſeſsionem huius vſurpauerit, petitur vt idem reus condemnetur, vt deſiſtat & eiiciatur à dicto fundo, ſeu hæreditate, dimittátque actorem eo gaudere, frui, & vti, reſtituendo per dictum reum fructus, redditus, emolumenta, cæteráque cõmoda per eum percæpta & prehenſa, aut quæ actor potuiſſet accepiſſe & percepiſſe, ſaltem à tempore litis conteſtatæ: Datúrque hoc interdictum aduerſus eum, qui rem detinet. l. Pomponius. § . is qui. ff. de acqui. poſſeſ. Bar. in. l. hæreditas. C. de peti. hæred. competítque etiam contra ciuiliter

Petitorium iudicium.

Datur petitorium aduerſus eum qui rem poſſidet.

ciuiliter poſſidentē. Bar. in. l. defunčta. ff. de vſufruct. & dicit Maſuer. in titu. de petit. quòd in act. reali non eſt de neceſſitate quòd actor petat declarari rem ad ſe pertinere, ſed ſufficit quòd petat reum condemnari ad reſtituendum rem illam &c. quia petit hoc fieri ſibi, vt domino conſtet per ea quæ ſcripta ſunt in articulis ſuis, & illud adiudicabitur tacitè tanquam domino, licèt non inſeratur in ſententia: & hoc expreſſè tenet Pet. in. §. omnium. inſti. de act. Toutes fois il eſt expedient, quòd actor dicat in ſuo intēdit, quòd illud petit ex cauſis, & mediis inferiùs declaratis & tunc ceſſat omnis obiectio. Actor tum demũ debet petere reum condemnari, poſteà compelli &c. vt ſuprà dictum: & cõfirmat dictum Bart. in. l. ſi cum nulla. ff. de re iudi. Et quanuis Maſuerius dicat non eſſe neceſſe petere rem declarari ad ſe pertinere. alleg. Pet. in. §. i. iuſtit. de act. tamen debet declarare titulum, & probare, alioqui actore non probante reus abſolueretur. c. quoniam contra falſa. de proba. & . l. qui accuſare de edendo. C. Nihilominùs poteſt petere vt dominium ſibi adiudicetur: vel ad eum pertinere, & ſi probet illud, etiam fiet. vt not. per Innocen. in. c. ex quæſtione. de reſtitut. ſpoliat. in antiq. Quo autem pacto quis probet ſe dominum rei, de qua agitur, vide Maſuer. in titu. de probat. & & . l. cùm res. de probat. au. C. & Specu. in tit. de petit. §. ſequitur. verſi. ſi autem velis. &c.

Actor petat reum cõdemnari poſteà compelli.

Actore non probante reus abſoluitur.

Dominiũ probandum remiſſiuè.

Cap. CIIII.

Reo ſaiſina adiudicatur.

OR eſt il à entendre, vbi pars agit hoc interdicto, ſcilicet petitorio fatetur partem aduerſam ſaiſitã, à ce cõcorde la loy.i.C. de alienat.iud.mutand.cauſ.fact.Et.§. omnium.inſtit.de act.Barto. in.l.in operis.ff.de oper.noui nũcia.& ſic reo ſeu defenſori ſaiſina debet adiudicari, vt no.in.c.examinata extra.de iudi.&.c.paſtoralis.de cauſ. poſſeſ.& proprieta. in antiq.Et eſt ratio, quia poſsidenti non datur actio.§.iſtæ quoque.inſtit.de actio.

Cap. CV.

Hæredũ defuncti litigantis remedium.

LImitatio tamen poteſt eſſe huius interdicti, ꝙ non procedat cõtra minores, durante minori ætate: imò dicit Auffrerius (à ce propos) litem cœptam cũ defuncto patre minoris dormire pendente minoritate.& alleg. arreſtum ita dictum fuiſſe pro domino Carolo Ebroicenſi contra Abbatem S.Dionyſii in Parlam. an.m.v.c.xxvii. & combien que la loy hæres abſens de iudic.n'ayt lieu en France: hodie tamen hoc loco ſic practicatur, vt ex reſcripto principis hæredes defuncti litigantis adiournentur ad reaſſumendum, aut dimittendum proceſſum pendentem inter actorem & defunctum reum.

reum. Quum verò proceſſus erit in ſtatu iudicã di, nullo obſtante partis alterius deceſſu, iudex ſuam pronunciabit ſententiam, ſaluo appellationis remedio à parte, in cuius bona executionem ſeruiens immittet, quippé qui deceſſus nullo pacto prædictam offendet ſententiam, nota .conſtitut. nouiſſ. Franciſc. articulo. xc. Quod autem dixi de minoribus, qui non tenentur litigare ante maioritatem, intelligi debet cùm minor non habet curatorem: & hic ſtilus eſt hodie correctus per ordinaria. Philippus Valeſ. quibus cauetur, quòd tam actione reali, quàm perſonali minores tenentur comparere, & procedere per tut. vel curat. Idem dicas, ſi per decem annos non fuerit proceſſum in dicta cauſa, & actor dicat contra reum ſe habere ſaiſinam rei, de qua actionem ſuper proprietate mouerat: & in ea de nouo & indebitè turbatur per partẽ aduerſam, & reus dicat actorem non poſſe dicere ſe ſaiſitũ, cùm aliàs egerit in curia præſenti reiuendicatione: ſi verò actor replicet proceſſum fuiſſe interruptum propter lapſum temporis decem annorum, ideo non poſſe ſibi nocere, & ſe dictam ſaiſinam interim acquirere potuiſſe, cùm ſaiſina per annum & diem acquiratur: nõ audietur actor ſuper dicta ſaiſina: ita dictum fuit per arreſtum pro epiſcopo Nouiomẽſi, in Parlamẽto anno. m. v. c. xxv. contra procuratorẽ Regiũ, & maiorẽ, & iuratos, vel cõſules Nouiomenſ. Refert Auffrer. &

Minor habens curatorem procedit.

Minores comparere tenentur per tut. & curat.

ſaiſina per annum & diem acquiritur.

idem dicit hoc interdictum non poſſe cumulari cum beneficio & remedio.l.ii.C.de reſcin. vendi.propter repugnantiam gloſſ. quæ.l. continet omnem materiam reſciſionum. Quæ reſciſiones poſt decennium nullo pacto reſuſcitari poſſunt, nec dantur pro mobilibus,ex conſti.d.l.ii.& cõſtit.Ludoui.duodecimi.

Reſciſiõis materia.

Cap. CVI.

IDem dicas ſi agitur de dominio regis,quòd ſola curia Parlamenti cognoſcere poteſt,tum ex ordinatiõe Philip. Vale.anno Milleſimo.cccxxxv.quæ dicit quòd ordinarius poterit cognoſcere,& etiam iudicare,dum tamen non excedat valorem annuum quadraginta librarum Turonenſium.

Notitia dominii Regis.

Cap. CVII.

CAEterùm in dictis actionibus ſunt dilationes viſus ſeu veutæ, garendi primi,& ſecundi.Sed poſt dilationem veutæ compellitur reus reſpondere:niſi proponat ſe habere garendum: idem poſt garendi dilationem.

Cap. CVIII.

POſſet quoque exceptiones dilatorias proponere,nõ autem declinatoriam,quia per proceſſum habitum videtur curiæ iudicium approbaſſe: Fallit tamen in declinatoria,per quod

petit

petit ſe remitti ad iudicem, ſub quo res eſt ſita: quia veuta oſtendit quem iudicem dicitur habere pro illa.l.non videtur.ff.de iudic.&.l. ſi irruptione.ff.ſic reg.quòd verum eſt vbi poſt veutã immediatè ipſam peteret.Sed ſecus,ſi poſt garendum,vel proceſſum (vt ſuperiùs diximus) habitum ſuper garendo;quia per dictum proceſſum videtur curiæ approbaſſe iudicium.arg.l.vbi cæptum.ff.de iudic. *Veuta quid operatur.*

Cap. CIX.

ET eſt in optione actoris,an velit reum conuenire coram iudice rei ſitæ,vel coram iudice domicilii,vt no.gl.&doc.in.l.fi.C.vbi in rem actio.& in.c.ſanè de for.compet.extra. *Actoris electio in reiuẽdicatiõe.*

Cap. CX.

POſt dilationem verò garendi tenetur iam garendus promptè reſpondere,ſi fuerit libellariè citatus,conſtit.Franciſ.arti.xviii. & artic. xix.poſteà verò ſi ſint contrarii litigantes,conſtituitur à iudice appunctamentum ad dãdum per facta cõtraria.Cæterũ ad accordandũ vel diſcordandum.Ad offerendum inquæſtam .Ad dandas reprobationes,& ſaluationes teſtium:Ad producendũ,ad dandum contradicta,&ſaluationes inſtrumentorum:Poſtremò concludere in cauſa principali,& ad audiendũ ius diffinitiuæ, ſaluo præpoſtero iuris ordine,vt ſuprà relatum eſt. *Garẽdus promptè reſpondet.*

Cap. CXI.

SI verò poteſt iudicium reddi ſuper inſtrumẽta ſine inquæſtis, non conſtituitur partibus

ſuper inquæſta fienda,ſed ad producendum: & in his actionibus fit apud Curiam ſupremam publicatio inquæſtarum,quæ didicita teſtificata in iure vocamus:quibus vtimur(ex edicto)in curiis laicis Galliæ,ac in eccleſiaſticis: tamen publicatio teſtium non eſt de ſubſtantia iudicii, idcirco poſſe eam omitti tenet Sicul. in.c. cũ & à.extra. de re iud.& Bar.in.l.prolatum.C.de ſent.& dicit Auffr. quod nunquam vidit fieri publicationem in curia:& dicit quod eſt propter periculũ ſcandali,& fac.tex.in.c.fi.de hær.in.vi.Auffrer. in ſtil.cur.Parlam.de cauſ.propr.tamẽ in Gallia vtimur,par l'ordonnance Franſ.artic.lxxxvi.

Didicita teſtificata.

Hodie publicè inquæſtæ publicantur.

Cap. CXII.

ET not.quod iudicio poſſeſſorio pendente, non poteſt intẽtari petitorium.l. naturaliter. §.nihil commune.ff.de acqui.hæred.& ibi Bar. depuis confermé par les ordonnances royaulx.

Cap. CXIII.

Hipothecaria actio.

COntinuò procedendum eſſe cenſeo.Si ſubiungam actionem hipothecariam ſuprà relatæ actioni,quia ſemper realis eſt: Dicas etiam perſonalem eſſe & realem ſimul gratia reddituũ hipothecarum,necnon reliquiarum(quod dicimus rentas & arregaria)& in iure dicitur quaſi ſeruiana:& prætoria eſt:per quam rem mobilem vel immobilem tibi pignori obligatam,quã poſſidet aliquis,ſiue ſit debitor,ſiue alius,poteris ab eo reuocare,ſeu petere:& eſt actio in rem vtilis, datúrque

datúrque creditori ad perſequendum pignus hipothecarię.i.rem mobilem obligatam in.§.quaſi ſeruiana.inſtit. de act.& ſic petitur hac actione, ut Titius condemnetur ad rentam annuã & perpetuam tali ſoluendã termino, continuandámq; ſolutionem dictæ rentæ ſuper tali fundo, ad ſolutionẽ quoq; tot reliquiarum dictæ rentæ, tanto tempore quo erit detentor. Aut patiatur fundum ſubhaſtari, & venundari authoritate iuſtitiæ ad onus dictæ rentę, vt ſumma pecuniæ, quæ ex venditione proueniet, applicetur ſolutioni dictarum reliquiarum: & ſic petitur & trahit ſimiliter. Bar. in.l.ſi fundus.§.in vendic.ff.de pigno. *Hipothecæ petitio.*

Cap. CXIIII.

AT iure antiquo creditor poterat agere hipothecaria contra poſſeſsionum expreſsè obligatarum detentores.l.diſtractis &.l.perſecutione.de pigno. C.tum non neceſsitabatur, vt hic: ſed erat in eius electione an vellet agere perſonali contra debitores principales, an hipothecaria contra poſſeſſores.l.eſt in arbitrio. C. de actio. & obliga.

Reliquiarum caſu poſſeſſores conueniuntur.

Cap. CXV.

ET dicas etiam propter reliquas, quòd primo poſſeſſores, & detentores hæritagiorum poſſint conueniri.l.cum poſſeſſor.§.fina. ff.de

cenſ.&.l.imperatores.ff.de public. & vectig. & l.prædiis.ff.de iur.fiſ.

Cap. CXVI.

SEd ſi ſola obligatione perſonali debet ſeruari ordo iuris, vt primò principalis conueniatur ante fideiuſſores, vt in authentic.præſente.& ibi ſcribentes. C.de fideiuſ. & primò excutienda ſunt bona debitoris, demũ fideiuſſoris, & poſtremò pignoris poſſeſſoris, in authenti. hoc ita.ff.de pigno.

Bona debitoris excutiẽda.

Cap. CXVII.

ET dic ſi plures ſint detentores hæreditagii, dicit.l.quandiu.C.de diſt.pig.& ibi Bart.& gl.in.l.pen.C.quando decreto opus non eſt: ꝙ creditor poteſt ponere manũ ad rem quã velit: quia poſſeſſores & detentores non habent beneficium diuiſionis, ſicut plures fideiuſſores, cùm hipotheca ſit indiuidua.l.rem hæreditariam.ff. de euict.l.pignoris.ff.de pign.& non ſit indiuiſibilis inter hęredes.no.arreſt.Ioan.Gal.q.lii.inuicem non eſt diuiſibilis.

Diuiſio nõ eſt in hipotheca.

Cap. CXVIII.

PRæſertim agens hipothecaria debet concludere hipothecariè & perſonaliter ſimul, aut in altera actionum dũtaxat, ratione eiuſdem redditus, aut ratione eiuſdem hipothecæ, rationeque reliquiarum.not.Fab.in.§.item quaſi ſer

uiana.inſti.de act. & plenè Bar.in.l.rem alienam. ff.de pigno.act. *Hipothecæ dilationes.*

Cap. CXIX.

QVando verò concluditur hipothecariè, dilationes poſſunt eſſe veutæ, & garēdi primi, & ſecundi, idē ad reſpondendum: & cæteræ dilationes, vt ſuprà in actionibus petitoriis ſuprà allegatis.

Cap. CXX.

ALioqui ſi poſsit iudicari per inſtrumenta, tunc non conſtituitur partibus ad inquęſtas faciendas: ſed ad producendum, ad dandū contradicta, & ſaluationes titulorum, ſeu inſtrumētorum, & ad audiendum ius diffinitiuæ, vt ſuprà.

Cap. CXXI.

GEneraliter tamē notandū eſt, quòd in omnibus actionibus prophanis tā poſſeſſoriis, petitoriis reiuendicationis, perſonalibus, quā hypothecæ, actor poteſt habere garendū, poſt defenſam rei, & ante replicam actoris contra reum: & tūc ſola eſt garendi dilatio. Et ſi poſt veutā die aſsignata ad garendū reus non veniat, ſolū garendiam amittit: & idem eſſet ſi ad aliū articulū cauſæ diē haberet: quare illū ſolū amitteret: ita pronunciatū fuit per curiā in cauſa, quā habebat capitulū Tholoſæ contra Gerardū Valena. ſuper iuriſd. de Blanco. Refert Auffrer. in tit. de contu. §. item ſi poſt veutam: adde quod ſuprà dictum eſt de garendo vt amittatur: intellige quare ipſe *Garendus vocandus ante defenſam.*

reus non habebit aliam dilationem ad illũ ſummandum qui decidit: & hanc decadentiam vocant practici (decheance) quando aliquis cadit ab his quæ debebat facere, cùm poſteà releuari non poſsit, niſi ſola appellatione, conſti. Franciſ. arti. triceſimo primo.

A decadentia non releuatur.

Cap. CXXII.

Licèt olim ſecundum ſtilum tres habere deberet dilationes, tamẽ hodie correctum eſt quia vnica cõceditur, vt patet ĩ ordi. Regis Philip. Valeſ. quę inci. cũ in magnis. an. M.ccclxiiii.

Vnica dilatio garendi.

Cap. CXXIII.

NOn ergo propter dictũ defectũ tollitur eidem reo in die prædicta actio de euictione: dummodo litem motã ipſi venditori denũciet, ꝙ cauſa ipſius venditoris de iure vel conſuetudine læſa non ſit, videlicet quòd ipſe poſsit tradere defenſiones ſuas. l. ſi rem. § . fi. & ibi gl. & Bar. ff. de euict. Ioã. Fab. in. l. emptor. C. eo. de euict.

Cap. CXXIIII.

Atendum tamẽ eſt, quòd vbi reus fuiſſet abſens contumaciter tempore ſententiæ, vel propter eius cõtumaciam lata foret ſentẽtia contra eũ, quòd nõ poſſet agere de euictiõe, vt tex. in c. fi. de emp. & vend. & . d. l. emptor. C. de euict.

Contra reum abſentẽ cõtumaciter non agitur euictiõe.

Cap. CXXV.

ET not. quòd petẽs diẽ conſilii, vel dilationẽ veutæ nõ videtur per hoc garendiã ſuſcipere, ſed non ſit veuta garendo, ſi iam ſit facta reo.

Nempę

Nēpe reus ſuū laudādo authorē,ſimul & ei veu-
tam tribuit,quæ illi facta eſt, vt ampliſſimè tradit
Budęus ī annot.ī Pādec ī.l.Herēnius.ff.de euict.

Cap. cxxvi.

QVippe qui author ſuſcipiēs laudatiōes (quā dicunt garēdiā)habet cauſſam defendere ſuo periculo ſuiſq; ſumptibus: & tenebitur garendus erga emptorē,licèt fecerit quòd venditor nō teneatur de euictione.Nihilominus tenebitur ad precium re euicta.l.emptorem.§.i.ff.de actio. empt.niſi cōuentū ſit inter partes,quòd pro omni euictione emptor acceperit literas apochatas à vēditore.l.emptor.ff.de euict.Vēditor verò ſuſcipere debet garēdiā pro reo,anteq̄ poſſit accipere dilationē garendi ſecūdi. Garēdo quoq; non cōparente,aut garendiā ſuſcipere nolente,reus non tenetur cauſſam ſuſcipere, nec defendere, & tūc tenebitur garendus ad euictionem, habetur in.l. emptorem.§.i.ff. de actio.empt. &.l. Herennius Apollinaris.ff.de euictio. *Garēdia*

Cap. cxxvii.

SVnt & aliæ plures actiones de iure ītroductę, quas paſſim citabimus:in quibus tamē oībus experiri ſolet ſuperiore(quam tradidimus)via:& quia non eſt promptus Speculator in manibus omnium,ex vnaquaque actione fragmentum eliciemus,mutorū ſimul ebriorū prætermiſſa inuectiua,actionum tum perſonalium,tum realiū effect⁹ deducem⁹.Quędā tamē actiōes miſtā cauſſā

Miſtæ actiones. obtinere videntur tam in rem,quàm in perſonā, qualis eſt familia herciſcundæ actio:quæ competit cohæredibus de diuidenda hæreditate. Item communi diuidundo,quæ inter eos redditur,inter quos aliquid commune eſt vt id diuiditur.Itē finium regundorum actio, qua inter eos agitur, qui confines agros habent. In quibus tribus iudiciis permittitur iudici rem alicui ex litigatoribus ex bono & æquo iudicare. Et ſi vnius pars prægrauari videbitur,eum inuicem certa pecunia alteri condemnare,vt not.in.§.quædam. inſtit.de de act. Omnes autem actiones vel in ſimplū conceptæ ſunt,vel in duplum,vel in triplum, vel in quadruplum. Vlteriùs autē nulla actio extēditur. In ſimplum agitur,vel vti ex ſtipulatione,& mutui datione,ex empto,vendito,locato,conducto, mandato,& denique ex aliis quàm plurimis cauſis. In duplum agitur, veluti furti, nec manifeſti damni,iniuriæ,ex lege Aquilia.depoſiti, ex quibuſdam cauſis. Item ſerui corrupti:qui competit in eum cuius hortatur cōſilióve ſeruus alienus fugerit. Item ex legato, quod veneralibus locis relictum eſt. Tripli verò agitur cum quidā maiorē verę æſtimationis quantitatem in libello conuentionis inſerūt. Quadrupli aūt agitur,veluti furti manifeſti:item de eo quod metus cauſa factū eſt: déq; ea pecunia,quæ in hoc data ſit,vt is cui datur calūnię cauſa negotiū alicui faceret vel nō faceret. Itē ex lege cōdictitia,ſed furti nō manifeſti

Cōceptio actionū.

damni,

dãni, iniuriæ ex lege Aquilia, ac relictorũ venerabilib⁹ locis nõ ſolùm inficiatione duplicãtur: ſed etiã ſi diſtulerit relicti ſolutionẽ, vſquequo iuſſu magiſtratuũ cõueniatur. In cõfitentẽ verò, antequã iuſſu magiſtratuũ conueniatur ſoluentẽ ſimpli redditur. not. in. §. ſed & furti. inſtit. de actio.

Cap. cxxviii.

ACtionum autem quædam bonæ fidei ſunt: quędam ſtricti iuris. Bonæ fidei ſunt hæ, ex empto, vendito, locato, cõducto, negociorum geſtorum, mandati, depoſiti, pro ſocio, tutelæ, commodati, pignoratitia, familiæ herciſcundæ, communi diuidundo, præſcriptis verbis, quæ de æſtimato proponitur: & ea quæ ex permutatione cõpetit, & hæreditatis petitio, dotis actio, in iis bonæ fidei iudiciis libera poteſtas promitti videtur iudici, ex bono & æquo æſtimandi quantũ actori reſtitui debeat in quo & iſtud continetur: vt ſi quid inuicem pręſtare oporteat eo compenſato, in reliquum is, cum quo actum eſt, debeat condemnari: prætereà quaſdam actiones arbitrarias i. ex arbitrio iudicis pendentes appellamus: in q̃bus niſi arbitrio iudicis, cùm quo agitur, actori ſatiſfaciat, veluti rem reſtituat, vel exhibeat, vel ſoluat, vel ex noxali cauſſa ſeruum dedat, condemnari debeat. Sed iſtę actiones tam in rem, quã in perſonã inueniuntur, in rẽ veluti publiciana ſeruiana, de rebus coloni, quaſi ſeruiana, quæ hypothecaria dicitur, in perſonã, veluti quibus de eo

Bonæ fidei actiones.

Arbitrariæ actiones.

agitur, quod vi aut metus cauſa, aut dolo malo factum eſt. Item cùm id quod certo loco promiſsũ eſt, petitur. Ad exhibendum quoq; actio ex arbitrio iuris pendet. In iis enim actionibus & cæteris ſimilibus permittitur iudici ex bono & ęquo, ſecundum cuiuſque rei, de qua actum eſt, naturã æſtimari. Quẽadmodũ actor ſatiſfieri oporteat. vt not. in. §. curare. & in. §. præced. inſt. de actio.

Cap. cxxix.

Interdicta quæ ſunt.

HOdie præterea nihil diſsidet interdictum ab actione. not. in. §. finali. inſtit. de interdict. Eſt actio in factum prætoria, aliud eſt petitorium, aliud poſſeſsorium, aliud miſtum poſſeſſorium, aliud datur pro adipiſcenda poſſeſſione, aliud pro recuperanda, aliud pro retinẽda, de petitorio. not. in. l. interdictorum. §. quædam ff. de interdict. De miſto. not. in. l. i. §. fin. ff. de aqua quotid. æſti. De poſſeſſorio. inſti. de interd. §. ſequens diuiſi. Interdictorum etiam quædam ſunt publica, quædã priuata, quædam ſimplicia: in quib⁹ alter eſt actor, & alter reus, vt ſunt reſtitutoria, vel exhibitoria: quędam duplicia, in quibus par vtriuſque litigatoris cõditio eſt: nec quiſquam actor vel reus præcipuè intelligitur, ſed quilibet tam rei quàm actoris partem ſuſtinet. §. tertia. inſtitu. de interdict. & not. in. l. iii. ff. de interdict. Sunt autem interdicta publica nouem in vniuerſo ſecundum Speculatorem in tract. libellorum. tit. de cauſ. poſs. & proprietatis. §. quia verò

Specul. de inter.

verò.& in.§.priuata.vbi dicit ꝙ interdictum generale dicitur,quãdo regnum, terra, aut villa interdicitur.particulare verò quando vna eccleſia interdicitur:hoc modo ſumendo interdictũ pro cenſura eccleſiaſtica.Ad quorum ciuilium interdictorum elucidationẽ fragmenta paſsim eliciemus, videlicet de aqua quotid. æſtiua. datur habenti ius aquæ quotidianæ,vel etiam ęſtiuæ, ducẽdo ad prædia ſua:cùm aliquis ducere prohibet not.in.l.i.in princi.ff.de aqua quotid.æſti. Et dicit Speculator ibi.in verb.alio modo,quotidiana non tãtùm illa eſt,quę quotidie ducitur, ſed etiã illa eſt,qua quis quotidie poteſt vti ſi vellet, ſed aqua æſtiua ea eſt, qua æſtate vti expedit. Quæ actio inter ſeruitutes tum vrbanorum, tum ruſticorum annumeratur,vt plenè not.in tit.ff.de ſeruit.vrba.prædio.& idem ruſti.præd.

Cap. cxxx.

DAtur prætereà interdictum habenti ius ducendi aquam de cannali vel caſtello ad irrigandum,vt vid.Specu.Item de arboribus cedendis:quarum appellatione vites appellãtur. Labeo ait permitti ei,cui arbor officit,ſi velit, ſuccidere eam,lignáq; curtare.tex.in.l.i.§.hoc interdictũ ff.de interd.Item de cloacis priuatis reficiendis, vt.ff.de cloacis.l.i.§.& deinde.&.§.cloacæ.l.fi. ff.eodem. & ibidẽ Specul. ver.porrò.Itidem de aqua pluuiali arcẽda.quæ actio eſt ciuilis deſcendens ex.ll.xii. tabularũ, vt.l.ſi vſuſfructus. ff. de

interdi-ctum ſer uitutis. aqua pluuial.arcend. vt cùm facis aliquod opus in fundo tuo, propter quod aqua pluuialis nocere poteſt fundo vicini tui, datur contra te actio pluuiæ arcendæ, per quam tuis expenſis opus teneris deſtruere, & damnum contingens emendare. Si verò poſsideas opus ab alio factum, teneris patientiam præſtare, vt deſtruatur: not. in.l. i. & ii.§.iii.in fi. & .l.ſi tertius colonus.§. Celſus ſcribit.verſ.ſiquidem. ff. de aqua pluuial. arcend. & ſic Speculat. Et iſta eſt aqua, quæ de cælo cadit, ait Vlpia. Item quoque actio de fonte datur ei, qui duxit aquam de fonte hoc anno, nec vi, nec clam, nec precario de alterius fonte, vt.l.i.in prin. eod.tit. non tamen cõpetit de cyſterna: quia non habet perpetuum effectum, nec viuã aquã: quia imbribus concipitur. Cætera vide in.d.l. vnica ff. de fõte. vbi dicitur in fi. de lacu, puteo, piſcina, foſſa, ſtagno, ad reficiendum & purgandũ. Cuius fontis nomen deferrem, ſi maternũ eſſet deferendum, ab Hugueta Fõtana genitrice mea, ſed patris mei Roberti Fuſcheri nomen hæreditarium ſortitus ſum (nec diſpliceat lectoribus ſi paretẽſi vtar nõ multũ diſſona) huius enim ac proauorũ meorum epitaphium eſt in D. Euſebii Altiſsiodorenſis templo ſic inſcriptum, videlicet Epitaphium Iohan. antiqui. Iohãnis iunioris, Roberti

Epitaphia auorum authoris. Iohan. filii, ac Hieronymi nepotis, his Verbis,

Ecce nepos, natus, pater, ac auus, hic proauúſque
Iſraelis Fucher nomine more iacent.

Molliùs

Molliùs oſſa cubant tumulis cumulata ſuorum.
In cælis vnà ſic habitent animæ.

Eorum verò inſignia, In medio campi azurei, qui & præſens deſignat ſeculũ, iacet barra aurea: quę deſignat quaſdam opes caducas. In medio barrę crux eſt rubra in medio ſemicruciũ, quæ & cruces, & labores, & moleſtias huius ſeculi præ ſe ferunt. Sed ad actiones, vnde digreſſi ſumus. Eſt & aliud interdictũ de glande legẽda: quod datur ei cuius glans vel alius fructus in fundũ alienum ceciderit, vt ſingulo tertio die legere & exportare liceat: glandis enim nomine omnes fructus continentur, vt dicitur in.l.vnic.ff. de gland. legenda. Sũt & inſignia vxoris meæ Ioannę de Quercu: faxit Deus opt. maxi. vt ſimul nos conſeruet, dẽtq; mentes ſanas in corporibus ſanis vnà cum Paulo Fucheriolo puero meo. Sed ad actiones, vt de itinere actũq; priuato reſtituẽdo. Ad tuendas tantummodo ruſticas ſeruitutes datur contra prohibẽtes aliquem vti ſeruitute ſua, vt.l.i.§.i.ff.de itiner.act.priuato. Interdictum deniq; de homine exhibendo cõpetit vnicuique de populo, ad petẽdum in publicum hominem liberum: contrà & aduerſus, qui liberum hominem inuitum captum dolo malo detinet in ſeruitute, not. in.l.iii.§.ait prætor.ff.de liber.homi.exhib. Nemo etiam prohibendus eſt libertati fauere dict.l. iii.§.hoc interdictum.ff.de lib. ho.exhib. Eſt & aliud fraudatoriũ interd. quo tutoris creditor pupillo tenetur.l.pupilli.ff.de ſolut.

ii.ff.de act. & obliga. &.§.i. inſtit.de obliga. Ex quaſi contractu autem actiones, vt conditio indebiti, conditio liberæ actionis, negotiorum geſtorum, tutelæ ſubſidiarię, communi diuidundo, finium regundorum, familiæ herciſcũdæ, petitio hęreditatis directa, vtilis, & poſſeſſoria, fideicom miſſaria, & actio ex teſtamento. De his omnibus vid.in.l.maleficiis.§.ſi quis.&.§.ſequẽ.ff. de act. & oblig. Actiones autem in factum, quæ & perſo nam ſequuntur, vt de eiectis & effuſis.ff.de dolo & contu.de furt.arborũ furtim cęſarũ, vi bonorũ raptorum, actio legis Aquiliæ iniuriarum, quod metus cauſſa, ſerui corrupti, rerũ amotarum, cõdi tio ob turpẽ cauſſam. Actio autẽ præſcriptis Ver bis, vt æſtimatoria vel extimatoria. Eſt & alia, ꝓ ſocio, publiciana, publiciana reſciſſoria, quãti, mi noris. De his vid. Specul.in tit.de empt.& vẽdi. §.nunc dicendũ.verſi.eſt & alia actio. Actio autem rei vxoriæ ſublata eſt: in cuius locum ſubrogata eſt actio ex ſtipulatu: quæ datur marito vel eius patri: vt dos tradatur & cæteris in omnibus anteà deductis ita procedendum eſt in ciuilibus coram iudicibus. Sed ſi ex prĩcipalibus (quod dicũt practici, du principal) actionibus dependeat incidens aliquod (quod incidens litis cardo à di uo Hiero.poſt eum à Budæo dicitur, à nouiſſimis aſit liticula) illud enim incidens debet priùs terminari, vt Parlamenti Pariſien.arreſto iudicatum eſt.vii.die Februarii M.D.xxix.

Cap. cxxxiii.

TVm demum vbi nullus litis cardo interueniet, præſcribitur partibus à iudice terminus cõcluſionis in cauſſa principali, vt not. cõſtit. Carol. vii. c. liiii. & ſi quæ ſint iuris rationes, eas debent partes in iudicio proponere: nec ſatis eſt in iuris allegationibus obiicere quòd inſtrumenti exempla ſine mandato iudicis facta ſunt, ſed in litis decurſu id allegandum eſt, vt not. Guid Papa. iii. q. xliiii. Hæ autẽ allegationes iuris, quæ poſt litem cõteſtatam traduntur, nõ ſunt ex actis, adeò vt ſi acta litis ad alium ſint tranſmittenda, non debent hæc cum actis mitti, vt volunt Bald. Paul. Caſtrenſ. in authenti. iubemus. C. de iud. niſi in ipſa concluſione litis facta ſit poteſtas tradẽdi eas allegationes, vt vtitur practicè. Sed & ſi alteruter litigantiũ nolit litẽ cõcludere, iudex diẽ præfiniet recuſanti id facere, intra quod id faciat: quod ſi negligẽs ſit, litem pro concluſa habebit, diémque ad audiendum ius præfiñiet. not. Guid. Pap. q. v. c. xxxviii. Sed ſi alter litigantium nouas velit productiones facere, iurare debet quòd inſtrumenta illa nouè reperit. not. Bartol. in l. admonẽdum. ff. de iureiur. aliàs opus eſt in integrum reſtitutione, vt vult Anth. Butr. in. c. paſtoralis. extra. de except.

Nouæ pductiões.

Cap. cxxxiiii.

Sed fre-

SEd frequenter accidit, vt viſis actis proceſſus, calculóque iam numerato, nondum tamen iudicato proceſſu per iudicem aut conſiliarios eius, altera pars ſuſpectum iudicem contendere velit, aut recuſare: arreſto Parlamenti Pariſien. edictum eſt eam non poſſe. Verum problematica eſt quæſtio: quum ſententia iam lata eſt in breuiculo (quod vocant, le dicton) nondum tamen actuario tradita, ſi iudex recuſetur, & ſententiam iam ſcriptam dicat: ideóque tranſmittat ad actuarium, qui eam partibus ſtatim pronunciat in antiſede (quam burellum dicunt, Gall. au bureau) ſi is qui recuſauit, ab ea ſententia appellet, quod poſt recuſationẽ propoſitam illam fuiſſe ſcriptam aſſerat, aduerſarius verò contradicat: iudicíſne aſſertioni ſtandum erit? Fely. ſtandum dicit. c. cum à nobis. extra. de teſtib. ſi enim quod iudex dicit aliis modis eſſe notum non poſſit, eius dicto ſtandum eſſe tradit: quanuis iſta non placeant nouiſſimo D. Ioan. Imbert. rationes optimas alleganti, videlicet iudici ſoli non eſſe credendum. l. ne in arbitris. C. de arbitr. præſertim quum pro ſententia ſua defendenda aliquid aſſerit: tum pro vindicanda cõtumelia ob ſuſpitionis cauſſas illata in recuſantis perniciẽ affirmari poſſit, vt citat ibidem Bart. tamen Fely. ſententiam ſequerer veriùs: pars enim, quæ aſſerit ſententiam ſcriptam poſt recuſationem, probare debet: nam dicenti incumbit onus probandi. Iudéxq;, quem

neque vituperiũ(vt præſumitur) nec laus flectit, vltionis minimè conſcius nollet ex conſcientia ſua grauare partem,vt Felyn eſt ſenten. in .d.c. cum à nobis. quippe qui tradit iudicem nõnunq̃ poſtquam cõcluſa eſt controuerſia recuſari poſſe.not.idem Fely.in .c.inſinuante. extra. de offi. deleg.&.in.c.paſtoralis.extra.de excep .ſequutus opinionem.Ioã.Imol. qua in ſpecie propter eorum ſententiam arreſti authoritatem eſſe putat. Idem Imbert.duntaxat accipiendam , ſcilicet vt re nõ integra,eáque iam diiudicari cœpta, iudex recuſari non poſſit. Sin contra,ac nondum iudicari cœptum ſit, arbitratur recuſandi iudicis facultatem ſemper cõcedi, cuius opinionem ſequi velim. Cæterum illud adeò verum eſt non poſſe iudicem ferre ſententiam poſt litis etiam concluſionem,niſi priùs iniungat partibus litigantibus, vt inſtrumenta ac acta litis apud ſe proferant, atque comminetur ſe,niſi id faciant, pronuntiaturum ex actis apud ſe depoſitis, vt allegat arreſtũ in conuentib. Pictauen. die xxiiii. Octob. quapropter inoleuit, vt in ipſa litis concluſione iudex ferè ſemper adhibeat hanc comminationem quam nos iniunctionem,& forcluſionem nominamus. Subſtituuntur autem hæc in locum illius citationis,quæ fiebat ad audiendã ſententiã. Nã illa ſi fieret à iudice,cẽſebatur peremptoria : alioqui cum peremptorio erat facienda. vt not.in.l. ii.C.quomodo & quando iud.

Iudex in ualuis ſenten.

Cap.

Cap. cxxxv.

ITaque hæc fiunt ſemper à iudice, aliquando præſentibus litigantibus: ſed quum abſunt, hęc illis ſunt denũcianda: ac dies cõſtitutionis ad hęc facienda currit ſolũ ab huius denuntiationis tempore. Prouidendum eſt autẽ vt ſi negotii cõditio poſtulet iuſiurandum deferri alterutri litigantiũ ob ſemiplenã probationem: is cuius intereſt ante concluſionem litis hoc poſtulet, vt rectè monet Frãciſ. Curt. in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. nec verò eſt prætermittenda formula, qua vtitur practicè in Gallia: qua ſolet deferri ſacramẽtum, ſiquidęm non paucos ea decipit, cùm arbitrentur in ſemiplenæ probationis ſupplementũ eam adhiberi: quanuis iudex eam tantùm ad certiorẽ deliberationẽ interponat. Nam hoc pacto id defertur iuſiurandũ, vt iudex decernat litigantium alterutrum à ſe interpoſito iureiurãdo examinandum ſuper quibuſdam articulis. Quapropter cautius erit ab ea interlocutione non appellare, ſed diffinitiuam expectare, vt ab ea appelletur, ſi iudex ſecutus ſit iuſiurandum, eíque qui iurauerit, victoriã adiudicauerit. Nec ideo ab ea interlocutione appellabitur, quòd hinc videatur nata eſſe iniuria. Cùm enim ab ea interlocutione diffinitiuáque ſentẽtia quidam appellaſſet, ex opinione inſignium aduocatorum apud ſupremã curiam Pariſien. acquieuit interlocutioni: perſtitit tamẽ in ea appellatione, quam à diffinitiua emiſerat,

Huius autem iuriſiurandi interrogationíſque ex eo habitę acta priùs eduntur ei qui iurauit, deinde aduerſario. Quemadmodum enim teſtimonia reſignantur primùm reo, mox actori, vt ſuprà diximus: ita & interrogatio facta ex eo iureiurando, cùm id ſit probationis ſpecies. l. in contractibus. §. de illo. C. de non numerat. pecu. & c. ii. & ibi Aret. extra. de probat. Debet itaque aduerſarius vocari, vt interſit cùm ſuſcipietur: præſtabitúrque re ipſa hoc iuſiurandum, ſicuti quũ teſtes ſunt producendi, interrogabitur quoque is qui iurauit, ſeorſum deducto & amoto aduerſario. Poſtremò aduertat iudex, vt ſi ſecundũ oblatas ab altero litigantium conditiones ferat ſententiam, eas omnino ſequatur, neque vllo modò diſſecet, neque alteram partem ſumat, alteram deſerat: Veluti nec aduerſarius facere etiam poteſt, ſed debet aut oblata prorſus agnoſcere, aut repudiare, vt not. l. cùm quæritur. ff. de admi niſtratione tuto. ſicque arreſto Parlamenti Pariſien. dictum fuit die. vii. Martii. M. D. xxix.

Cap. cxxxvi.

TVm iudex omnia apud ſe prolata diligenter reuoluere debet, inſpicereque an vterque litigantium ſibi incumbentia impleuerit: & an ab iis faciendis ritè excluſus ſit (quod dicunt practici, forcloz ou decheuz de fournir)

fournie) ſi autem agnouerit aliquid deeſſe quod neceſſarium ſit ad iudicium, præfinat partibus id intra certam diem exequi, quod dicunt furnir re, aliàs iudicaturus iuxta ea quæ apud acta reperiuntur: & inter omnia animaduertant, animaduertant aduertant inquã, iudices principem quæſtionem definire, quam dicunt, le principal: & ſi ſit poſsibile ab interlocutionibus abſtineãt, quæ aliquando fiunt, vt obteſtor me agnouiſſe, ſportularum ergo, ita & ſæpiſsime, cùm etiam ſportulæ illæ de iure canonico prohibitæ ſint. vt not. c. ab omni. extra. de vit. & honeſt. cleri. tamẽ per miſſæ ex opinione dũtaxat hominum fermè gentilium. Eſt tamen neceſſaria interlocutio ſi teſtibus ſit detracta fides, ſi ſint legitimè reprobati: qui etiam vſque ad quartam reprobationem admittuntur: excluſiuè tamen, qui dicuntur teſtes reprobatorii reprobatiorum, vt de his not. in. c. licet. & ibi glo. extra, de teſtib. &. c. dudum. de teſtib. in. vi. id tamen intelligendum eſt in iudicio ordinario, nõ autem in breui ac ſummario, quia in hoc etiam teſtium reprobatio non recipitur, vt not. Lud. Ro. in ſingul. cccxxv. Cœpit autem curia parlamenti Pariſien. obſeruare: eiúſque exẽplum iudices ferè imitantur inferiores: vt cùm huiuſmodi fert interloquutionem: in ea ſpecialiter & articulatè ea deſignet reprobationum capitula, quæ iudicat probanda eſſe: quod æquiſsi-

Iudicũ auarorũ perplexitas.

tem ſuam,& ab eo iuſtè appellatur ob denegatã iuſtitiam,trad. Abbas in.c.cum cauſſa.extra. de offic.delega.quod deciſum eſt arreſto parlamenti Pariſ.die.xviii.Ianuar.M.D.xxxii.Plerunque etiam vidi & nonnunquã obtinui, citatos iudices pedaneos,quos vocant ſubalternos, in conuentibus iuridicis, néue in appellationũ cauſis præſidatuũ Galliæ ſuo proprio nomine cõdemnatos,quæ appellationũ præſidatuũ cauſæ ſeſsiones à ſedendo, anima enim ſedens ſit prudentior, corruptè tamen Aſsiſiæ à noſtris vocantur. Idemq; ſeruientes qui exceſſerũt citati in aſsiſiis plerunq; ſuo nomine mulctantur:cũ neq; appellantes,neq; inthimati nolunt ſuſtinere executionem,in expenſis,dãnis, & intereſſe partis grauatæ condemnantur:quorum taxationem iudex ſolet ſibi reſeruare:quod etiam licet ei,vt not. Bartho.in.l.Paulus.i.ff.de re.iud.& glo.in.c.auditis extra.de procura. de damnis autem & intereſſe ſcribit Maſuer.in titu.proprio.ſiquidem Imbertus non conſulit appellare ab vnico grauamine, in interdicto retinend. poſſeſ. ſalua cuius gratia appellandum conſulerem:quia in eiuſdem iudicio damna & intereſſe ſequuntur, modo illud grauamẽ eſſet planum,ſi ſufficiat vnicum in appellatione,iuxta iura vulgata. *Taxatio expenſarum.*

Cap. CXXXVII.

IN omnibus itaque anteà deductis actionibus,ſuſceptis omnibus dilationibus, defenſio-

Iudicis partes.

nibúſque tandem: iudex aſſumpta à partibus litigantibus finali dilatione, ſcilicet ad audiendum ius diffinitiuæ ſecundum ordinaria cognition.regul. Iudex mox calculum actuarium iubet ſibi porrigi, ſaltem intra tremeſtre in leuioribus, vt not.in.l.properandum. ff. de iudiciis. in arduis autem intra ſex menſes.conſtitut.Ludo. xii.clix. Tum accipit apud acta vtrunq; ſaccum partium litigantium: iudicátqne ſecundum allegata & probata partium.vt not.in.l.illicitas.§.veritas.ff.de offic.præſid.& nouiſ.per ord. regias. Iudicátque ſecũdum ordinem iuris, vt puta: Primò ſi iuratum eſt de calumnia, quo tamen iureiurando non vtimur, niſi caſus exigat. Poſteà verò litis conteſtationem conſpicit, vt in.c.vni.extra.de litis conteſta.in authẽ.offeratur.C.de litis cõteſt.poſteà verò cæteros actus, aliáque appunctamenta. Cęterũ ſcribitur ſententia, poſteà profertur.l.probatam.C.de ſent.& interlocut.omn. iud.vbi multa notantur.extra.de appel.c.qua frõte.ii.quæſt.vi.§.diffinitiua.&.c.cum dilectis: extra.de pur.ca.&.l.ii.§.prius.ff.de vulg.& pupil. vti.dicitur ꝙ ordo ſcripturæ peruertendus non eſt. Ad hoc.l.vt debitè.C.de hæredi.act. Debet quoq; ſentẽtia in ſcriptis ferri, aliàs nulla erit.l.i. C.de ſententiis ex periculo recit.&.c.quoniam cõtra falſam.extra.de proba.curare autẽ debet iudex vt omnia quantũ & poſsibile ſit ei, certę pecuniæ, vel rei ſententiam ferat etiam ſi de certa

quantitate

quantitate apud eum actum eſt.verb.ſunt tex.§. curare.inſt.de actio.& in authen.niſi breuiores, & alio authen.breuiſsimas, vbi dicitur: Breuiſsimas lites & maximè vilium perſonarum ſine ſcriptis & ſine aliqua expenſa cognoſcere præſidem oportet.in authen.de mandat.princi.§.ſit tibi. coll.iii.vbi dicitur :Sit tibi quoque tertium ſtudium litis cum omni æquitare audire:& omnes quidem breuiores,& quæcunque maximè viliũ ſunt ex non ſcripto decidere,& iudicare,& liberare homines alterna contentione: veruntamen quidam dicunt quòd ſenten.poteſt fieri ſine ſcriptis litigantium conſenſu.arg.l.ſi conuenerit. ff. de re iud.& l.i.ff.de ſer.& Bar.l.fi.C.de priuile. lib.xii.C.tunc quoque ſententia diffinitiua habet executionem paratam.Bar.in.l.minor.num. i.ff.de minor.nec poteſt iſta diffinitiua retractari.l.poſt ſententiam.C.de ſententia & interloc. omnium iudiciorũ.demptis caſibus qui enumerantur per Bartol.in.l.quod iuſsit.in.§.imperatores.ff.de re iudic.Secus tamen in interlocutoria. d.l.poſt ſententiam.C.de ſenten. & inter.omn. quia poteſt per iudicem reuocari, quando non fuerit exequuta:vel quando non tradiderit ſecũ exequutionem:& tunc poteſt partibus volentibus,vel ex iuſta cauſa cognita. Bartol. in.l.i.§. quòd ſi aliqua.ff.de præto.ſtipul.Eſt & alia quæ fit partium conſenſu, à qua recedi non poteſt, & apud acta tranſigitur, quod vulgò dicitur,

Sentẽtia in ſcriptis.

Apud acta tranſactio.

paſſer regiſtre.in.l.acta.apud Barto.ff.de re iud. alio quoq; termino alluditur practicè,vt dicitur comparuit au principal,paratam quoque habet executionem.idem Bartol.in. l.ii. C .de execut. rei iudic.

Cap. CXXXVIII.

ſententia continere debet abſolutionē uel condemnationem.

SEntentia præſertim diffinitiua debet continere abſolutionem, vel condemnationem , vel ſimilia verba.l.præſes.C.de ſentē. & interlo.&.c.illa .extra.de accuſa. At gloſſ.not.quæſtio.ii.quæſt.vii.§.diffinitiua. &.c.cum his.extra.de verbor.ſignifica . videtur contra eſſe, ſed non eſt, quia ſententia non poteſt pro parte valere , & pro parte non valere, vt tenet Bar.in concil.cl.& allegat Cyn.in contrarium in.l.i.C.de aduocat.diuerſo. iudi.dicendum tamen eſt quod ſententia debet continere abſolutionem,vel condemnationem,& hæc omnia vera ſunt,præterquam in cauſa appellationis,vbi non eſt neceſſe qnòd iudex appellationis abſoluat,vel condemnet:ſed tantùm quòd confirmet ſententiam,vel infirmet.l.eos.in fi. C .de appellat.&.l.in ſumma.ff.de re iudic.c.cum debitus.extra.de appellat. quidam tamen dicunt ꝙ ipſe iudex appellationis habet eum condemnare,vel abſoluere,vt not.in.d.l.eos.C .de appella. in gloſſ.in verb .nec à forma &c.& eſt argumē.

pro

illis.l.qui ex liberis.§.teſta.ff.de ſecund.ca. vnde conſultius eſt, quod apponantur omnia verba, infirmo, vel confirmo, & ideo abſoluo, vel cõdemno. De hoc dicitur in.§.appellare.ii.q.vi.& de facto tamen vidi practicari, & validari vnam ſententiam in vna parte: & in altera infirmari in cauſa appellationis: & continuo apud curiã parla.cauſa vna appellationis dicitur iuſtè iudicata in vna parte: & in altera perperam: & tunc maximè ſaluatur emenda, quando apparet grauamen illatum: quia ſufficit vnũ grauamem in materia appellationis.c.vt debitus.extra.de appel.curia tunc parlamẽti dicit plerunque appellationem, & illud à quo extitit appellatum, miſſa omnia ad nihilum.

Sentẽtia appellationis cõfirmat uel infirmat.

Sentẽtia ualida tur ĩ una parte, et in altera non.

Cap. CXXXIX.

Poſteà vero quã iudex ſuã protulerit ſententiã diffinitiuã, quæ intra trienniũ proferri debet, vt eſt tex.in termi.huiuſmodi autẽ ſententia diffinitiua prope finem triennii proferatur, pro quo & preſentem legem inducimus.l.properandum.§.ſinautem reus.verſicul.huiuſmodi.C.de iudi.Si altera partium grauata fuerit, appellat illico: quamuis de iure dãtur octo dies ad appellandum, ſed hodie reſcripto principis releuat ab illico: octo quoque dies dantur ad renũtiandũ appellationi: ſecus autẽ in

Illico appellandum.

interlocutoria, dū modo grauamen poſsit reparari in diffinitiua. Bart.in.l.imper.ff.de re iudica, Tandem his peractis ſportulæ præſtantur iudicibus, quæ olim per vtranque partem dabantur in litiſconteſtatione.in.§.ne autē.& ibi Bart. in authen.de iud. Sunt autē ſportulæ hodie hæc ſtipendia, quæ iudicibus præſtantur pro conſilio & viſitatione proceſſuum, & ea vocat Bud. les eſpices des proces. Quæ tamen exiguntur ab iis duntaxat, in quorum commodum ſententiæ latæ ſunt.in.§.illud quoq;, in authē. de exhib. reis, ſalua recuperatione aduerſus finaliter condēnatos. Et quanuis glo.ordinar.c.xvi.non licet. xi.q. ſi.dicat quòd iudices poſsint recipere à partibus eſculenta & poculenta, dummodo in anno non excedant centum aurel. & concord.tex.in.l.eadē ff.ad.l.Iul.repetund. Tamen conſtit.Reg. cautū eſt, ne plus recipiant exnunc à partibus quā quinquaginta librarum Turonen.ſummam: quā infra duos menſes perſoluere tenebūtur creditori, qui tenebitur eā recipere.not.conſuet.general. Gal. in tit.du ferment des ballifz.

Sportulæ quæ ſunt

Cap. cxI.

IAm ad appellationes regrediamur, quæ ſecundum leges introductæ ſunt, quas tamen Chriſtus tacendo reprobauit cùm acquieuit ſilētio ſentētiæ Pilati iniquiori & iniuſtæ, ſed quia ſcriptū erat Chriſtū debere pati, & ita introire, &c. Ideóq; non appellauit. Sed Paulus apoſtolus appellationem

pellationẽ approbauit dicens: Si nihil eſt de quibus ii accuſant me, nemo me poteſt illis donare: Cæſarem appello. Dedítque ei Feſtus apoſtolos (quas literas dimiſſorias vocamus) not. Act. xxv. & hoc fit vt iniquitas ſeu imperitia iudicantium corrigatur, licèt nonnunqurm bene latas ſententias ſuperior in pœnis reformet. l. cùm ſpecialis. §. porrò. de appell. vbi dicitur appellationem nõ ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutam, vel ideo vt homines oppreſſi releuentur. c. ad Romanos. ii. q. vi. Quis autem poſsit appellare, à quo, ad quem, quando, qualiter, quoties, infra quod tempus, & à qua ſentẽtia. vid. ſpecialiùs per tot. ii. q. vi. Exinde appellans releuat à iudice ſuperiori, ad quem delata eſt appellatio, & accipit ſuum releuamentũ, quod practici appellant, Relief d'appel. Et ſi ſit ad ſupremum tribunal appellatum, à cãcellaria debet emanare releuamentum, nihilominùs ſententia remanebit executioni demãdata, donec ſit cognitũ an cauſę releuamẽti verę ſint. not. cõſt. Carol. viii. artit. lx.

Cap. cxli.

OLim duntaxat ante principium parlamenti proximè futuri releuabãt, hodie autem infra trimeſtre, id eſt, tres menſes à tempore ſententię, non autem appellationis numerandos debet impetrare & exequi adiournamẽtum, ſi ſatis habeat de tempore, aliàs non reputaretur appellans, dicit Auffr. in titu. de adiournamẽto in cauſa appel. §.

itẽ vbi aliquis. Alioqui ſi infra trimeſtre nõ releuetur, iudex à quo extitit appellatum, demandat executioni ſententiam ſuam, nonobſtantibus oppoſit. & appellat. nec eſt neceſsũ parti facere adiournari appellantem in materia deſertionis appellationis, conſt. Carol. viii. art. lix. iuxta. l. properandũ. §. ſinautem. C. de iudi. vbi dicit. Cũ autẽ hæc modicùm vẽtilatur ſiue pro actore ſiue pro reo examinato cauſæ, ſine vllo obſtaculo celebretur. tex. in ter.

Deſertionis materia.

Cap. cxlii.

ETiam appellatio eſt ab audientiá minoris iudicis ad maiorem propter grauamen vel illatũ vel comminatum prouocatio. c. vt debitus. & c. cum ceſſante. extra. de appell. Grauamen autẽ eſt quid iniuſtum, vnde glo. dict. c. vt debitus dic. Si grauaris appel. & inde eſt, quòd partes illa grauamina debent allegare coram iudice ſuperiore, & ea vocant practici, les griefz d'appel: grauaminaque appellationis verbalis debent cõtineri in releuamẽto, ſcilicet quòd talis appellauit ea de cauſa, eóque grauamine, cum cæteris grauationibus ampliſsimè deducendis cum tempore: grauamina autem proceſſuum ſcriptorum dicuntur grauamina extra proceſſum, vt latius videre poteris conſti. Carol. viii. art. xxvii.

Appellatio quid ſit.

Grauamina appellationis.

Grauamina extra proceſſum.

Cap. cxliii.

Oẽs uocandi in appellat.

ET antequam ad ea perueniatur, omnes ſunt vocandi quorum intereſt, oportétque iudices

ces,apparitores,ſeu alios officiarios, à quibus extitit appellatum,citari ſeu adiournari:omnéſque partes,ad vtilitatem & commodum quarum ſententiæ ſeu exploita lata aut facta ſunt,intimari cõuenit.l.i.in princi.ff.de appellat. ç. non ſolent.ii. q.vii.c.tranſmiſſam.extra.de elect. quædam ſunt rationes quare iudices citantur,vt arguatur dolus iudicis,& cenſeatur deliquiſſe in officio. vt.c.iubemus.&.c.ſancimus.i.q.vii.&.l.iubemus.C.ad l.Iul.repet.cum cæteris iurib'. *Iudex citandus.*

Cap. cxliiii.

DIc tamen eſſe de iure , nunc verò in patria conſuetudinaria ex ordi.Regiis ſi ſit appellatio balliui pedanei, dominus terræ debet citari vnà cum ſuo balliuo,ad ſuſtinendam ſententiam dicti ſui balliui,vel ſufficit adiournare officiarios alibi domicilium habentes in loco iudicii,& iudicis ſedentis pro tribunali,vel eum locũ tenentem,vel in caſtro ſeu loco à quo dependet iuriſdictio:quam ipſi exercere conſueuerunt.l.i. §..dies,&.§.ad eum.ff.quando appellandum ſit. Nam iudex non tenetur ſuſtinere ſententiã ſuã per ordin. Reg.imo etiam de iure , ſi perperam fuerit iudicatum,iudex non facit litem ſuã.l.corruerit.ff.de re iud. *Domin' terræ citatur in appell.*

Cap. cxlv.

INſuper debent effici iſtæ citationes & inthimationes ad perſonas, aut domicilia præſentibus teſtibus,alioqui iſta ſolẽnitas omiſſa *Intimationũ ſolẽnitates*

redderet deſertam appellationẽ:& eſt ratio ,quiá iſte ſtilus reſpicit ordinationẽ litis, & ideo in his ſtilus debet obnixe ſeruari: tex.in.l.ſed & pupill9 §.palam.ff.de iuſti.& iur.&.l.i.in quadá glo.addit.C.de ſum.trin.& fid.cathol.Cõſtitutionib9 ſiquidẽ regiis publicatis.an.M.D.xxxiiii.ediċtũ eſt ſuper citationibus cauſarum appellationum. vbi primi defeċtus ex ſui natura lucrum cauſæ gignunt,ſecundíque tum defeċtus,tum congedia, defeċtúſque ſuper citationibus, ad videndũ adiudicari commoda primorum ac præcedentium defeċtuum:atque remiſsiones à curia,quod congedia defeċtus vocant in ſupremis tribunalibus: Cõgedia pariter & congedia ſimplicia: quæ ſimul cauſæ vtilitatem referunt: Ephemerides earũ(quas vocant cedulas) dabuntur apud aċta in nomenclaturis & præſentationibus(vt dicũt)quolibet ſabbatis die, oċto dieb9 poſt aſsignationis aduentũ: & idem procurator cedulę tenebitur ſuper illam aſteriſco ſignare(quod dicunt)cottare diem áſsignationis. Sed & ſi intra dilationum tempora prius diċtarum, à die qua diċtæ cedulæ ita erunt in nomenclatura appoſitæ,altera partiũ aduerſus quam diċtæ cedulæ indiċtæ erunt ,non compareat:procuratoréſque earũ ſuper eas non ſe ſubſcribant.In nomenclaturis ipſi quidem defeċtus, congedia defeċtus,congediáque ſimplicia,ſic lucrum cauſæ gignentia , ab aċtuario præſentationum requirentibus tradantur partibus vt iudicentur,

centur, videlicet congedia defectúſque ſecũdi: vt iudicentur, congedia quoq; ſimplicia vbi nullus aderit procurator, poſt lapſum tempus & tradantur in forma, quod eſt intelligendum fieri maximè in ſupremo parlamenti Pariſienſi ſenatu. vtpote ſi aſsignationes veniant à iuriſdictionibus & eorũ reſortibus (vt vulgò dicunt) prouinciarum Lugdunenſis, Matiſconenſis, Belloiocenſis, Foreſti, altorum Aluernorum, Marchiæ, Angoliſmi, Rupellæ, poſt lapſum ſex hebdomadarum, Britãniæ duorum menſium, Andegauẽſis verò, Pictauenſis, Caſtelleraldi, Loudini, inferioris Aluerniæ, cæteriq; ibidem reſortus interpoſiti poſt lapſum mẽſis vnius. Bituricenſis verò, Niuernenſis S. Petri à monaſteriis, Borbõnii, Bleſenſis, Ambaſię, Turonenſis, Cœnomani, Bononenſis, Abbatis villæ, Perõnę, Mõtis Deſiderii, Royæ, Ambianatis, Couciacy, Veromãdi, Victriaci, Tabilonen. in Campania, Senonenſi, Altiſsiodorenſi, Trecenſi, atq; eorum reſortus intercalati poſt ſpatium trium hebdomadarum, Aurelianenſi verò, Lorriaci, Carnutorũ, Nemorſi, Montis Arginorum, Caſtrilandini, Stempis, Montisfortis, Senlienſis, Meldenſis, Mãte, Meulanci, cæterıq; pręſidatus circũuicini poſt ſpacium quindecim dierum. In præfectura verò ac vicecomitatu Pariſienſi poſt octauam diem. In aliis pręterea cauſis ab aliis ſupremis tribunalibus per euocationem alióve regio diplomate prouenientibus circun-

Præſidatus Galliæ.

ſtantiis,ac earum dependẽtiis, poſt menſiũ duorum ſpacium.Et cætera quæ ſequuntur in hiſdẽ conſtitutionibus latis anno mill.v.c.xxxiiii. Et hoc in ſupremis tribunalibus Galliæ. In inferioribus autem decuriis aliter: nam in inferioribus præſidatibus Galliæ ſic fit.

Cap. cxlvi.

Deſectio appellationis.

DEbent effici citationes,& inthimationes octo diebus abſolutis,qui decem faciunt, ante aſsiſiam:alioqui ſi erretur in altera ſolennitatũ, appellatio declaratur deſerta ex conſtitutionibus Regiis:quia talis ſolennitas ſubſtantialis eſt:quia omiſſa poteſt contingere mutatio circa ſubſtantiam actus ſcilicet appellationis principalis.Bart. l.cùm hi.§.ſi prætor.ff.de tranſact.

Cap. cxlvii.

Fines nõ receptionis.

FInes ſiquidem ſunt non receptionis, vtpote quando appellans illico non appellauit, fuerat præſens in ſentẽtia,aut executione,vt not.con ſtitutione Caroli ſeptimi.art.xviii.nedum ſi appellauerit à futuro grauamine, aut à perſona priuata,aut à re quæ non ſua intereſt,vt ſtatuitur ordinat. reg. vel ante alium quàm iudicem mediũ, quo omiſſo in actionibus ciuilibus (niſi ab abuſu duntaxat)appellari non poteſt. conſtitut. Carol.quinti art.xi.& Carol.vii.art.ix.

Cap. cxlviii.

Enimuerò

ENimuerò duæ ſunt appellationũ ſpecies, appellatio ſcilicet verbalis, & appellatio proceſſuum in ſcriptis, quod dicunt, des proces par eſcript. *Appellatio duplex.*

Cap. cxlix.

PRima verbalis eſt, quum appellatur à quadã executione, à corporis captura, ab actis ſeu expletis ſeruientium, aut à conſtitutione (quod vocant appoinctement) iudicis, in qua nulla eſt productio neque conſtitutio iuris audiendi: quo caſu verbalis appellationis patrocinantur grauamina, defenſæ, fines quoque non procedendi, nõ recipiendi, deſertionis. *Verbalis appellatio.*

Cap. cl.

NAm in cauſa appellationis debent promptè omnes fines deduci, párſque appellans debet quotare articulos, vnde appellauit, ord. Caroli. viii. arti. lxii. & auditis nonnunquam partibus, cauſa appellationis iudicatur præſentialiter ord. Caroli. viii arti. xxxiii. alioquin conſtituitur partibus à iudice ad danda aduertiſſamenta, producendáque, quam cõſtitutionem vocant practici, à bailler à produire. *Appellãs quotat articulos.*

Cap. cli.

ALtera verò appellatio eſt proceſſuũ ſcriptorũ, quando ſcilicet appellatio eſt interiecta à iudice in cauſa, in qua conſtitutũ eſt partibus ad producendum, & audiendum ius in dictis appellationibus ſcriptorum proceſſuum, præteritis *Appellatio proceſſuum ſcript.*

ſinibus,ſcilicet non recipiendi, non procedendi, deſertioníſque,ſiquidem ſunt, conſtituitur partibus à iudice,quòd appellans afferet proceſſum: intimatúſque ſententiam certa die, & quòd appellans poterit dare grauamina:quibus reus valebít reſpondere. Hoc facto cõſtituitur partibus ad audiendum ius. Tenebunturq; appellantes proceſſ.ſcripti in concluſione eorum declarare capita grauaminum,conſtitu. Franciſ.i. articul.cxiiii. ac cuiuſque capitis ſententiæ emenda erit.artic. cxv. Et notandum eſt quòd in omnibus actionibus appellationis debent fieri duæ ſignificationes requeſtarum parti ſeu procuratori illi⁹:quòd ſi die audientiæ minùs præſto ſit expletum: aduerſus eundem perinde concedetur, ac ſi cauſa in nomenclatura appellaretur, eadem conſtitu. art.cxix.

Duæ ſignificationes in appellatione.

Cap. clii.

IN quibus omnibus materiis cogitur procurator,qui conteſtatus eſt in cauſa,conſtitutionẽ ſumere, id eſt, appunctamentum, vt dictum eſt ſuprà,tametſi ſi eueniat procuratorẽ qui conteſtatus eſt,nõ comparere:poteſt peti expectatio à reo contra actorem, quem vocant practici (attendue)aut poteſt peti contra reum cõtumacia, (quam defectũ nominamus) quæ expectatio ſeu contumacia tantæ eſt virtutis, vt poſt conteſtationem cadat deficiens ab iis quæ tenebatur con tribuere ſeu furnire,ſeu perficere in aſsignatione dictæ

Decidentiæ ſeu excluſionis remedium.

dictæ expectationis ſeu contumaciẹ:hanc autem decidentiam vocant practici decheance, de ce qu'on eſtoit tenu fournir:& habet vim defectus contumaciæque,cui mederi poteſt ſola appellatio,conſtitut. Franciſ.art.xxxi.

Cap. cliii.

AT opus eſt euocatione, vt deficiens veniat viſum adiudicatum vtilitatem defectus, vel expectationis.

Cap. cliiii.

ET ſi deficiens non purget ſufficienter defectum,vtilitas defectus ſeu expectationis adiudicabitur ſecundum formá curiæ appellatæ, non comparente ante litem conteſtatam datur parti comparenti congedium,& expeditur litera,vt iudicatū mandetur executioni,& leuabitur emenda ſcilicet in iudicibus pedaneis.lx. ſolidorū Pariſi.in ſuprema verò curia. lx. librarū. Appellato verò ſeu inthimato non comparēte, dabitur defectus appellanti,&iterū adiournabitur ad videndum adiudicari vtilitatē dicti defec⁹: vtilitas aūt eſt quòd pronūciabitur malè iudicatū,tūc quoq; datur à iudice partibns requirentibus, vt dicitur pract.abandonnamentum generale, & ſpeciale, quod crederē facile eſſe repreſſalias,vt olim Italię fiebat.vide Bartol.in tracta.repreſſaliarum. *E mēdæ appellationis.*

Cap. clv.

COntra appellātem verò vel appellatum,poſt litem conteſtatam vel appunctamenta con-

Abbas Siculus in.c.cauſa quæ.de electio.not.cõ ſtit.Ludo.xii.articu.xxxiiii.Nempe finitur compromiſſum per mortem alterius litigatorum,niſi dictum ſit quòd tranſeat ad hæredes.l.diem pro ferre.§.i.ff.de arbit.c.fi.extra.de arbit.Secus autem in arbitratores :quia tũc tranſit ad hæredes. Specu.tit.de arbi.§.finitur.ſi compromiſſum ſit inter parteis ſub forma arbitraria pœnę videlicet & affirmationis,aufertur à iudice notitia cauſæ ordinaria,quæ ex hoc eſſet mota.Secus autem ſi partes ſe ſubmitterent ſub amicabilibus compoſitoribus in ſpeciem arbitrii:quia ſemper pendet indeciſus,niſi altera pars deciſionem ante eundẽ iudicem petierit.not.l.ne in arbitriis.C.de arbitris,cum ibi not. Sed ſi altera pars recuſet ſtare arbitrio,à prælato debet diſpenſari, ſi ſic partes conuenerint, quippe qui debent ſequi viam iuris.Ab arbitris tamen excipiuntur caſus criminales matrimonii,cætéræque id genus actiones ſpirituales:quoniam perſequi debent coram iudicibus ſolemnibus,niſi agatur ſuper intereſſe. nota. gl.in.c.quod tranſlationẽ.extr.de offi.ordina.Et Abb.in.c.cauſa.de reſti.in integ.col.ii.Et debet exprimi arbitriũ verbis ac ſcriptis, & ſpecificari nõ generaliter,& valet arbitrorũ examinatio corã iudice ord.q̃ põt mãdare ſñiam arbitrorũ exe cu.l.apud quẽ.C.de edẽ.cũ tamẽ partes cõpromiſerint nõ appellare,approbatũ eſt cõſuetudine:at tamẽ admittitur ad appellationẽ ſoluẽdo cõpro-

miſſum. Sed non poteſt compromitti de non appellando ante iudicem ordinarium iuris diſpoſitione, vt not.in.l.diem proferre.§.corã.&.l.ped. iug.&.l.ſeq.ff. de arbit.gl.in.c. cũ dilectus.ext.de arbi.in antiq.& ſi tres eligãtur, duo non poſſunt iudicare.l.ſi tres.§.fi.&.l. itẽ ſi vnus.ff. de arbit.

Cap. clviii.

Error ꝓponẽdus

PLerunque ſequuta appellationis ſententia, à ſupremo tribunali error proponitur per partem cõdemnatam ſecũdum tenorem cõſtitutionis Ludo.xi.in mẽſe Nouembri.M.cccclxxix.& hoc præciſè præter biennium ſubſequutum iudicii ſuper hoc, quia perperã fuit dicta curia Parlamẽti cõmonefacta ſuper actis, aut factis ſententiæ: vnde exiſtebat appellatũ, aut aliorum actuũ. Proponens quoq; anteà tenetur cõſignare ſummam.xii.viginti librarũ Pariſ. apud actuariũ curiæ cõſtit.Franci.art.cxxxvi.mandatúrq; iudicibus delegatis per reſcriptũ principis, vt ſi illis apparet ipſam curiã non fuiſſe bene cõmonefactã, ſeu cõſultam, aut aliàs perperã, doloſè, falſò, deductis actis, colluſione, ſurreptione, aut aliàs quouis modo. Quondã cæteræ cameræ Parlamenti quã hæ in quibus iudiciũ latum erat, cõgregabantur ſuper notitia erroris. Sed hodie correctũ eſt conſtit.Franci.artic.cxxxvii.antea tamen quàm recipiantur errores à dominis requeſtarum regis, inuentaria ac partium productiones præuideri debent.art.cxxxv.præfixus deinde eſt quinquennii terminus

Cõſignatio erroris proponendi

Quinquẽnii terminus ꝓ errore proponẽdo.

terminus ad iudicationem errorũ.art.cxxxviii.

Cap. CLIX.

ET notandum ꝙ in omnibus reſcriptis poſtquam impetrata ſunt, cõtentáq; in his patrocinata ſunt,concludatúrq; ad petitionẽ interinamenti,practice à l'enterimẽt, datur dilatio dandi & producẽdi,aut veniẽdi ad certã diem inficiatũ cõtra tenorẽ diplomatis,quod nõnunq̃ reperitur inciuile, ſurreptitiũ, obreptitiũ, & irrationabile pluribus modis videlicet,vt quãdo tacita veritate, & ſuggeſta falſitate fuerit impetratũ, vt. C.ſi cõtra iuriſ.vel vtilitatẽ publ.l.ii.&.l.ſi legibus.extra.de reſcrip.c.ex parte.&.c.cæterũ. Itẽ ſi cõtra ius diuinum.c.ſunt quidã. & cõmune contra ſtatuta.xxv.q.i.item etiã authenticum nõ valet contra ius humanum vel poſitiuũ,vel contra fiſcum, vel vtilitatem publicam.in rub.C. ſi cont.ius vel vtil.publ.in.l.reſcripta.C.de precib.imp.off.vbi dicitur:Reſcripta cõtra ius elicita ab omnib⁹ iudicibus præcipimus refutari:niſi fecerit mentionem dicendo,nõobſtante tali lege,ſiue canone.l. ſi quis.in prin.ff.de leg.iii.in authen.hoc inter liberos.C.de teſt.prodeſt etiã impetranti,etiã contra ius impetratum,dummodo nulli noceat.arg. xvi.q.iii.in.§.ſic & prædicta: itẽ ſi ſecundo impetretur,debet fieri mẽtio de primo, aliàs nõ valet cũ effectu.in authen. de ſponſ.iurg.§. ſi quis. col.ix.c.cæterũ.extra.de reſcrip.Item non debet aliquã iniuriã inferre alicui vel præiudiciũ.l. au-

Reſcriptũ prĩcipis quid cõtinet.

Reſcriptũ quomodo prodeſt impetranti.

thoritate.C. vnde vi. Item debet vna manu & nõ diuerſis manibus ſcriptum eſſe, aliàs non valeret.c.licet.extra.de crimi.fal.falſitates autẽ omnes vnius reſcripti vide in tex.decret. licet ad regnum.extra.de crimi.fal.& vid.latiùs tractatum magiſtri Nepot.de mont.Albano in prin. ſuper reſcrip.vide etiam Bart.in.l.ii.C.ſi contra ius vel vtilita. publ. vbi dolo, vel per obreptionem, vel omnino falſum,vel mendax: quando autẽ impetratur, vt fit ſæpiuſcule in materia reciſionis, & de hac vid.ampliſſ. Bart.in.l.rem maioris.C. de reſcind. vendit. debet impetrans releuari ab epiſcopo diocœſano ſuper præſtito iuramẽto, cùm dicatur in veteri teſtamento,reddite iuramenta veſtra deo.c.quæſitum.extra.de iureiur.& ſic diſpenſat iurãtes,vt planiùs in.c. ſunt quidam.xxv. q.i.Idẽtidem edictum eſt hodie,vt minores poſt xxxv.annũ.deinceps ab ipſa minimè releuabuntur minoritate,conſtit.Franci.nouiſ.art.cxxxiiii.

Falſum reſcriptũ

Reciſiõis reſcriptũ

Reſcriptum minorum.

Cap. CL.

Erroris propoſitio.

POrrò fallit erroris propoſitio,vtpote quia nõ proponitur in materia beneficiali,aut prophana poſſeſſoria.conſtit.Ludo.xii.incip. propoſition d'erreur.Vbi autem valida eſt erroris propoſitio,arreſtum declaratur nullum:& cõſequenter abſoluitur cõdemnatus:alioqui ſi erroris propoſitio nullius ſit momenti, peruenitur ad executionem arreſti, proponens quoque perdit ſummam quam conſignauit,regíque applicatur.

Cap. cLxI.

IN exequutione enim debet ſeruari ordo, quia primo debent capere executores (qui duplices ſunt, merus ſcilicet, & mixtus, de quibus infrà) quòd minus nocet debitori: tam in mobilibus quàm in immobilibus, vt not. Bartol.in.l.à diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iud. num.v. vtpote arma veniunt relinquenda militi,ſi alia immobilia prehendi poterunt,aduocato libri, agricolæ boues,laboríſque quadriga,fabro fabrilia,officiario q̃ attinent ad eius officiũ,gl.in.l.nepos Proculo.ff.de verb.ſig.l.ſtipẽdia.C.de execu.rei iud.l. cõmodis.ff. de re iud.l.executores. cum ibi not. C.quæ res pig. oblig.poſſ.Bart. in.l.cõmodum. de colo.tracenſ.li.xi.C.§.ſi verò.de quæſto.col. vi.aliàs poteſt appellari.& dicit Maſuer.quòd tamen illud nõ ſeruatur propter expenſas,& aliorũ creditorũ & fortè potiorũ affluentiam. in.§. item quando fit executio.in tit.de execut. Et quanuis exequutio ſit inchoãda in bonis mobilib⁹, vtpote,aux robbes,habillemẽs,bagues,ioyaulx,eſtain, poiſles,liɛ̃tz.chaſliɛ̃tz,chenetz,eſcabelles,coffres bãcz,tables,buffetz,et cęteris huiuſmodi,iuſques à l'eſtimatiõ & valeur de la ſõme cõtenue en la ſẽtẽce cõfermée, ou plus,vt not.in.d.l. à diuo Pio. §.in vẽditiõe.ff.de re iud. Tamẽ de cõſuetudine creditor ſeu ille,in cui⁹ cõmodũ ſentẽtia lata eſt, poteſt eligere qđ maluerit,& hoc potiſſimè fiat, & fieri poteſt, ſi ſeruiens referat ſe non reperiſſe

Execu-tio quo pacto inchoãda.

Mobilia bona.

bona mobilia:& ſuper hoc ſtatur eius relationi: vt no.Bar.in.d.l.à diuo Pio.§.in vend.ſupra alleg.Et multo magis ſi referat ꝙ aut condẽnatus rennuit aperire domũ ſuã,ſeu caſtrũ,vel fortalitiũ:& munire manũ de bonis mobilibus,vſq; ad debiti quantitatẽ,audietur:& de aliis ſibi fiet recredentia:pro hoc facit.l.magis puto. §. quæritur.ff.de reb.eo.&c.&.l.ciuitates.ff.quod cuiuſque vniuerſita.léxque illa loquitur ſimpliciter in exequutiõe rei iudicatæ,quia in aliis ſecus.Et po teſt fieri exequutio vltra mẽſurã debiti declarati in ſentẽtia:imò de iure antiquo fiebat miſsio in omnibus bonis.l.i.ff.ex quib.cauſ.in poſſeſ.eat. & hoc propter expenſas:quia fortè ſuperueniant alii creditores priores in iure:ſecus autem in manus munitiõe,iuxta authẽ.& qui.C.de bo.auth. iud.poſ.& ſi euidenter cõſtaret de malicia creditoris,fieret debitori prouiſio,vt dicitur in prę alleg.§.in vendi.& in.l.quandi.C.de diſti.pig. &.l.&.l.pe.C.ſi vent.pig.ag.vbi vide materiam prouiſionũ:manus autem munitio ſeu garniſio intelligitur effici maximè virtute inſtrumentorum obligatoriorum:ad quas obligationes(parẽteſis gratia)digrediamur.

Executio rei iudicata.

Cap. CLXII.

Obligationes quibus utimur.

OBligatio nẽpe mater eſt omniũ actionũ,& fit quatuor modis:aut enim contractu,aut quaſi cõtractu:maleficio,aut quaſi maleficio.Ex cõtractu autẽ oritur obligatio verbis,pro miſsis,

miſsis,literis,conſenſu,venditiõe,emptione,mã-
dato,ſucceſsione,donatione,tutela,curatela,de-
poſito,trãſmiſsione,cæteriſque id genus modis.
Ex quaſi contractu autẽ fit, vt pote per quendã
nego.geſto. Ex maleficio autẽ vt furto,dãno,ra-
pina,iniuria. Ex quaſi maleficio verò, vt quãdo
quis patitur damnũ malitioſè alterius inſtinctu,
& ſuffragio, vt no.ĩ.§.fi.& per tot.inſti.de obli.
Et queadmodũ verbis contrahitur ,ita verbis diſ
ſoluitur.arg.eorũ quæ not.Bar.in.l.mãdati.ff.de
requir.reis.l.iuſtas.C.de iur.fiſc.lib.x.l.ab execu
tore.quorũ appellat.nõ recip. Et non eſt omittẽ
dum quòd obligationes creditorũ paſsiuè non
actiuè peti poſsũt ſup bonis cõfiſcatis,iux. doct.
in.l.moſchis.ff.de iur.fiſci. Nec eſt exequutoria
obligatio ad voluntatẽ creditoris facta,donec pe
tita ſit,vt pleríque ſentiunt. Sed ſi cancellata ſit,
ſolutionis inducit præſumptionẽ vehementem,
adeò ꝙ ſolui nõ debet,vide.l.ſolutiõe tollitur.ff.
de ſolu. Sed ſi plures ſint ĩ ſolidũ obligati,& cre
ditor agat contra vnũ in ſolidũ,& ille ꝓponat ꝙ
alii coobligati ſunt præſentes,& ſunt ſoluendo,
tunc actio diuidetur in viriles ex beneficio diui
Adriani,vt facit.l.fi.C.de cõſtit.pecu.& in.§.ſi
plures.inſtit.de fideiuſ. Fallit tamẽ in tut.& cu-
rat.& debet petens dicere ꝙ ſolutio vnius ſuffi-
ciat,& valeat aliis cõtutoribus.l.mater decedẽs.
ff.de inof.teſt. Et ſi quis obligatus eſt cauſa mu-
tui exceptionẽ habet non numeratæ pecuniæ,

vt.l.ſi exequutione. C.de non numerat.pecunia. Et quamuis ſit quiſpiam corporaliter obligatus, tamen priùs debet exequutari in ſuis bonis,quã ad capturam perſonæ procedatur.tenet Paul.Ca ſtrenſ.in.l.etiam.C.de execut.rei iudi. Sed & ſi pluribus creditoribus ſit obligatus,& vnus exequutionem inchoauerit,cæteri creditores opponentes recipiuntur,& collocantur ſecundũ anti quitatẽ debiti:inſtrumenta enim obligatoria debẽt eſſe authẽ.ſcilicet ſignata à notario publico, ex teſtimonio duorũ ſaltem teſtiũ ſubſcripto:tertio ſigillata ſigillo authen.not.Spec.in tit.de inſtit.edi.§.nũc videndũ reſtat.in princ.& not.in c.i.extra.de fid.inſtr.alia obligatione vtũtur diuerſæ gẽtes,vt viſum eſt Luteciæ,quod quiſpiã Attrebatanus erat obligatus vni Pariſino, ad

Repreſſaliarum ritus.

prehenſionem corporis,& bonorũ.Idem Pariſinus petit manus munitionẽ,virtute inſtrumẽti corã iudice Attrebatano,cõtra obligatũ Attrebatanũ:qui iudex denegauit Pariſino viã iuſtitiæ, idem Pariſinus obtinuit reſcriptum à principe Francorũ in formã repreſſaliarũ, virtute cuius fecit arreſtare vnũ alium Attrebatanum,etiã qui nõ erat obligatus, & ſic cõtra eundẽ tertiũ adeo actũ eſt,vt pſoluerit debitũ obligationis alterius ſalua ſibi actione aduerſus principalem debitorem,& ſic vtimur in Gallia,cuius libellum repreſſal.vide apud Bartolum in.iiii quæſtio.§.ad ſeptum & Sozi. conſilio. ccxcii.idem dicendum

quod

quod in iure clarum eſt,q̀ eximens aliquē de manibus iuſtitiæ, tenetur ipſe ad illud debitum ſoluendum,ad quod tenebatur captus,tanquam ſi pro eo fideiuſsiſſet.tex.eſt notab.in.l.quoties.C. de exact.tribut.lib.x.C.& ibi doctor. & voluit Bal.in.l.addictos.C.de epiſcopali audiē.& Ange.de Aret.in.§.pœnales.inſtit.de act.doct.in.l. i.ff.ne quis eum vi exi. qui in ius vocat. eſt. ſed Hippoly.de Marſil. dicit vnum mirabile: quòd nedum ille,qui de facto exemit rectè captum de manibus familiæ, tenetur creditori ad ſolutionem illius debiti,tanquam ſi fideiuſsiſſet:ſed etiā ille,qui notificauit debitori alicuius quòd aufugere deberet:quia creditor ſuus ordinauerat facere eum capi & detineri:tenetur creditori ad ſoluendum debitum illud,ſi talis debitor fugam arripuit,ita dicit Hippolytus de Marſiliis in ſingulari ſuo.cxxxix.& ita Petrus de Ancha.in conſil. ſuo.cccxli.Et non memini vidiſſe de facto eueniſſe.At verò in ſubprædibus ſic eueniſſe de facto memini, pro quodam Pariſienſi mercatore Borlonio latum arreſtum eſt in ſupremo ſenatu, prædes & ſuppredes(quos fideiuſſores, & eorū teſtificatores vocitamus) teneri ad ſolutionem debiti liquidi,excuſſo principali debitore, maximè in ſupprędibus,in beneficiis autem cedendarum actionū aliud eſt,per quod poſtulare poſſum fideiuſ.& alii qui obligati ſunt in vna obligatiōe ſibi cedēti in alio cōtra fideiuſſores,& alios

quibus ſunt obligati:alioquin niſi cedatur eis,poſſunt recuſare ſolutiones.§.ſi autẽ.inſtit.de ſatiſd. l.Stichũ vel Pamphilũ.§.pe.C.de ſolut. Specul. tit.de renun.§.finitis.verſ.poſtremò. ſed iam ad inſtrumenta redeamus.

Cap. CII.

obligatoria inſtrumenta.

INſtrumenta enim obligatoria regio ſigillo alióve ſignata authentico ac publico laicæ iuriſdictionis intra fines,limitéſve,vbi ꝓ authẽtico habetur, paratam habent executionem, manúſq; garniſionem.conſtit.Carol.viii.art. liiii.& Pirr.Angleb.in cõſuet.Aurel.tit.de execut.inſti. c.pri.& hoc cœpit formã à conſuetudine Italiæ, ꝙ inſtrumẽta garentigionata paratã habent executionẽ.Per ea enim adueniente termino obligationis fit preceptũ obligato,vt ſoluat,& per illud præceptum bona ſunt obligata,& ſubdita executioni,vt ſcrib.Paul.de Caſtr.in cõſil. lxvii.in antiq.quæ & actio cõmendamenti vocatur,limitatur tamẽ per Bart.in.l.proinde.§.ſi.ff.ad.l.Aquil. vt intelligatur de liquido, ſecus ſi nõ eſſet liquidum: quia iudex eſt adeundus, vt liquidet, & ita debet ĩtelligi.lex.i. C.de ſent.quæ ſine cert.quãtit.Bart.in.l.eleganter.ff. de cõdi.indebit. ſi quidem inſtrumenta illa garentigionata recipiuntur à notariis & tabellionibus publicis , nonnunquã à presbyteris qui poſtquam receperint,debẽt in pręſentia partium & teſtiũ ad hoc expreſſe vocatorũ alta voce,& diſtinctis verbis,à verbis legere

cõmendamenti actio.

coram

corã partibus & ab his petere,an ſic velint & intelligant.vt not.glo.in.l.fideicõmiſſum.§.i.ff.de legat.iii.& ſolent dicti notarii apponere in contract.& cætera, maximè in exẽplaribus (quos breuetos vocant Galli) quippe qui poſt receptionem poſſunt ſuũ adiicere ſtilũ & ſupplere ſalua tamẽ contractus ſubſtantia:ita poteſt facere ſucceſſor notarii.not.ſcrib. in.l. gallus. ff. de lib. & poſth. quod quidem inſtrumentũ etiã autenticũ poteſt bis aut ter refici vocatis partibus ex præcepto iudicis,niſi vitium ſit ſuſpitionis aut falſitatis aut raturæ,quia ſi appareat falſum in vna pͤte tota maſſa corruit.not.in.l.is apud quem.C.de edendo. &.l.ſi patronum.in.i.q.C.de aduocat.diuer.iud. Sed ſi reperiatur tabula cæracea aut litera in lapide grauata,aut groſſa litera in aliqua papiro, is ſolet adhiberi fides,maximè cùm apparet de facto. not.in.l.qui tabulas.ff.de furt.& in.l.incon. §.ſicut.ff.de com.Etiam in cantionibus antiquis ſolet nonnunquam adhiberi fides , vt viſum eſt in proceſſu collegii S.Lazari de Aualone aduerſus collegiũ S.Lazari Eduẽ. facta eſt informatio ſup cantione quadã vetere incipiẽte, Sire ſainct Ladre d'Aualon.ſuper qua parlamentũ Diuionenſe iudicauit per arreſtũ pro dominis ſãcti Lazari de Aualone.iuxt.not.per ſcrib.in.d.l.qui tabulas. ff. de furt.& in arg.l.barbarius.ff.de offi. prætoris. Itẽ inſtrumenta quæ de falſo reprehenduntur, vt ea falſa probẽtur admittuntur teſtes tres. Quod ſi

Falſum inſtrumẽtum.

Cantiones in iquiſitionibus.

dixerint falſum eſſe:quibus creditur aut duobus teſtibus inſtrumentariis,aut tribus de contrario deponētib⁹: nam in hoc notario creditur vt teſti duntaxat,& ſic pro inſtrumēto iudicatur & præſumitur:ſed ſi plures ſint teſtes qui deponāt contenta in eo falſa eſſe,tūc illis creditur,vt glo.not. in.l.i.ff.de iis qui ſunt ſui vel alieni iur.& tūc punitur notarius pœna falſi.vt not.in.l.i.ff. de falſ. cui poſtea nullo modo creditur,not. in.l.eadem. §. hac lege.ff.ad. l. Iul.de falſ. vt autem inſtrum. dicatur authēticū,& fides ei debeat adhiberi tria requiruntur.Primo ſint ſignata manu notarii iurati.not.in.cap.cùm cauſam.extra.de probat.Secundò ſuſceptionem duorum ſaltem teſtium habeant. Tertio quòd ſint ſigillata ſigillo authentico. nota. Bartholus in cap. illud videamus. ff. quando appellandum ſit. In actis autem qui in decuriis fiunt tum ſupremis, tum inferioribus non opus eſt teſtibus. vt not.Specul.tit. de inſt. edi.§.nunc videndum.in princip.& not. c.i.ext. de fid.inſtru.& glo.in.pe.C.de tab.lib.ix.C.debent tantum ſignari ab actuario & caracteribus ſigilli ſigillari:& debent continere annum & diē confectionis,aliàs non valēt.vt not.in.c.dilectos, extr.de fid.inſtrum.ad probādum verò cenſum, aut annuā præſtationē Ephemerides ſufficiunt antiquę cum quibuſdam adminiculis. not. in. c. cùm olim.ext.de cenſib.&.l.cēſus.ff.de prob. Similiter in probandis limitibus terræ aut alicuius

Inſtrumentum falſum.

parochiæ

parochiæ multũ conducit fama publica. & quod reperitur inſcriptum in columnis antiquis aut in lapidibus aut limitibus, quas bonas vocant Galli, à limite enim lis nomen ſortita eſt, vt Varroni placet, iuxta illud Iuuenalis, Limes erat poſitus, litem vt diſcerneret aruis: prædicta notantur. d. c. cùm olim. extra. de cẽſib. & cum cauſa. de præſcrip. & iuxta eã quęſitùm eſt an ſcriptura priuata confeſsionẽ operetur, niſi enim in præſentia partium facta valet, & partes ſimul conſenſerint iuxta. l. nuda. ff. de donat. Vbi autem quis denegauerit ſcripturam poſteà; conuincatur, non admittitur ad proponendam, exceptionẽ pecuniæ numeratæ, & puniri debet tãquã inſanus: aliud tamen eſt ſi neget ſcripturam prædeceſſorũ aut alterius publicæ perſonæ. vt not. in authen. cõtra qui propriam. C. de non nume. pecu. ſi enim inſtrumenta ſint raturata: duobus teſtibus contradicentibus magis creditur, quàm iis. not. in. l. ex errore. C. de teſta. ſiquidem teſtis vnus inſtrum. dicat contra, vacillat fides inſtrumenti. l. i. in fi. ff. quemadmod. teſta. aper. Redditur itaque ſuſpectum inſtrumẽtum, quum deeſt requiſita ad hoc ſolennitas. vt not. in. l. iubemus. C. de probat. ſed & ſi eſt iure prohibitum inſtrumentum. l. vnica C. de pro. ſacri. lib. xi. & . l. iubemus. circa finem C. de teſtamen. Ratione eriam impetrantis, aut notarii qui ſolitus eſt falſa edere inſtrum. idem dicendum fuerit, ſi abraſum eſt inſtrum. aut in

Inſtrum. raturata.

aliqua ſui parte vituperatum, aut interlineatum, aut diuerſis manibus ſcriptũ, vt de his caſus ſingularis, & vt dicit Bald. vnicus in authẽ. de triẽ. & ſe. §. quod & ſæpe. c. inter ext. de fid. l. inſtr. iubem⁹. C. de teſta. & l. iii. C. de pag. l. ſi cui. §. iiſdẽ ff. de accuſ. cùm autem debitor perſoluerit, faciat literas obligatorias cancellari à iudice. not. Cy. in l. ſi ex quocũq; cõtractu. C. ad exhib. ſunt & aliæ literæ obligatorię priuilegiatę, vt in dictis ac nundinis Brixiæ. & Cãpaniæ, quæ prius ſoluũtur q̃ aliæ, eſto quod ſunt præcedẽtes. no. edictũ Franciſ. de nund. Brixiæ & Cãpaniæ. Sunt qui dicãt obligationes ſoluendas volũtatibus creditorum nõ eſſe executorias ſui natura donec creditor ſuã patefecerit voluntatẽ, quod allucinatũ exiſtimo: nam creditor ſatis voluntatem ſuã oſtendit, cùm ſortiri executionem & voluntatis & inſtrumenti nititur: idem dicendũ in chirographis agnitis coram iudicibus: manus enim munitionem referũt modo nulla ſit conditio in cedulis appoſita, quæ eam præpediat, vt elicitur ex cõparationibus literarum & chirographorũ. not. in. l. cõparationes. C. de fid. inſtrumen. Ad hæc ex literis quibus aduerſarius tunc vtitur, & profert rectè peti examinationẽ fieri. Item ex charta quæ profertur ex archiuo publico: & teſtimoniũ quidẽ publicũ habẽt, verba ſunt tex. in authen. ad hæc. C. de fid. inſtrum. Et ex his patet ſubdita eſſe bona executioni modo liqueat iudici, vt eſt text. in. l. i. ff. de edendo.

Priuilegiata inſtru. Brixiæ & Cãpaniæ

edendo.lat.Bald.in l.ii.C.de execut.rei iud. ſubdita ſunt inquam bona executioni, etiam nõobſtante oppoſitione,ſeu appellatione ad munitionem manus peruenitur:tamen Pirrus Angl.contra ſentit, remittens ad ſubtilem diſput. Ioan. de imo.in.l..fin.ff.à quibus appel.licet. Solutio tamen eſt ſecundum conſti.Carol.viii.d.artic.liiii. quæ innuit quòd nonobſtante oppoſitione, ſeu appellatione.Pulchra habes de inſtrumentis quę paratam habent executionem per Bald. in. l. ad probationem.l.1.C.de probat. Decius in.l.cùm quid.ff.ſi cert.pet.Nouiſsima vero conſti.Franciſ.deciditur,quæcunq; inſtrumenta garentigionata facta,& tranſacta ſub ſigillo regio paratam habere executionẽ.art.lxv.Si vero ſint facta ſub aliis ſigillis authenticis, executoria erunt aduerſus obligatos,ſeu eorum hæredes vbicunque domicilium elegerint,tempore executionis, ac omnia bona eorum,vbicunque prehendi poterũt, dummodo obligationis tempore reſediſſent in diſtrictus iuriſdictione, in qua ſigilla erãt authentica.arti.lxvi.ea ratione cogetur tabelliones, ſub pœna priuationis officiorum, ac emendæ arbitrariæ,apponere in contractibus ſuis loca, ac con trahentiũ reſidẽtias.nota.arti.lxvii. nulla etiam ſi obſtante oppoſitione,pecunia bonorũ venditorum apponetur inter manus creditorũ.art.lxviii. At vbi creditores ab actione inchoauerint,ſi expletũ libellarũ ſit,vnicus defectus totius cauſæ lu

Executio nõ obſtante oppoſitiõe.

Garentigionata ĩſtrumẽta

Inſtrumẽta authen.executoria.

Pecunia bonorũ uenditorũ inter manus creditorum.

crum gignet, ſalua locorũ diſtantia, dũmodo authenticũ doceat creditor inſtrumentum. not. art. lxix. ſed ſi expletũ ſeu acta libellata nõ ſint, duobus cõſummabitur actio defectibus. art. lxx. formã verò pſequẽdi hæredẽ obligati. vid. arti. lxxi. ac illius qui talis hæres manutenetur, cum pœna dãnorũ ac ĩtereſſe. not. art. lxxii. pœnã autẽ calũnioſè petentiũ exequutionẽ, ac obligatorũ calumnioſè denegãtiũ, minimẽq; ſatisfaciẽtiũ. art. lxxiii. Itẽ in quibuſcũq; exequutionib⁹ vbi pceptũ erit ſoluẽdi nulla alia bonorũ pſcriptio requiritur ad validitatẽ pclamationis, phẽſionis, ac manus immiſſionis, ſed ſolũ præceptum ſufficiet, not. arti. lxxiiii. pręterea nulla eſt opus validitatis aut inualiditatis huiuſce pręcepti diſputatione, cùm pręfixus erit ſolutionis terminus. art. lxxv. Cæterùm notandum eſt quòd dictorũ virtute inſtrumentorum, ſi cõtineant illa verba ſine monitione & licen. aliàs non: ſcilicet in hoc caſu conſuetũ eſt fieri exequutionem virtute literarum de debitis vnà cum literis obligatoriis, & pars opponẽs manu munita adiournabitur dictura cauſſã ſuæ oppoſitionis, & pceſſura vltrà, vt fuerit. Et põt creditor eligere de bonis & rebus obligatis ſiue pœnes debitorẽ vel alios, illã rẽ quã maluerit. vt. l. creditoris arbitrio. ff. de diſt. pig. & no. Pla. in. l. moſchis. ff. de iur. fiſ. creditores quoq; habẽtes literas authẽt. pferũtur illis qui habẽt ſcripturas priuatas. l. priuatas. C. qui pot. ĩ pig. habe. Sũt tamẽ qdã dilationes moratoriæ ſolutionis, q dãtur à principe vſque

Actio obligatiõis duob⁹ defectibus conſummanda.

Præfixi termini executio

Literæ regiæ de debitis.

pe vſque

pe vſq; ad annũ,vel quinquēnium, ſi maior pars creditorũ cõſentiat.iux.l.fi.C.qui bon.ced.poſſ. quod nõ habet locũ aduerſus rē iudi.l.poſt rem. ff.de re iud.an aũt impetrãs lapſo termino quin quēnii poſsit impetrare aliã,not.Cy.l.fi.C.de rē pe.hær.& ſufficit ſolus defectus ad obtinendum vel expectatio ad excludēdũ: ſunt alii debitores qui cedũt bonis donec ad pinguiorē fortunã per uenerint.l.i.q bon.Itē deinceps nullus erit locus immunitati,propter debitũ liquidũ irrogãs corporis captionē cõſti.nouiſ.arti.clxxxvi.Vnde fa cile reſultat pro maleficio bonis cedi nõ poſſe. Nã ceſsio fit pro debito liquido,vtpote cõmodã ti,mutui,& huiuſmodi:& ſic debitor debet intel ligi ſecundũ propriã ſignificationē.vt.l.nõ aliter ff.de leg.iii.&.l.i.§.ſi is qui nauē.ff.de exercit. Sed debitor & creditor propriè eſt quãdo alienã fidē quis ſequitur contrahendo,vt expreſsè dicitur.l.i.ff.ſi cer.pet.ſed ex maleficio eſt quis obligatus,nõ ex eo quod quis eius fidem ſit ſecutus. not.Bar.in terminis in conſi.clxix. *Ceſsio bonorũ.*

Cap. CLXIIII.

FIt præterea exequutio vt tradidi in præceden ti arti.nam etiam & creditor poteſt inchoare ſuam actionem in nominibus debitoris,ita quod virtute obligatiõis ipſe faciet arreſtare illud quod debetur:& lapſis decē diebus faciet adiournari debitores,ad deponendum in manu curiæ illud

Actio à noĩe creditorum inchoanda.

quod debebatur tempore arreſti: & facta depoſitione, adiournãdus eſt primus debitor, dat videndum fieri adiudicationẽ precii: quod fiet, & niſi ille cõpareat, & ſe opponat, vt Bart. tenet in. d. l. in executiõe. §. ſic quoq;. ff. de re iud. & text. in. l. ii. C. quando fiſ. vel priuat. Et ſi ſint duo creditores, præfertur creditor qui inchoauit executionẽ, ſi tantum offerat precium ſicut alius vltimo offerens. Secundum tamen diſtinctionem quæ habetur. l. i. in prin. ff. de priuil. credit. facit. l. i. C. ſi in cauſ. iud. pig. & cum aliis iuribus.

Cap. CLXV.

IDem dicerem vt in ſuperioribus executionibus, imò etiam contra arreſtũ curiæ Parlamenti, pars admittitur ad oppoſitionẽ, & hoc poſt annũ, ſecus in ſententia balliui ſeu locũ tenen. & fortè fuit ratio primo caſu, quia edicta prætorum ſunt annalia, vt not. l. falſo. C. de diuerſ. reſcript. inde eſt, ꝙ ſi in anno nõ demandentur executioni, licitum erit obtinere reſcriptũ principis, quod practici vocãt (de ſuran) ſic quoque in omnibus aliis cauſſę interruptionibꝰ quæ fiunt anni lapſu. Secus tamẽ ſi triẽnio, quia tũc perimitur litis inſtãtia. Bart. in. l. ſi meis. §. ex cõpromiſſo. ff. de arbit. cõſtit. Franciſ. nouiſ. cautũ eſt ne deinceps cõcedãtur reſcripta releuationis à peremptione inſtantiæ, not. art. cxx. cõſti. Franciſ. vt cautum eſt lege expreſſa. C. de iudiciis. l. properãdũ, §. ſin autem reus. Sunt etiã aliqui caſus in quibus perit & finitur

Edicta prætorũ annalia.

Peremptio iſtãtiæ.

finitur tribus mẽſibus:vid.Bart.in.l. generali.C. de demon. illa quidẽ perempta actio manet perpetua.l.fin.C.ſi tut.vel cura.inter.nec reſuſcitari poteſt, niſi ex abſoluta principis authoritate, vt vidi aliquãdo: ex præcedenti propoſito admittitur contra arreſtũ pars ad oppoſitionẽ: ſic vtitur in parlamẽto,vt partibus appunctuatis in arreſto nõ aſſignatur dies certa, nec amplius eſt opus ꝙ compareãt partes, ſed quã citius curia iudicabit: hic autem & alibi datur dies:& ſi altera partium faciat defectũ,adiournabitur cũ intimatione &c. Et veniat aut nõ,tunc dabitur ſentẽtia,vt no.etiã Cy. in.l.ſi quis ex cõſenſu.C.de epiſcop. audiẽ. &.l.quanuis.C. de adult.poſtea verò exequutor facit ſuum miniſteriũ, qui dicitur habere nudũ dũtaxat facti miniſteriũ.Bart.in.l.cum quidã.ff. de leg.ii. à quo facti exequutore non appellatur, ſed à prouincia de exequẽdo vel nõ exequendo: ſic.l.ab exequutore.ff. de appel.Tametſi ab exequutione eius appellatur,licet exequutio eius per appellationẽ ſuſpendatur:tamẽ poterit rem ſuper qua facta eſt exequutio,ſi eſt mobilis, ſequeſtrari facere: & ſi eſt immobilis,eius fructus.l.ante ſententiã.ff.de appel. quo autẽ pacto excedatur modus exequẽdi, vid.Bart.in.d.l.ab exequutore.ff. de appel,nullã quoq; habet cauſſæ cognitionem, qui aliàs merus dicitur,nec ab illo appellatur, vt dictũ eſt ſuprà, niſi modum excedat exequutionis.l.ab exequutore.ff.quũ appel.non recip.&.c.

Exequutoris nudũ miniſterium.

Ab exequutore modo nõ appella.

qui ad cõſultationẽ.in fi.ext.de re iud.&.c.ab illo.ii.q.vi.§. ſunt quorũ,.&.§.ab executorẽ.§. fi. ſed admixto exequutore bene appellatur,ſi nõ ad mittit legitimã exceptionẽ,vel aliàs ptes grauauerit.c.dilecto.ext.de appel.&.c.vt debit⁹. extr.eo. de ap: qa nõ habet niſi cauſę cognitionẽ annexã. c.nouit.de appel.&.c.paſtoral.de of.deleg.Secus tamen in eo qui miſſus eſt pro executione arreſti: vt potiſsimè ſi ſit iudex ordinarius vel de curia parlamẽti:qui nõ poterũt à partib⁹ recuſari ſuper loca executionũ,bene poterũt anteà quàm profecti ſint.no.cõſtit.Frãci.nouiſ.art.cxiii.Et in hoc in his quę depẽdent ex facto executionis,vel ſine quibus arreſtũ nõ poteſt executioni demãdari,vt no.Bart.ad ſaturitatẽ in.d.l.à diuo Pio. in princ. ff.de re iud.Poteſt etiã & retardari arreſtũ per nouam actuũ ſeu factorũ productionẽ,quod dicitur in ord. reg. *articuler faictz nouueaulx*, ſuper materia per principis reſcriptum,ſed hoc ante concluſionem proceſſus,conſti.Lud.xii.art.xxx.

Executor arreſti nõ recuſatur.

Noua facta articulanda

Cap. clxvi.

PLures verò ſunt materiæ quæ executioni demãdari poſſunt: nonobſtãte oppoſitione,vel appellatione.In quibus proceditur ſummariè & de plano: & iudices ipſimet ſuas demandant ſẽtẽtias executioni:etiã abſq; prĩcipis reſcripto, literiſve cancellariæ,vt not. per conſti.Ludo.xii. mil.ccccxcix.incipient.*Quies matieres*,vtpote ſententiæ prouiſoriæ iudicum regaliũ. Item ſententiæ

tię iudicum qui immediatè reſortiuntur in curia parlamenti,in materia purę perſonalitatis,nō ex-cedente ſummā.xxv.librarũ Turo.Item ſententiæ interlocutorię latæ ratione ſummæ nō excedētis valorē.xxv.librarũ Turo.Cęterũ ſētētię recredē-tiæ,aut pleni poſſeſſorii,datæ partib⁹ auditis,per iudices qui immediate reſortiũtur in curia parla-mēti.Iterum materiæ recredētiarũ ſi nō ſit quæ-ſtio cōpetētiæ vel incōpetētię,not.cōſt.Lud.xii. incip.Item & en autre:& arti.Item pour obuier: arti.Item ſi leſdictes parties.Item ſententię inter-locutoriæ quæ poſſunt reparari in diffinitiua: cōſti.Caro.viii.ar.liii.Deinde ſententię iudicum regalium in materiis puris perſonalibus,quę non excedũt ſummā decem librarũ Turo.& ſine prę-iudicio earũ,conſtit.Caro.viii.art.lii.quæ tamen regula videtur fuiſſe correcta p prędeclaratũ.art. Lud.xii.poſterioris,quæ dicit de ſumma.xxv.li-brarum Turo. Dicendũ etiam de ſentētiis four-niſſamenti,quærimoniæ,ſaiſinæ,& nouitatis: & cōſtit.Caro.viii.arti.xviii.Item ſentētię prouiſio nariæ datę in materia alimentorũ,donarii,necnō medicamentorũ,& ſine prę iudicio earũ,ord.Ca roli.viii.art.li.& cōſt.Frācıſ.nouiſ.ar.xci.Itē gar-niſio man⁹ virtute literarũ obligatoriarũ pręſtādo cautionē, quæ triplex eſt, pignoratitia videlicet, ciuilis, & iuratoria,ſcribent.in.l.i.ff. ſi quis caut. ſed tātũ ciuilis intelligitur dari propter obligatio nem cautio triplex factam ſub ſigillo regib. ord.

Caſus qui mittũtur ex ecutioni. nõobſtã-te oppoſi tione uel appellat.

Garniſio manus.

tamẽ vile vel abiectũ:& ſeruiẽs vendet ſibi rẽ illã pro dicto precio.vt.l.ii.C.ſi in cau.iud.& hoc ſimiliter ſeruiens tenetur notificare debitori,& demũ fluxis.xl.dieb . qđ vulgo dicũt,les nuictz, de iure fortè dãtur duo menſes:vt no.gl.in. d.l.à diuo Pio.§.in vendi.&.l.debitoribus.ff.eo.de re iud.ſeruiẽs facit relationẽ ſuã iudici,qui dabit creditori primũ & perẽptoriũ,& mandabit illi,aut alio primo ſeruiẽti,ꝙ publicè & in locis cõſuetis ad ſonũ tubæ faciat proclamari. Et ſi ſint aliqui qui velint prętẽdere vel in pręcio,vel cauſam proponere quare iudex procedere non debebat ad cõfirmationẽ venditionis prædictæ,vel ad decreti adiudicationẽ:ꝙ cõpareant tali die, & pro primo perẽptorio edicto allegaturi & dicturi illud quod proponere voluerint, cũ intimatione ꝙ aliàs ipſe procedet ſuper his vt fuerit rationis: & ad excludendũ eos vocatos in generali & ſpeciali à re & ꝑtio:quæ autẽ ſint neceſſaria creditori vt fiat ei prædicta adiudicatio:& ſuper his no. gl.& Bar.in rub.l.i.C.de fid.inſtr.&.l.ſurrepto res.C.de ſuſcep.& arch.lib.x. de iſta proclamatiõe no.l.ſi eo tẽpore.C.de remiſ.pig.in authẽ.ſi oẽs.C.ſi ſe ab hære.abſti.ꝙ proclama ſit præconis voce notũ vel edicto,quicũq; vult emere talẽ rẽ,veniat intra octo dies corã talibus, in tali loco,ad promittendũ,& plus offerẽti dabitur.not. in authẽ.hoc ius porrectũ.C.de ſacroſan.eccl.& l.i.C.de iur. haſt.fiſ. & refert Pirrus Angleb. in

Notificatur parti. uenditio bonorũ eius.

Proclamatio bonorum.

cõſue. Aurel.in.c.fi.in tit de auth.& ſubhaſt.licitator autem (quem vocamus l'encoureur) rẽ deſiſtere nõ poteſt niſi ſoluendo, tenet Bal.& Pau. de ca.in.l.licitatio.ff.de publicia. Defectu autem ſolutionis quãtitatis granorũ, aliarúmve ſpecierũ debitarũ ex obligatiõe, alióve iudicio executoris ad munitionẽ proceditur, ac bon. prehenſorum proclamat, nulla etiam. præcedente appreciatione, nec differt an anteà vel pòſt fiat. vt no. cõſti. Frãci.art.lxxxvi.fit enim appreciatio vocata parte, cõuentis duobus ſaltẽ magiſtris artis, ac ſecundũ eorũ relationẽ iudicãtur denuo quæcũq; res proclamatæ, ac in manibus iuſtitię appoſitæ à cõmiſſariis per ſeruientẽ exequutorẽ cõſtitutis regẽtur, arti.lxxvii. detẽtoribus poſſeſsionũ proclamatarũ, ne impediãt cõmiſſarios, hac latã ſententia inhibitũ eſt arti.lxxviii. quo aũt pacto eadem certificari poterũt proclamat. vid.arti.ſeq.lxxix. ac calũniosè opponentiũ pœnas.arti.lxxx. diſtractionũ verò oppoſitiones decreti adiudicationẽ nõ retardabũt, qua autẽ via procedatur vid.arti. lxxxi.idẽ arti.lxxxii.lxxxiii.lxxxiiii. ac adiudicationum decretorũ formulã ſententiarum art.lxxxv. ac mulctam temerariorũ.iii.opponentiũ articu. cviii.idẽ vt in temerariis accuſatoribus falſi, qui taliõnis ſubeũt pœnã.l.ſi quis litigatur, &.l.impubes.ff.de falſ.

Licitator bonorũ.

Appreciatio.

Opponẽtiũ calũnioſi pœna.

Cap. CLVIII.

Actio qualiter fienda.

Debet autem fieri l'encorue d'enchere (quam auctionem ſeu additionem vocitamus, in iure)

in iure)præſẽte perſona publica,& officiario publico,maximè apparitore,vt tex.in.l.fin.C.noua vectig.vbi Bal.in parochiis in quibus ſitæ ſunt hæreditates:per proclamationẽ,vel per edictum deſcribi in loco,vbi exercetur iuriſdictio:vt oẽs ſciant eo pacto,quo traditur per Pirr. Angleber. in cõſuet.Aurelia.in titu.de autho.& ſubhaſt.in c.iii.vbi vide ſpecialius.Videlicet ꝙ ſeruiẽs debet primo ſaiſire bona illa,quæ vult ſubhaſtare ad requæſtã debitorũ,& actiõi ſupponere,& ſaiſinã denunciare dominis,& detẽtoribus eorũ,coram notario,vel teſtibus,ſiue nemo cõpareat,dabitur curator rei à iudice,& ſingulis terminis fiet proclamatio,quã practicè vocamus, cryées,quæ inſeretur relationi ſeruiẽtis:nõ omittendus eſt vnus dies,& ſeruiẽs debet affigere ꝓclama.in valuis parochiæ,ſeu locis publicis.Sũt verò q̃dã regiones in quibus fiũt quatuor edicta,vt Lutetiæ ex ſtilo Caſtelleti, dicũtur les quatre quatorzaines, vide ſpecialius per ſtilũ dicti Caſtelleti,quẽ putarem originẽ ſumpſiſſe in ſimili ex.l.ſi tẽpora. C. de fide inſtr.& iur.haſt.fiſc.lib.x.vbi tamẽ Bart. loquitur in rebus eccleſiæ,fiſci,vel minorũ,quãdo dicit.d.l.ꝙ requiritur dilatio.xx.dierũ in proclamatiõe faciẽda.Maiora ac diffuſiora ſuper his enarrauiſſem(lectores beneuoli).At quoniã extãt ſup hiſce caſibus tã proborũ doctiſsimorũq; virorũ ãpliora documẽta,vt fermè videri videar anteà.d.reſumpſiſſe dũtaxat.Et vt ait Eccleſia. i. nihil ſub Sole nouũ quod anteà non inuentum,

Quatuor edicta authonis.

Excuſatio authoris.

factúmve fuerit:igitur ea ductus ratione, veſtrã diſcretionẽ hanc tenuem reſumptionẽ gratuito quodã animo exiſtimaui boni cõſulturã:nec moueor,ſi nõnulli,laruato quodã faſtu,ſuã quærunt (maledicẽdo)inſtar illius qui tẽplũ Dianę Epheſiæ cupiẽs dignoſci,inflãmauit) diuulgari famã (quos Hieronim⁹ Phagoledoros appellat,id eſt, comedẽtes ſenecias)ſuã zyzaniã,quarũcũq; blaterationũ apparatu,ac philoſophantiũ impudentia,iuris naturalis interpretatiõe tegẽtes,methodum quęrẽtes notitiæ,ipſi quidẽ cũ philoſophãtur,hallucinationẽ ſuã ignorant,quẽadmodũ qui vident feſtucã in oculis fratrũ:trabẽ autẽ in propriis oculis nequeũt cernere. Tantas præſertim nænias floccipẽdimus,ꝙ ſi melius nouerint facere,conſtruãt,ſcribant,ſi fari neſciant:nam noſter animus tandẽ delectatur in eorum nugamentis, quaſi pſitacos meos habeam. Igitur(lectores beneuoli) mea hæc ſcripta in meliorem partem ſuſcipiatis,pollicitus me quondam alia laborioſiùs facturum.

FINIS

R. SALVAREZZA
RESTAURO
Via Val Sassina, 58
Tel. 899.223 1971